

PLAN UPRAVLJANJA DESTINACIJOM TURISTIČKE ZAJEDNICE OPĆINE SELCA 2025. – 2029.

Naručitelj

**Turistička zajednica općine Selca,
Porat 1, 21 426 Sumartin**

Izrađivač

**SPATIAL PLANNING PROJECTS,
Utinjska ulica 3 E/1, 10000 Zagreb**

Sadržaj:

1. Uvod.....	4
1.1. Kontekst plana	4
1.2. Ciljevi plana.....	4
1.3. Ključni dionici	5
2. Analiza stanja.....	6
2.1. Profil turističkog odredišta – TZ općine Selca.....	6
2.1.1. Geografska i demografska obilježja	8
2.2. Obilježja turističke ponude i potražnje.....	16
2.2.1. Smještaj.....	19
2.2.2. Ugostiteljstvo	22
2.2.3. Turističke atrakcije	23
2.2.4. Turističke usluge.....	25
2.3. Resursna obnova	26
2.3.1. Kultura i baština	26
2.3.2. Priroda i okoliš	29
2.4. Javna turistička infrastruktura.....	29
2.5. Komunalna infrastruktura.....	30
2.5.1. Energetska infrastruktura	31
2.5.2. Telekomunikacijska infrastruktura i dostupnost interneta.....	31
2.5.3. Vodoopskrba i odvodnja.....	31
2.5.4. Gospodarenje otpadom	32
2.6. Prometna infrastruktura	33
2.7. Analiza stanja digitalizacije	35
2.8. Pristupačnost destinacije osobama s invaliditetom	35
2.9. Organiziranost i dostupnost usluga u destinaciji.....	36
2.10. Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala.....	37
2.11. Analiza komunikacijskih aktivnosti	41

2.12. Analiza konkurencije	41
2.13. Izvješće o provedenoj analizi stanja	43
3. Pokazatelji održivosti na razini destinacije	44
3.1. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti	45
3.1.1. Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	45
3.1.2. Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom	46
3.1.3. Pristupačnost destinacije.....	47
3.1.4. Sigurnost destinacije.....	49
3.2. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti	50
3.2.1. Upravljanje vodnim resursima	50
3.2.2. Gospodarenje otpadom	51
3.2.3. Zaštita bioraznolikosti	52
3.2.4. Održivo upravljanje energijom.....	53
3.2.5. Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama	54
3.3. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na ekonomske aspekte održivosti....	55
3.3.1. Turistički promet	55
3.3.2. Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu.....	56
3.4. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na prostorne aspekte održivosti destinacije i organizaciju turizma	58
3.4.1. Turistička infrastruktura.....	58
3.4.2. Održivo upravljanje destinacijom.....	59
3.4.3. Održivo upravljanje prostorom	60
3.5. Specifični pokazatelji održivosti	61
3.5.1. Utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti	61
3.5.2. Utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti	70
4. Potencijal za razvoj i podizanje kvalitete turističkih proizvoda	73
5. Razvojni smjer s mjerama i aktivnostima	75
4.1. SWOT analiza	75
4.2. Identificiranje općih načela, vizija razvoja, strateških ciljeva, strateških uporišta, kvantitativnih ciljeva i akcijski plan razvoja turizma.....	77

4.2.1. Opća načela	77
4.2.2. Vizija razvoja turizma destinacije TZ Općine Selca	78
4.2.3. Strateški ciljevi turizma destinacije TZ Općine Selca	79
4.3. Mjere i aktivnosti	80
5. Smjernice i preporuke za dionike razvoja	83
5.1. Smjernice i preporuke za jedinice lokalne samouprave i turističku zajednicu.....	83
6. Popis projekata	85
6.1. Projekti koji pridonose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti	86
6.2. Projekti posebnog značaja za razvoj destinacije	89
7. Mjerenje napretka i izvješće o provedbi.....	89
7.1. Podrška i implementacija Plana upravljanja destinacijom.....	89
8. Izvješće o provedbi	91
9. Literatura i izvori	91

1. Uvod

1.1. Kontekst plana

Plan upravljanja destinacijom predstavlja strateški dokument usmjeren na razvoj destinacije u skladu s principima održivosti. Njegova osnovna svrha je osigurati da se razvoj destinacije odvija u skladu s relevantnim strateškim aktima, prostornim planovima, planovima upravljanja kulturnom baštinom te ostalim važećim propisima i dokumentima.

U skladu sa Zakonom o turizmu (NN 156/23) izradu ovog plana provodi nadležna turistička zajednica – u ovom slučaju Turistička zajednica općine Selca (u nastavku TZ općine Selca).

Plan definira smjer budućeg razvoja destinacije s ciljem unapređenja doživljaja posjetitelja, očuvanja prirodne i kulturne baštine te jačanja dobrobiti lokalne zajednice. Također, služi kao temelj za donošenje odluka i provedbu mjera usmjerenih na održivo upravljanje turizmom od strane TZ te drugih nadležnih institucija u destinaciji (Smjernice i upute za izradu plana upravljanja destinacijom, 2024).

Plan sadrži:

- Analizu stanja
- Popis resursne osnove
- Razvojni smjer s mjerama i aktivnostima
- Popis projekata od posebnog značaja za razvoj destinacije

Postupak izrade i usvajanja plana upravljanja destinacijom sastoji se do sljedećih faza:

- Pokretanja izrade plana
- Izrade prijedloga plana
- Javnog savjetovanja o prijedlogu plana upravljanja
- Donošenja odluke turističke zajednice o upućivanju prijedloga plana upravljanja destinacijom na usvajanje predstavničkom tijelu
- Usvajanja plana upravljanja destinacijom na predstavničkom tijelu jedinice lokalne, odnosno, područne (regionalne) samouprave)
- Objave plana upravljanja u službenom glasniku jedinice lokalne, odnosno, područne (regionalne) samouprave i na mrežnim stranicama turističke zajednice
- Dostave popisa projekata tijelu državne uprave nadležnom za turizam

1.2. Ciljevi plana

Ciljevi plana su:

- Identifikacija ključnih pitanja turizma u destinaciji koja su bitna za planiranje razvoja, marketinga i donošenje odluka.
- Ostvarivanje održivog razvoja destinacije kroz zaštitu resursa, prepoznavanje prednosti, nedostataka i tržišnih prilika.

- Podizanje razine konkurentnost destinacije na globalnom tržištu privlačenjem turista i investicija, uz istovremeno poboljšanje infrastrukture i usluge za lokalnu zajednicu.
- Poticanje suradnje svih dionika u turizmu – lokalnih vlasti, turističkih zajednica, ugostitelja, poduzetnika, i lokalnog stanovništva – tijekom izrade i provedbe plana

1.3. Ključni dionici

Prilikom izrade plana identificirani su sljedeći ključni dionici:

- TZ općine Selca
- Općina Selca
- Ugostitelji
- Privatni sektor
- Privatni iznajmljivači
- Udruge
- Lokalna zajednica i stanovnici

2. Analiza stanja

2.1. Profil turističkog odredišta – TZ općine Selca

Tablica 1. Profil destinacije

Lokacija:	Otok Brač, Splitsko-dalmatinska županija
Prometna povezanost (zračni prijevoz, cestovne veze, željezničke veze, brodske veze i dr.)	Državna cesta D113 (pristup do trajektne luke Sumartin) Lokalne i županijske ceste između naselja Trajektna linija Sumartin–Makarska Sezonski katamarani (otok Hvar, Vis, Korčula) Zračna luka Brač (oko 17 km); Zračna luka Split (oko 75 km)
Udaljenost od glavnog grada i glavnih emitivnih tržišta:	Zagreb: 410 km Split: 45 km Poljska: 1.100 km Njemačka: 1.200 km Češka: 950 km Slovenija: 450 km Ujedinjeno Kraljevstvo: 1.650 km
Geografska obilježja (reljef, planine, rijeke i dr.)	Područje općine karakterizira blago do umjereno brdovit teren, s najnižim dijelovima uz obalu u naseljima Povelja i Sumartin. Prema unutrašnjosti, tereni se postupno uzdižu prema središnjem dijelu otoka, gdje nadmorske visine prelaze 250 metara. Takav reljef stvara stepeničasti prijelaz od obalnog pojasa prema višim vapnenačkim zaravnima u zaleđu. Podloga je pretežno vapnenačko-dolomitna, što pogoduje razvoju krških oblika reljefa poput vrtača, ponikava i kamenitih terasa, dok su obradive površine ograničene i koncentrirane u manjim poljima i dolcima između brežuljaka.
Klimatska obilježja (prosječni broj sunčanih dana, količina padalina, prosječne sezonske temperature)	Klima područja je mediteranska s blagim kontinentalnim utjecajem. Prosječna godišnja temperatura iznosi oko 15–16 °C. Najkišovitiji mjeseci su listopad i studeni, dok su srpanj i kolovoz najsušniji. Prevladavajući vjetrovi su bura i maestral. Ljetna prosječna temperatura iznosi oko 25–28 °C, dok je zimska prosječna temperatura oko 5–8 °C.
Broj stalnih stanovnika	1.613 stanovnika
Broj turista (po zemlje porijekla, demografska obilježja i sl.)	Dolasci: 6.403 (2020) → 12.632 (2024); Noćenja: 55.415 → 98.994; Strani turisti: 90–93%, domaći: 7–10%; Najviše dolazaka iz Poljske, Njemačke, Češke
Prosječna duljina boravka	7,83 dana
Turistički kapaciteti (po vrstama, po kvaliteti)	Prema vrsti smještajnih objekata: Kuća za odmor – 172 Kuća stanovnika općine – 82 Stan za odmor – 16 Stan stanovnika općine – 3

	Objekti u domaćinstvu – 299 Apartman – 13 Studio apartman – 6 Objekti na OPG-u – 2 Soba za iznajmljivanje – 2 Prema turističkim dolascima: Objekti u domaćinstvu: 88,06%; kuće za odmor: 7,36%; apartmani: 2,20%; studio apartmani: 1,41%; OPG objekti: 0,79%; sobe za iznajmljivanje: 0,18%
Ugostiteljski sadržaji	Ukupno 15 objekata: 6 restorana, 3 konobe, 3 bara, 2 pizzerije, 1 fast food; raspored: Sumartin 6, Selca 5, Povelja 4, Novo Selo 0
Najpopularnije turističke atrakcije:	Plaže i šetnice uz more, Župna crkva Krista Kralja (tzv. „Bračka katedrala“), Ranokršćanska bazilika, interpretacijski centar „Kuća od 5 Dolori“, Sklop kuća „Didolića dvori“, Park Tolstoj, niz spomenika i bisti značajnim povijesnim osobama: Park zahvalnosti – biste političara značajnih za neovisnost Hrvatske: Franjo Tuđman, Hans-Dietrich Genscher, Alois Mock, spomenik papi Ivanu Pavlu II., spomenik Stjepanu Radiću, bista Fjodora Mihajloviča Dostojevskog, bista Martinu Kukučinu, spomenik Mariju Puratiću, špilja Lučica, Crkvica svetog Nikole, Zid pjesnika, replika Povaljskog praga i Povaljske listine
Glavni turistički proizvodi:	Prirodna i kulturna baština Općine Selca čini značajan dio identiteta destinacije te predstavlja važan segment turističke ponude. Prirodna baština obuhvaća atraktivne plaže i uvale, uređenih šetnica te geološke i zaštićene lokalitete, koji omogućavaju posjetiteljima uživanje u prirodnom okolišu i aktivnom turizmu. Kulturno-povijesna baština uključuje sakralne objekte, palače i arheološke lokalitete, koji svjedoče o dugoj i bogatoj povijesti mjesta. Uz to, općina njeguje brojne manifestacije i tradicijske običaje, među kojima se posebno ističu klapska pjesma, lokalna gastronomija i tradicionalna obrada kamena. Detaljniji pregled pojedinih elemenata prirodne i kulturne baštine prikazan je u tablici 2.
Turistička infrastruktura (kongresni kapaciteti, pješačke/planinarske/biciklističke staze, plaže i dr.)	Turistička infrastruktura u Selcima uglavnom je prilagođena obalnom i aktivnom turizmu. Mjesto nudi šljunčane i kamenite plaže za kupanje i sunčanje, dok pješačke i biciklističke staze omogućuju izlete i rekreaciju u okolnom krajoliku. Potrebno je istaknuti Via brattia koja je pješačko planinarska ruta oko Brača, CAMINO Brač rutu i označenu pješačku stazu oko općine Selca – Putevima antike. Kongresni kapaciteti nisu prisutni. Uz obalu se nalaze brojni restorani i konobe u kojima posjetitelji mogu kušati lokalnu hranu i uživati u mediteranskoj atmosferi.

2.1.1. Geografska i demografska obilježja

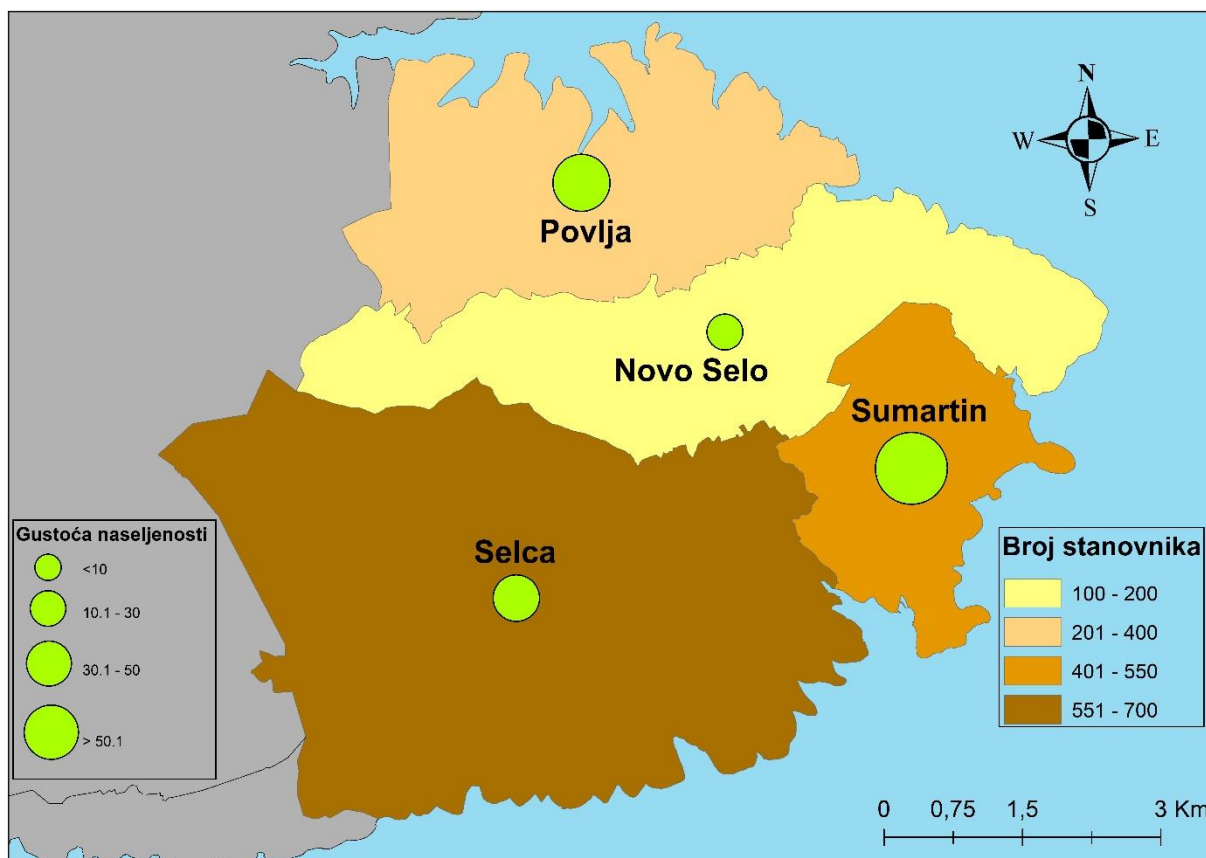

Slika 1. Kartografski prikaz obuhvata TZ općine Selca
Izvor: autor, DZS

Općina Selca smještena je na istočnom dijelu otoka Brača, u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Pokriva površinu od 53,78 km², dok njezino stanovništvo, prema najnovijim podacima, broji 1.613 osoba.

S obzirom na tu površinu i broj stanovnika, gustoća naseljenosti u Općini Selca iznosi 29,99 osoba po km². Kada se usporedi s prosječnom gustoćom naseljenosti Splitsko-dalmatinske županije (93,26 stanovnika/km²) ili pak s prosjekom Republike Hrvatske (68,44 stanovnika/km²), vidljivo je da je općina Selca prilično rijetko naseljena. Ta niža gustoća stanovništva reflektira njen otočni karakter i razvedenu topografiju Brača.

Prema službenim podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2021. godine, općina Selca sastoji se od četiri naselja: Selca, Novo Selo, Poblja i Sumartin. Iako se u lokalnim planskim dokumentima navode i prostorne jedinice Puntinjak te Selački zaseoci, one nisu registrirane kao zasebna naselja u službenoj statističkoj evidenciji. Takva razlika između administrativne i lokalne podjele posljedica je potrebe za preciznijim prostornim planiranjem unutar općine, a ne formalne promjene granica naselja.

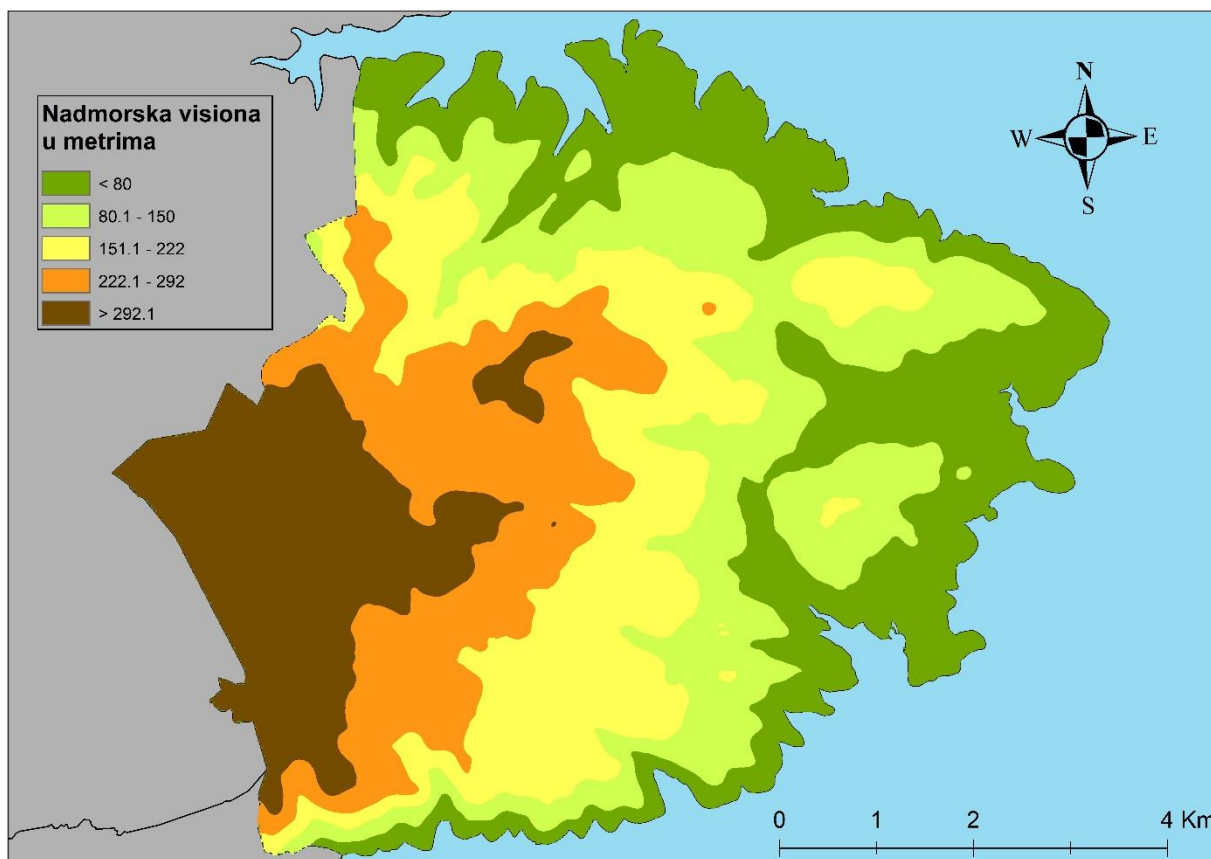
Slika 2. Kartografski prikaz broja stanovnika i gustoće naseljenosti TZ općine Selca

Izvor: autor; DZS

Analiza apsolutnih i relativnih pokazatelja stanovništva upućuje na izražene prostorne razlike u naseljenosti unutar općine Selca. Prema popisu stanovništva, naselje Selca bilježi najveći broj stanovnika – 692 osobe, što ga čini administrativnim i demografskim središtem općine. Slijede Sumartin s 477 stanovnika, Povlja s 335 stanovnika te najmanje naseljeno Novo Selo, u kojem prebiva 109 osoba. Važno je napomenuti i da je težište naseljenosti na jugoistočnom djelu općine.

Promatrajući relativne pokazatelje, odnosno gustoću naseljenosti, vidljivo je da se stanovništvo ne raspoređuje ravnomjerno. Najveću gustoću naseljenosti ima Sumartin s 77,9 stanovnika po km², što ukazuje na izrazitu koncentraciju stanovništva u tom priobalnom naselju. Slijede Povlja s 31,02 stanovnika po km², Selca s 27,87 stanovnika po km², dok Novo Selo s gustoćom od svega 9,01 stanovnika po km² pokazuje izrazito rijetku naseljenost.

Usporedba apsolutnih i relativnih pokazatelja potvrđuje da prostorna distribucija stanovništva unutar općine Selca odražava morfološke, prometne i gospodarske razlike među naseljima. Veća koncentracija stanovništva u obalnim naseljima rezultat je bolje prometne povezanosti i razvijenije turističke funkcije, dok su unutrašnja naselja demografski slabije razvijena i prostorno rjeđe naseljena.

Slika 3. Kartografski prikaz konfiguracije terena

Izvor: autor, DZS

Hipsometrijska karta prikazuje izraženu reljefnu raznolikost prostora, s nadmorskim visinama koje se kreću od razine mora do više od 292 metra.

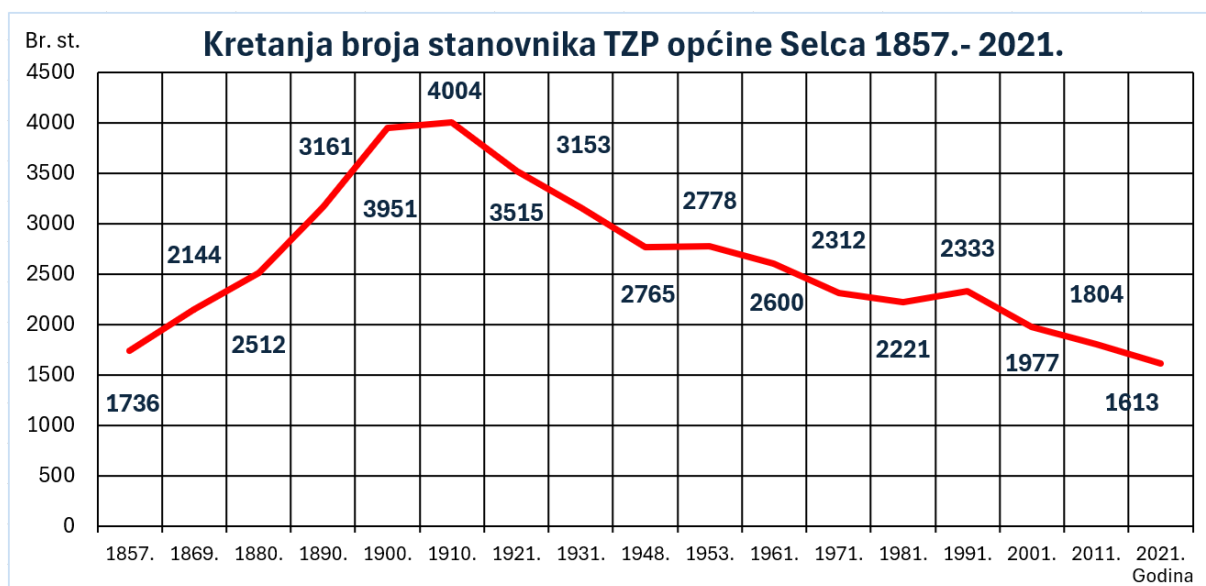
Općina Selca smještena je na istočnom dijelu otoka Brača, što uvelike određuje njezine klimatske i reljefne značajke. Reljefno gledano, područje općine obilježava blago do umjereno brdovit teren, s najnižim dijelovima uz obalu u naseljima Povlja i Sumartin, dok se prema unutrašnjosti tereni postupno uzdižu prema središnjem dijelu otoka, gdje nadmorske visine prelaze 250 metara. Takva konfiguracija terena rezultira stepeničastim prijelazom od obalnog pojasa prema višim vapnenačkim zaravnima u zaleđu. Podloga je pretežno vapnenačko-dolomitna, što pogoduje razvoju krških oblika reljefa poput vrtača, ponikava i kamenitih terasa, dok su obradive površine ograničene i koncentrirane u manjim poljima i dolcima između brežuljaka.

Klimatski, općina Selca pripada sredozemnoj (mediteranskoj) klimi s blagim, vlažnim zimama i dugim, suhim i toplim ljetima. Prosječna godišnja temperatura kreće se oko 16 °C, dok je u najtoplijem mjesecu, srpnju, prosjek iznad 25 °C, a u najhladnijem, siječnju, rijetko pada ispod 7 °C. Godišnja količina oborina iznosi oko 800–900 mm, s najviše padalina u jesenskim i zimskim mjesecima. Tijekom ljeta prevladavaju sunčani i suhi dani, što čini područje pogodnim za turizam i vinogradarstvo, dok su bure i juga najčešći vjetrovi koji oblikuju lokalne mikroklimatske uvjete.

Zbog kombinacije blage mediteranske klime, kamenitog krškog tla i brdovito-obalnog reljefa, prostor općine Selca karakteriziraju specifični pejzažni kontrasti — od kultiviranih obalnih zona s maslinicima i vinogradima do viših, rjeđe naseljenih dijelova s prirodnom vegetacijom makije i šume alepskog bora. Takvi uvjeti omogućuju održivi razvoj temeljen na poljoprivredi, turizmu i očuvanju prirodnih vrijednosti prostora.

Demografski pokazatelji i trendovi

Međupopisne promjene broja stanovnika predstavljaju temeljnu osnovu za analizu demografskih trendova određenog prostora. Usporedbom podataka o prirodnom kretanju stanovništva (razlika između broja rođenih i umrlih) te popisnog kretanja stanovništva (ukupne promjene broja stanovnika između dvaju popisa) u međupopisnom razdoblju moguće je precizno utvrditi smjer i intenzitet demografskih procesa. Takva analiza omogućuje identifikaciju je li promatrano područje obilježeno imigracijskim (doseljavanje stanovništva) ili emigracijskim (iseljavanje stanovništva) karakterom, čime se definira njegov ukupni demografska dinamika i razvojni potencijal.

Slika 4. Grafički prikaz kretanja stanovništva 1857. - 2021.

Izvor: autor, DZS

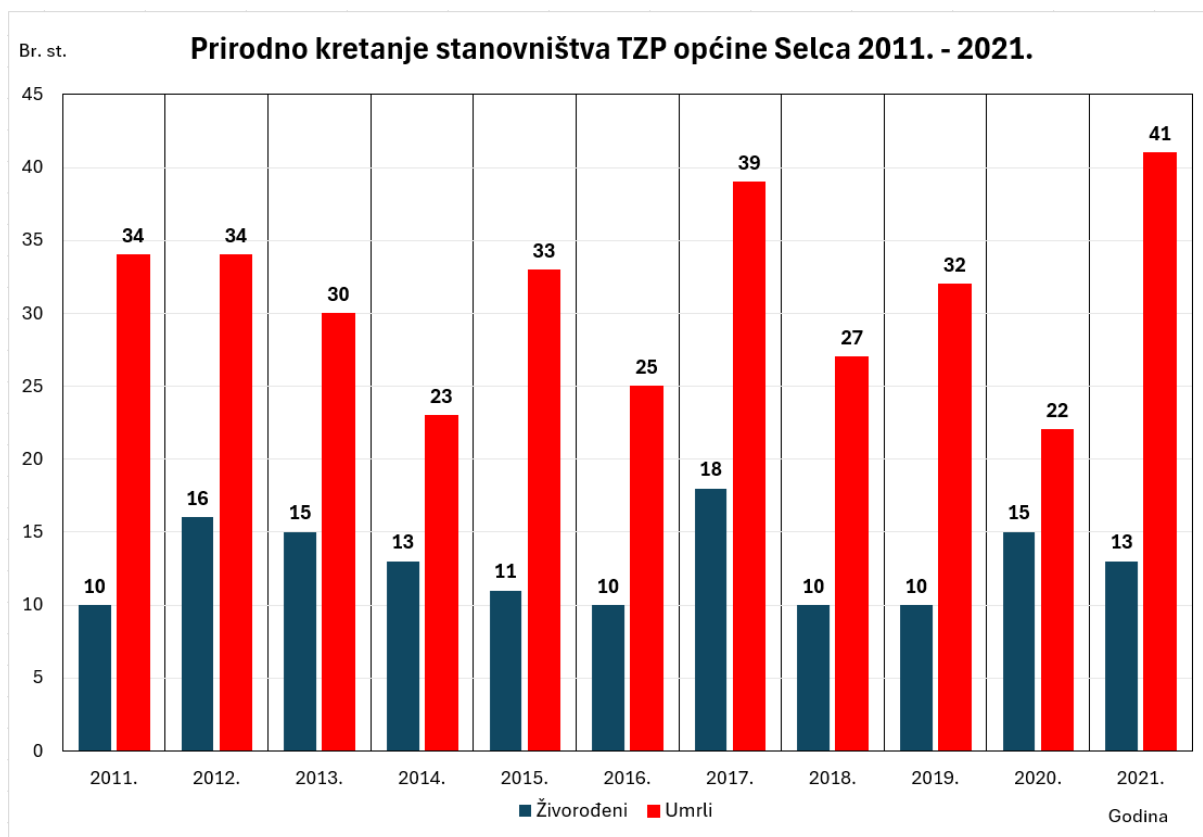
U početnom razdoblju, između prvog popisa 1857. godine i početka 20. stoljeća, bilježi se izrazit porast broja stanovnika – s 1.736 stanovnika 1857. na 4.004 stanovnika 1910. godine. Taj rast može se povezati s prirodnim priraštajem i povoljnim gospodarskim prilikama krajem 19. stoljeća, osobito razvojem pomorstva, kamenoklesarstva i poljoprivrede, koji su tada bili glavne gospodarske grane otočnog prostora.

Nakon dosezanja vrhunca početkom 20. stoljeća, uslijedilo je postupno i trajno smanjenje broja stanovnika, koje je vidljivo u gotovo svim međupopisnim razdobljima. Između 1910. i 1948. godine broj stanovnika se smanjio s 4.004 na 2.765, što predstavlja pad od više od 30%. Uzrok tom

demografskom padu bio je niz čimbenika – emigracija u prekomorske zemlje, stradanja u Prvom i Drugom svjetskom ratu, te opće gospodarsko zaostajanje ruralnih i otočnih prostora.

U razdoblju nakon 1948. godine demografska regresija se nastavila, ali nešto blažim intenzitetom. Od 1961. do 1991. broj stanovnika se kretao između 2.600 i 2.333, što upućuje na fazu relativne stabilizacije, vjerojatno zahvaljujući djelomičnom zapošljavanju u turizmu i pomorstvu. Ipak, nakon 1991. godine, broj stanovnika ponovno snažno opada – s 1.977 stanovnika 2001. na svega 1.613 u 2021. godini koja je ujedno i godina s najmanjim brojem stanovnika od početka praćenja pokazatelja. Taj pad odražava proces stalne depopulacije, koji je posljedica dugotrajnih demografskih i društveno-gospodarskih promjena.

Ukupno promatrano, tijekom razdoblja od 164 godine, općina Selca izgubila je više od 60% stanovništva, čime je jasno izražen kontinuirani emigracijski trend i trajna demografska depopulacija. Takvi pokazatelji potvrđuju da je općina Selca, unatoč povremenim razdobljima stabilizacije, ušla u dugotrajnu fazu demografskog opadanja, što predstavlja jedan od ključnih razvojnih izazova suvremenog razdoblja.

Slika 5. Grafički prikaz prirodnog kretanja stanovništva 2011. - 2021.
Izvor: autor; DZS

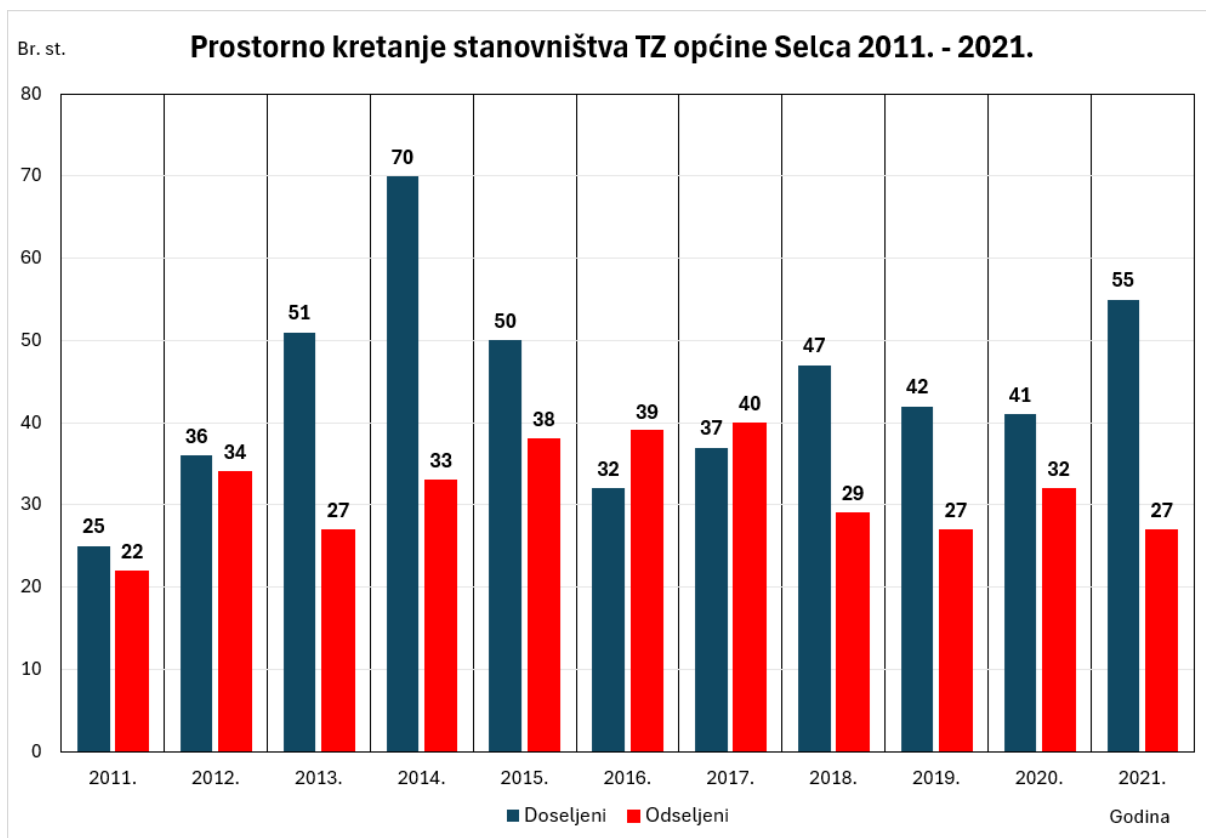
U razdoblju od 2011. do 2021. godine, podaci o živorođenima i umrlim osobama pokazuju da se u promatranom području bilježi negativan prirodni prirast gotovo svake godine. Broj živorođenih varira tijekom godina, s najnižim vrijednostima od 10 novorođenih (2011., 2016., 2018. i 2019.) i najvišom

vrijednošću od 18 novorođenih u 2017. godini. S druge strane, broj umrlih znatno nadmašuje broj živorođenih u većini godina, dosežući vrhunac od 41 umrle osobe u 2021. godini. Značajne godine s negativnim prirodnim prirastom su 2011., 2012., 2015., 2017. i 2021., kada broj umrlih višestruko nadmašuje broj novorođenih. Najpovoljnija situacija zabilježena je 2014. i 2020. godine, kada je broj umrlih bio relativno nizak (23 i 22), dok je broj živorođenih bio umjeren, što je smanjilo negativan saldo, iako nije doveo do pozitivnog prirodnog prirasta. Ukupno gledano, kroz cijelo razdoblje prevladava negativan prirodni prirast, što ukazuje na demografsku neravnotežu u kojoj umiranje stanovnika znatno nadmašuje njihovo rađanje. Ovaj obrazac može ukazivati na starenje populacije, smanjenu stopu rađanja ili druge socio-demografske izazove koji utječu na prirodnu reprodukciju stanovništva.

Tijekom promatranog razdoblja, općina Selca u prosjeku je imala 12,82 živorođenih i 30,91 umrlih godišnje, što jasno pokazuje značajan negativan prirodni prirast stanovništva.

U promatranom razdoblju broj umrlih u općini Selca u prosjeku je višestruko nadmašivao broj živorođenih, što se jasno vidi iz omjera umrlih na jednu živorođenu osobu. Najniži omjer zabilježen je 2020. godine (1,47 umrlih na 1 živorođenu), dok je najviši bio 2011. godine (3,4 umrlih na 1 živorođenu). Većina godina bilježi omjer između 2 i 3, što znači da je gotovo dvostruko ili trostruko više ljudi umiralo nego što se rađalo. Takav pokazatelj ukazuje na izražen negativni prirodni prirast, što potvrđuje demografsku neravnotežu i trend starenja stanovništva u općini Selca tijekom promatranog jedanaestogodišnjeg razdoblja.

Tokom promatranog jedanaestogodišnjeg razdoblja, prirodni prirast stanovništva doveo je do smanjenja broja stanovnika općine Selca za 199 osoba.

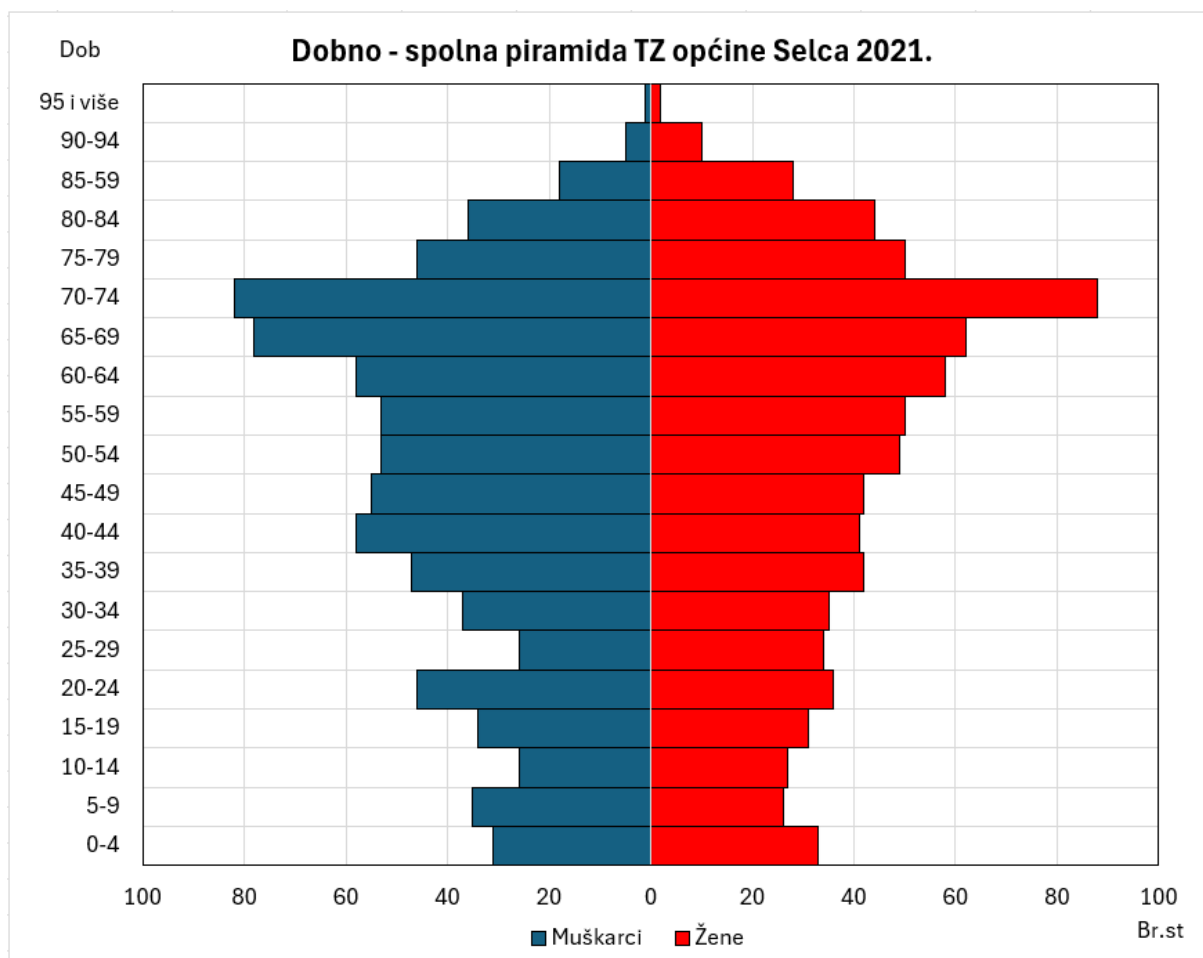

Slika 6. Grafički prikaz prostornog kretanja stanovništva 2011. - 2021.
Izvor: autor, DZS

U razdoblju od 2011. do 2021. godine može se uočiti zanimljiv migracijski obrazac u kojem broj doseljenih i odseljenih stanovnika pokazuje određene oscilacije, ali i nekoliko jasnih trendova. Na početku promatranog razdoblja, 2011. godine, doselilo se 25 osoba, dok se odselilo 22, što daje pozitivan migracijski saldo od tri osobe. U narednim godinama broj doseljenih raste, dosežući vrhunac 2014. godine kada je zabilježeno čak 70 doseljenih naspram 33 odseljena, što predstavlja najveći pozitivni saldo (+37) u cijelom razdoblju. Nakon toga slijedi pad doseljavanja i blagi porast odseljavanja, pa 2016. i 2017. bilježe negativne migracijske bilance (–7 i –3). Od 2018. nadalje, situacija se ponovo poboljšava — broj doseljenih ponovno nadmašuje broj odseljenih, uz posebno povoljne rezultate 2018., 2019. i 2021. godine. Ukupno gledano, kroz cijelo razdoblje prevladava pozitivan migracijski saldo, što ukazuje na to da se u promatrano područje u prosjeku više ljudi doseljavalo nego što se odseljavalo, unatoč kratkotrajnim oscilacijama sredinom desetljeća.

Tijekom promatranog razdoblja, općina Selca prosječno je imala oko 44,18 doseljene i 31,64 odseljene osobe godišnje, što ukazuje na pozitivan migracijski saldo i doprinosi neto prirastu stanovništva kroz migracije.

Prostornim kretanjem u promatranom jedanaestogodišnjem razdoblju općina Selca bilježi neto prirast od 138 stanovnika. Takav trend ukazuje na to da područje privlači stanovnike i da je u promatranom razdoblju predstavljalo poželjnu destinaciju za doseljavanje.

Slika 7. Grafički prikaz dobno-spolne piramide 2021. godine
Izvor: autor; DZS

Dobno-spolna piramida općine Selca jasno pokazuje starenje stanovništva i demografske izazove s kojima se općina suočava. U najmlađim dobnim skupinama (0–4 i 5–9 godina) broj djece je nizak (31 muškarac i 33 žene u 0–4 te 35 muškaraca i 26 žena u 5–9 skupini) što ukazuje na slabiju reprodukciju i ograničen prirodni prirast. Ovaj podatak se slaže s prethodnom analizom da broj umrlih višestruko premašuje broj živorođenih, što potvrđuje negativni prirodni prirast u razdoblju 2011.–2021.

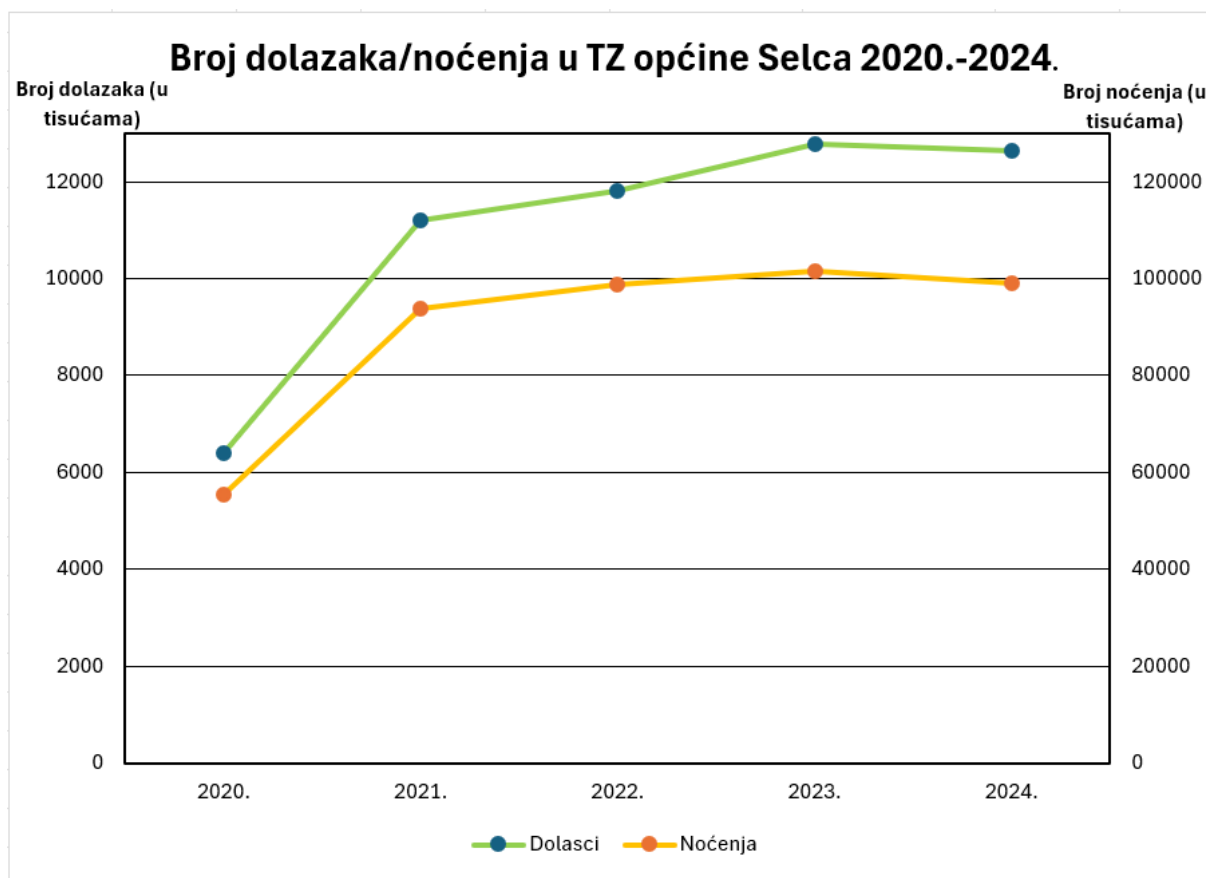
U radno aktivnim dobnim skupinama (20–64 godine) dominiraju muškarci, posebno u dobnim skupinama 40–44, 50–54 i 60–64 godine, gdje je broj muškaraca značajno veći od broja žena. To može odražavati povijesne migracije muškaraca ili specifične gospodarske uvjete koji su zadržali muškarce u radno produktivnoj dobi, dok je dio žena možda migrirao zbog obrazovanja ili posla.

Najveća koncentracija stanovništva nalazi se u skupinama 65–74 godine, gdje su i muškarci i žene brojni, ali žene u starijim skupinama (70+) postaju dominantne. Ovaj fenomen je tipičan za populacije sa starenjem i duljim očekivanim trajanjem života žena. Vrlo stare dobne skupine (85+) značajno su manje, ali i dalje s relativno većim brojem žena — 28 u dobi 85–89 i 10 žena u dobi 90–94, što potvrđuje očekivani duži životni vijek žena u usporedbi s muškarcima.

Sveukupno, piramida ima oblik suženog dna i proširenog vrha, što je karakteristično za populacije s niskim natalitetom i visokom stopom mortaliteta u starijim dobima. Ovo ukazuje na to da će, osim što prirodni prirast ostaje negativan, općina u budućnosti vjerojatno imati sve manji broj stanovnika u radno aktivnoj dobi, dok će udio starijih osoba i dalje rasti. Takva struktura postavlja izazove za socijalne i zdravstvene usluge, planiranje radne snage i održivost lokalne zajednice.

2.2. Obilježja turističke ponude i potražnje

U razdoblju od 2020. do 2024. godine vidljiv je jasan trend oporavka i stabilizacije turističkog prometa nakon snažnog pada uzrokovanog pandemijom COVID-19.

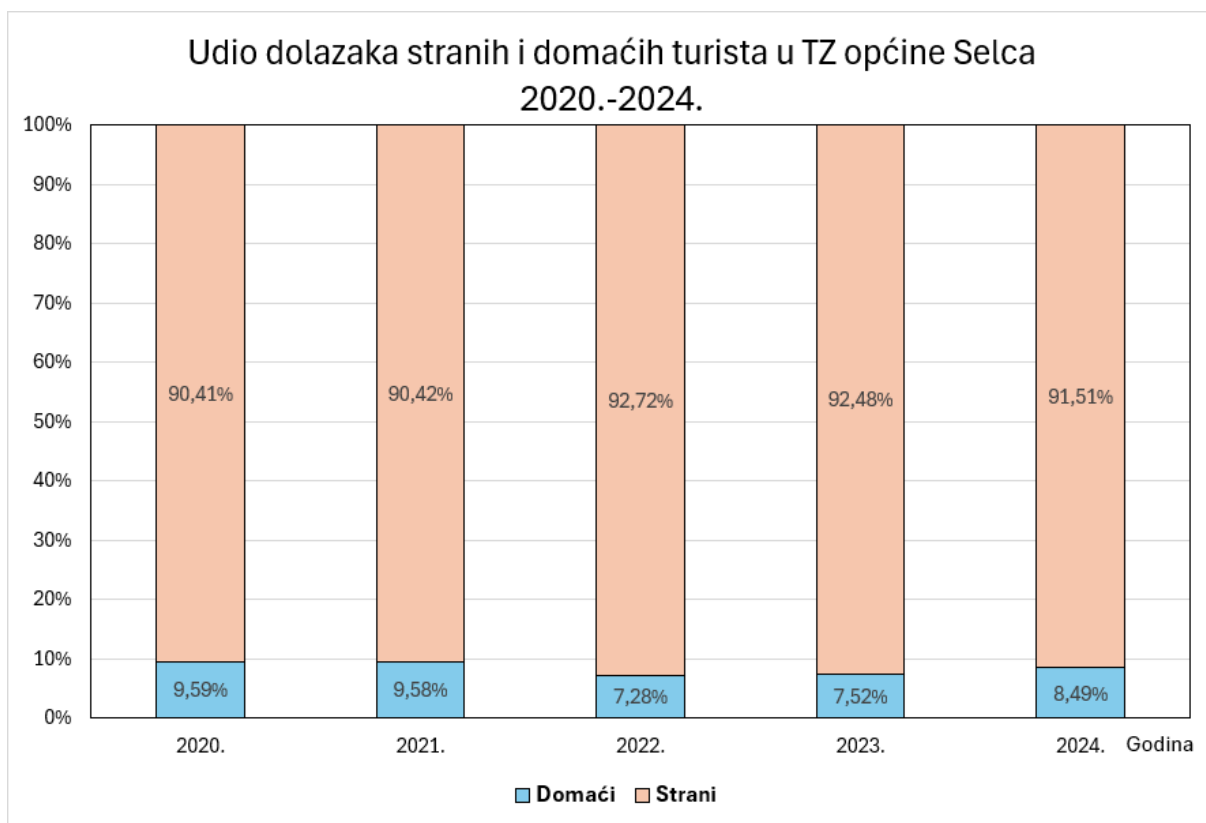
Slika 8. Grafički prikaz broja dolazaka i noćenja 2020.-2024.
Izvor: autor; DZS

Broj dolazaka turista porastao je sa 6.403 u 2020. godini na 12.632 u 2024., što predstavlja gotovo udvostručenje i pokazuje povratak interesa za putovanja i turizam. Najveći rast zabilježen je između 2020. i 2021. godine, kada su dolasci porasli za više od 75%, što označava početak oporavka sektora. Nakon toga rast se nastavlja, ali blažim tempom, uz lagani pad u 2024. godini u odnosu na prethodnu godinu. Broj noćenja pratio je isti obrazac — s 55.415 u 2020. porastao je na 98.994 u 2024., pri čemu je najveći skok zabilježen između 2020. i 2021. godine. Nakon nekoliko godina kontinuiranog rasta, 2024. donosi blago smanjenje, što može upućivati na zasićenje tržišta ili promjene u navikama posjetitelja. Sveukupno, podaci jasno pokazuju da je turistički sektor doživio snažan oporavak i

stabilizaciju nakon pandemijske krize, uz održavanje visokih vrijednosti dolazaka i noćenja u posljednjim godinama.

U razdoblju od 2020. do 2024., prosječna duljina boravka turista blago je smanjena (s 8,66 na 7,83 noći). Iako se broj noćenja povećava, broj dolazaka raste proporcionalno brže, što ukazuje na trend kraćih boravaka.

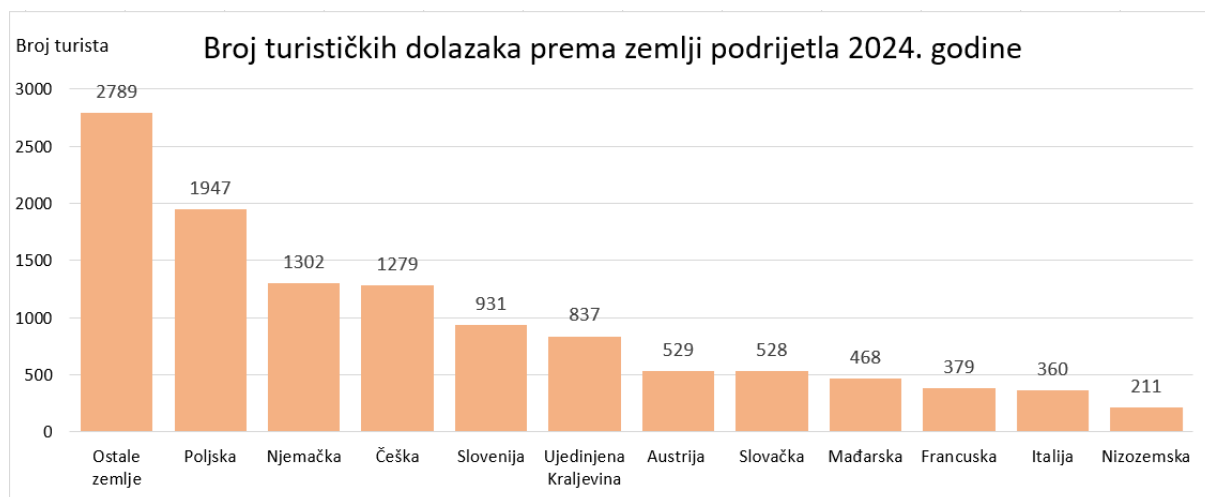
Ovaj trend je u skladu s općim europskim i globalnim tendencijama turizma, gdje su kratki, brzi posjeti sve češći, dok dugotrajniji boravci postaju rjeđi.

Slika 9. Grafički prikaz analize udjela dolazaka domaćih i stranih turista

Izvor: autor, DZS

Analiza udjela turističkih dolazaka prema vrsti turista pokazuje da su strani turisti tijekom cijelog razdoblja od 2020. do 2024. godine ostvarivali izrazitu većinu ukupnih dolazaka. Njihov udio se kreće između 90% i 93%, dok domaći turisti sudjeluju s udjelom od 7% do 10%. Najveći udio stranih turista zabilježen je 2022. godine, kada su činili 92,72% svih dolazaka, dok je udio domaćih tada bio najniži — samo 7,28%. U sljedećim godinama vidljiv je blagi porast udjela domaćih gostiju, što može ukazivati na rast interesa za domaća putovanja i jačanje unutarnjeg turizma. Ipak, strani turisti i dalje čine dominantnu skupinu, što potvrđuje da turizam u promatranom razdoblju u velikoj mjeri ovisi o inozemnom tržištu pa je ponudu potrebno krojiti prema potrebama i očekivanjima stranih posjetitelja, uz istodobno poticanje domaćeg turizma radi veće stabilnosti i uravnoteženosti sektora.

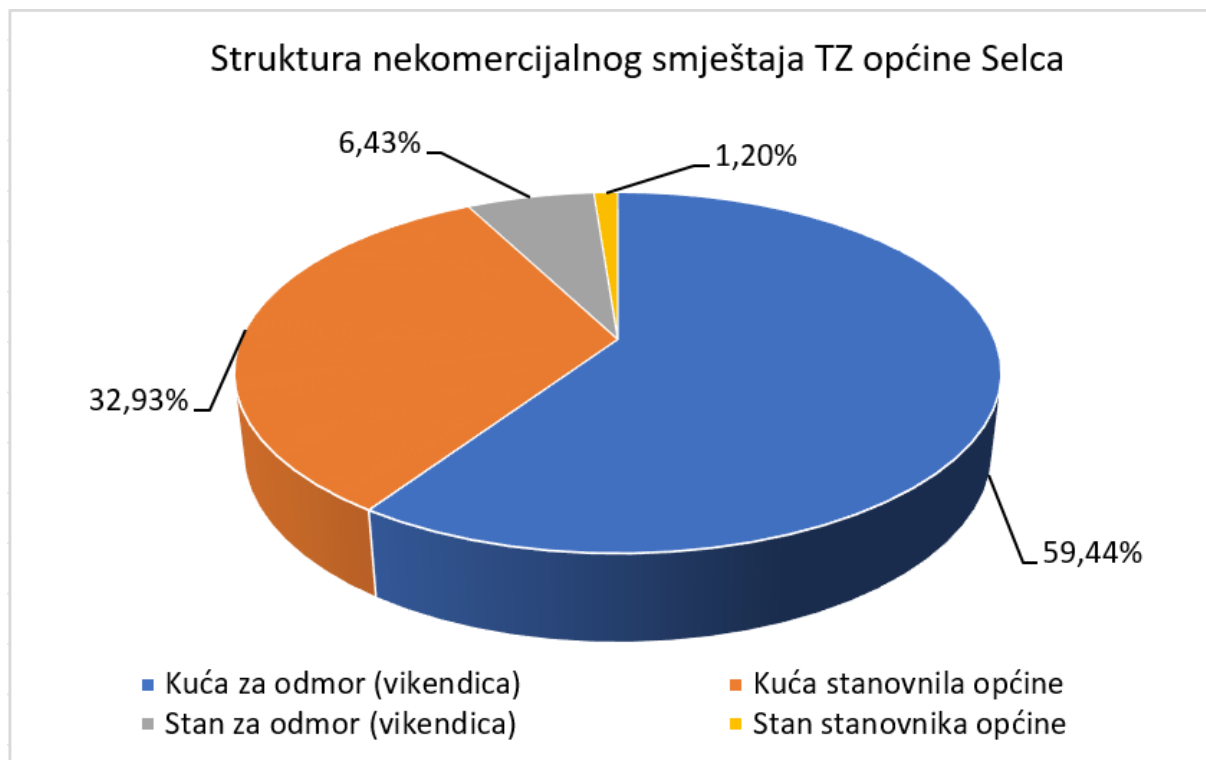

Slika 10. Grafički prikaz turističkih dolazaka prema državama podrijetla 2024. godine
Izvor: autor, DZS

Grafički prikaz pokazuje raspodjelu turističkih dolazaka u općini Selca po zemljama podrijetla. Od ukupnog broja najviše ih dolazi iz Poljske, čak 16,84%. Slijede Njemačka (11,26%) i Češka (11,06%), čime se jasno vidi da Selca najviše privlače turiste iz srednje Europe. Zatim Slovenija (8,05%) i Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske (7,24%), dok ostale zemlje poput Austrije, Slovačke, Mađarske, Francuske, Italije i Nizozemske čine manji udio, svaki ispod 5%.

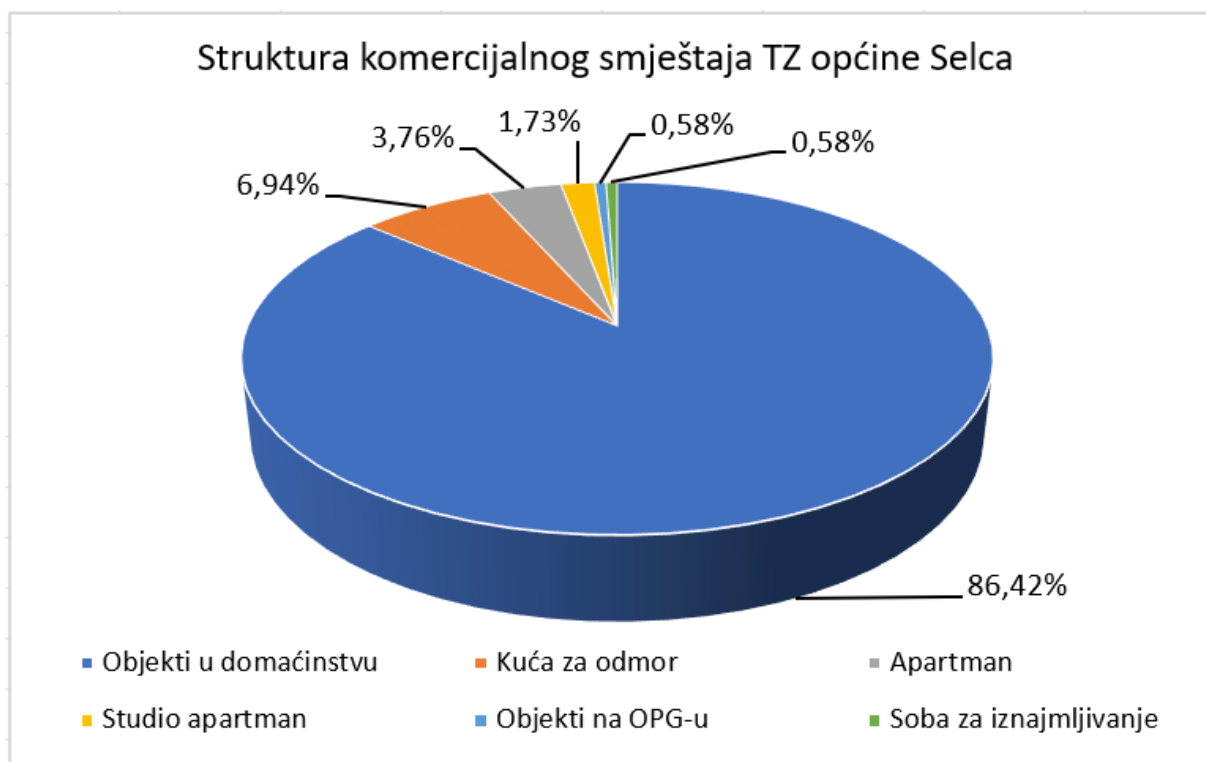
2.2.1. Smještaj

Od ukupno 595 smještajnih objekata evidentiranih na području TZ, 249 od njih pripada nekomercijalnom, odnosno 346 komercijalnom smještaju.

Slika 11. Struktura nekomercijalnog smještaja TZ općine Selca
Izvor: autor, DZS

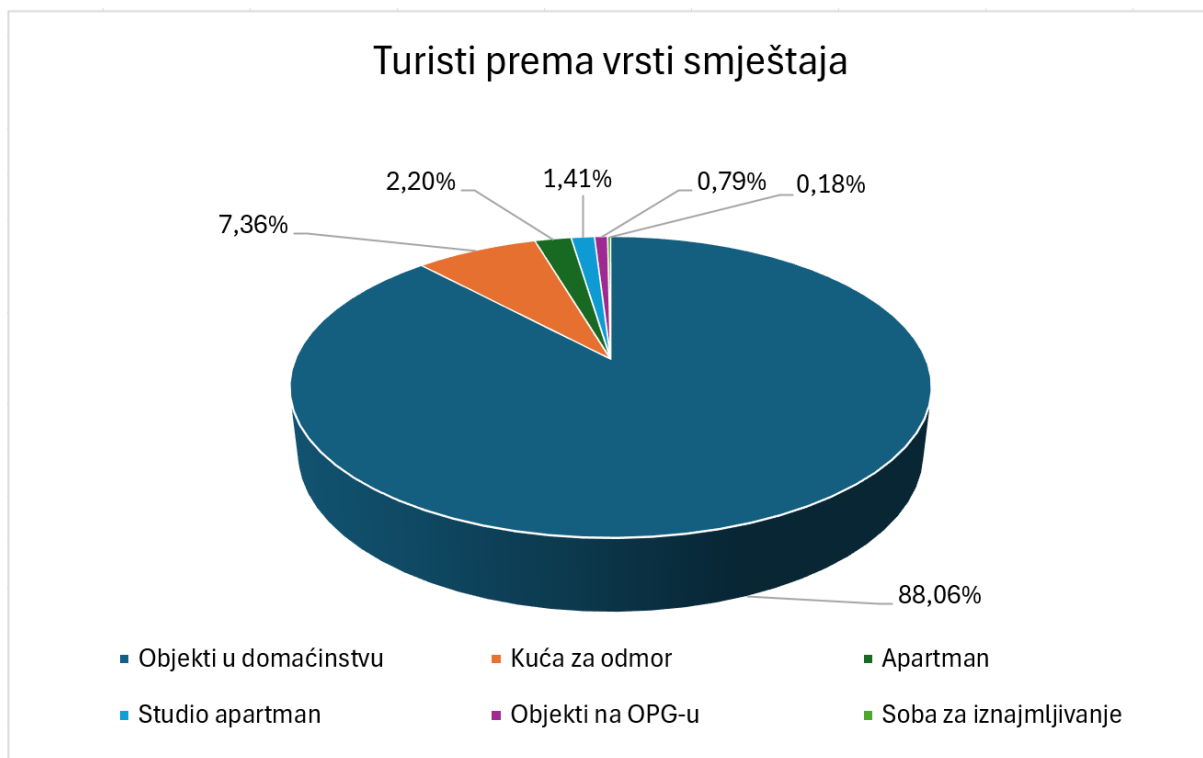
Nekomercijalni smještaj u općini Selca čini ukupno 249 objekata, pri čemu najveći udio zauzimaju kuće za odmor, odnosno vikendice, s 148 objekata ili 59,44%. To pokazuje da je prostor izrazito orijentiran prema sezonskom korištenju i boravku vlasnika koji stalno ne žive u općini. Kuće stanovnika općine čine 82 objekta (32,93%), što je značajan, ali osjetno manji udio, dok su stanovi kao oblik smještaja mnogo rjeđi. Stanovi za odmor obuhvaćaju samo 16 objekata (6,43%), a stanovi stanovnika općine tek 3 objekta (1,20%). Ukupna struktura ukazuje na prevladavanje individualnih kuća nad stanovima te snažnu prisutnost sezone, povremene upotrebe prostora u odnosu na stalno stanovanje.

Slika 12. Struktura komercijalnog smještaja TZ općine Selca
Izvor: autor, DZS

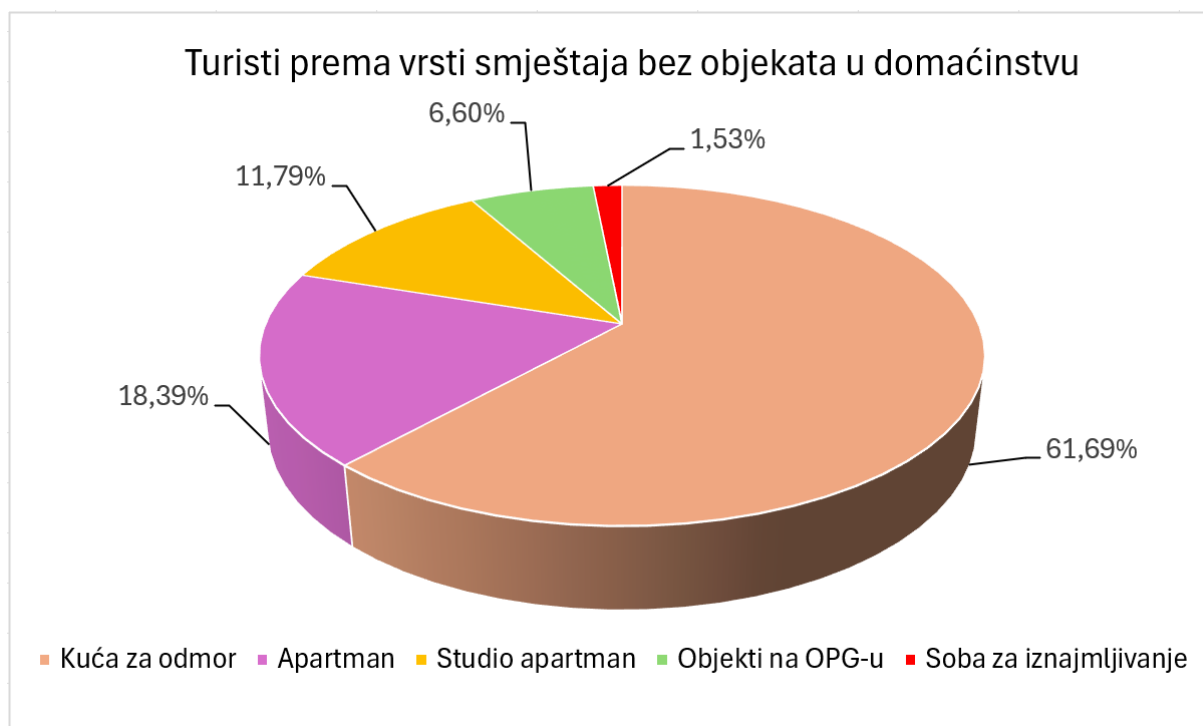
Komercijalni smještaj u općini Selca obuhvaća ukupno 346 objekata, a struktura jasno pokazuje dominaciju smještaja u domaćinstvima. Objekti u domaćinstvu čine uvjerljivo najveći udio, s 299 objekata odnosno 86,42%, što upućuje na snažnu orijentaciju lokalnog turizma prema privatnom iznajmljivanju i obiteljskom turizmu. Kuće za odmor zauzimaju 24 objekta (6,94%), što je razmjerno skroman udio u odnosu na nekomercijalni segment gdje dominiraju vikendice. Apartmani čine 13 objekata (3,76%), a studio apartmani dodatnih 6 objekata (1,73%), što ukazuje na relativno malu zastupljenost klasičnih apartmanskih kapaciteta u odnosu na kuće i obiteljske objekte. Najmanji udio imaju objekti na OPG-ovima i sobe za iznajmljivanje, svaki sa samo 2 objekta (0,58%), što pokazuje da su specijalizirani i ruralni oblici smještaja još uvijek slabo razvijeni. Ukupno gledajući, komercijalna ponuda Selca snažno je obilježena privatnim domaćinstvima kao nositeljima turističke ponude, uz ograničen razvoj drugih tipova smještajnih kapaciteta.

Objekti u domaćinstvu čine uvjerljivo najveći udio od 88,06% svih turista, što pokazuje da je ovaj tip smještaja dominantan izbor gostiju. Ostale kategorije, iako prisutne, imaju višestruko manji značaj: kuće za odmor sudjeluju sa 7,36% turista, apartmani s 2,20%, studio apartmani s 1,41%, objekti na OPG-u s 0,79%, a sobe za iznajmljivanje samo s 0,18%. Ovakva struktura pokazuje ekstremnu koncentraciju turističke potražnje u jednom segmentu, pri čemu su svi ostali oblici smještaja korišteni tek marginalno. Slika turističkog tržišta u ovom obliku izrazito je neuravnotežena, gotovo devet od deset turista odabire upravo objekte u domaćinstvu.

Slika 13. Grafički prikaz udjela turističkih dolazaka prema vrsti smještaja
Izvor: autor, eVisitor

Kada se iz analize uklone objekti u domaćinstvu, dobiva se potpuno drukčija i znatno informativnija perspektiva. Bez njihovog dominantnog utjecaja, kuće za odmor postaju najčešći izbor turista, s udjelom od 61,69% među preostalim vrstama smještaja. Time postaje jasno da su kuće za odmor nosivi segment turističke potražnje kada se promatraju alternative dominantnoj kategoriji. Apartmani zauzimaju 18,39%, a studio apartmani 11,79%, što zajedno čini približno trećinu preostalog turističkog prometa i upućuje na stabilnu potražnju za klasičnim oblicima obiteljskog i individualnog smještaja. Objekti na OPG-u čine 6,60%, odražavajući prisutan, ali još uvijek skromno razvijen segment ruralnog i agroturizma, dok sobe za iznajmljivanje ostaju najmanje zastupljena opcija s 1,53%.

Slika 14. Grafički prikaz udjela turističkih dolazaka prema vrsti smještaja bez dominantnog razreda
 Izvor: autor, eVisitor

2.2.2. Ugostiteljstvo

Gastronomska ponuda Selaca odražava bogatu dalmatinsku i otočnu tradiciju te predstavlja važan segment turističke ponude mjesta. Posebno se ističu jela od janjetine i kozjeg mesa, uključujući vitalac, tradicionalno jelo od janjećih iznutrica pripremljeno na ražnju i pečeno na žaru, koje je stoljećima bilo temelj lokalne prehrane. Selca su poznata i po autohtonim mliječnim proizvodima, osobito po svježem siru procipu, dok mediteranska kuhinja dolazi do izražaja u bogatoj ponudi svježe ribe, školjaka i jela pripremljenih pod pekom.

Gastronomska ponuda Općine Selca odražava bogatu dalmatinsku i otočnu tradiciju te predstavlja važan segment ukupne turističke ponude destinacije. Posebno se ističu jela od janjetine i kozjeg mesa, uključujući vitalac, tradicionalno jelo od janjećih iznutrica pripremljeno na ražnju i pečeno na žaru, koje je stoljećima bilo temelj lokalne prehrane. Selca su također poznata po autohtonim mliječnim proizvodima, među kojima se ističe svježi sir procip i mladi sir u cukru, dok mediteranska kuhinja dolazi do izražaja u bogatoj ponudi svježe ribe, školjaka i jela pripremljenih pod pekom.

Autentičnost lokalnog gastronomskog identiteta dodatno je naglašena korištenjem autohtonih proizvoda poput buhavice, autohtone sorte masline od iznimnog značaja za kraj, te tradicionalnih pića poput smutice — kombinacije kozjeg mlijeka i vina. Na području otoka važan je i varenik, proizvod soka grožđa reduciran laganim iskuhavanjem, koji se koristi kao nutritivno i kulinarski vrijedan dodatak lokalnim specijalitetima.

Lokalni kulinarski repertoar obuhvaća bračku tortu, tortu hrapočušu, sušene smokve, bajame u cukru, riblje delicije i svježu ribu sa gradela, uz jela pripremljena pod pekom. Takva raznovrsna i autentična ponuda omogućava Selcima da se pozicioniraju kao destinacija koja spaja tradicionalnu otočnu kuhinju s suvremenim kulinarskim standardima, čime se destinacija diferencira i dodatno privlači posjetitelje koji traže kvalitetno i iskustveno gastronomsko iskustvo.

Ribarstvo u općini Selca predstavlja važan izvor prihoda i dio lokalne tradicije. Mnogi stanovnici bave se malim ribolovom za vlastite potrebe, no zbog regulacija i promjena u sektoru, broj aktivnih ribara postupno opada, što naglašava potrebu za očuvanjem ove djelatnosti. Sinergija ribarstva s turizmom i poljoprivredom može pridonijeti diversifikaciji aktivnosti, očuvanju zaposlenosti i jačanju lokalne ekonomije. Jadransko more, kao glavni resurs, pruža značajan gospodarski potencijal, a neiskorištene mogućnosti u ribarstvu i akvakulturi mogla bi dodatno unaprijediti razvoj općine.

Maslinarstvo i vinogradarstvo čine važan dio poljoprivredne tradicije u Selcima te predstavljaju značajan segment lokalnog identiteta i gospodarstva. U okolici mjesta razvijeni su maslinici u kojima prevladavaju autohtone sorte, a maslinovo ulje proizvodi se na tradicionalan način, što očuvava stoljetnu baštinu i doprinosi prepoznatljivosti lokalne gastronomije. Vinogradarstvo je također prisutno, a manji vinogradi i privatni podrumi omogućuju proizvodnju kvalitetnih vina koja se nude kako lokalnom stanovništvu, tako i posjetiteljima. Ove aktivnosti ne samo da podupiru lokalnu ekonomiju, već i pridonose turističkoj ponudi mjesta, jer maslinarstvo i vinogradarstvo često kombiniraju proizvodnju s degustacijama i posjetima vinogradima i uljarama, čime Selca dodatno jačaju svoj položaj kao destinacija autentičnog mediteranskog iskustva.

Prema podacima sa internetske stranice TZ, na nj. području evidentirano je:

- 6 restorana
- 3 konobe
- 3 bara
- 2 pizzerije
- 1 fast food restoran

Od navedenih, najviše ih je smješteno u Sumartinu (6) i Selcima (5), 4 su objekta u Poveljama, dok u Novom Selu nije evidentiran nijedan ugostiteljski objekt.

2.2.3. Turističke atrakcije

Ključni faktor turističkog razvoja je turistička zajednica općine Selca, koji pruža usluge informiranja gostiju, ali i privatnih iznajmljivača i ugostitelja, te drugih turističkih dionika; sudjeluje u planiranju i promociji događanja u općini Selca; planira i provodi marketinške aktivnosti; kreira i distribuira promotivne brošure i druge materijale te radi na razvoju specijaliziranih događanja. Uredi turističke zajednice nalaze se u Sumartinu i Poveljima.

Turistički resursi i atrakcije predstavljaju osnovu razvoja destinacije, pri čemu resursi obuhvaćaju prirodne vrijednosti, kulturnu baštinu, tradicijske aktivnosti, infrastrukturu te gastronomske i rekreativne sadržaje. Atrakcije, kao ključni motivatori dolaska turista, mogu biti primarne (glavni razlog posjete, npr. Bračka katedrala ili arheološki lokaliteti) ili sekundarne (nadopuna turističkog doživljaja, poput lokalnih manifestacija, parkova ili gastronomskih iskustava).

Za analizu turističkih resursa općine Selca primijenjena je funkcionalna klasifikacija prilagođena lokalnom kontekstu. Prema ovoj metodologiji, resursi i atrakcije podijeljeni su u tri osnovne kategorije.

Tablica 2. Turistički resursi TZ općine Selca

Prirodna baština	- Plaže i uvale uz obalu (pogodne za kupanje i vodene aktivnosti) - Šetnice i panoramske staze u unutrašnjosti otoka - Geološki i krajobrazni lokaliteti, poput predjela Vrnice, Gluha Smokva i Gradac - Zaštićeni prirodni lokaliteti u okolini naselja
Kulturno-povijesna baština	- Plaže i uvale uz obalu (pogodne za kupanje i vodene aktivnosti) - Šetnice i panoramske staze u unutrašnjosti otoka - Geološki i krajobrazni lokaliteti, poput predjela Vrnice, Gluha Smokva i Gradac - Zaštićeni prirodni lokaliteti u okolini naselja
Manifestacije i ostalo	- Tradicionalne manifestacije: pjesnička manifestacija <i>Croatia Rediviva</i>, vinske i gastronomske manifestacije - Gastronomija: lokalni specijaliteti poput bračke torte, torte hrapoćuše, vitalca i ribljih delicija, svježe ribe sa gradela, sušene smokve, bajami u cukru, mladi brački sir u cukru, skuta, peka, janjetina - Tradicija obrade kamena i maslinarstva: radionice, muzeji i edukativne ture kroz kamenoklesarske i maslinarske objekte, posebno treba istaknuti poljoprivrednu zadrugu „Selčanku“ – uljaru od velikog značaja za lokalno maslinarstvo - Buhavica je autohtona sorta masline od iznimnog značaja za kraj - Sportsko-rekreacijski sadržaji: biciklističke i pješačke staze, mogućnosti rekreacije uz obalu i u prirodi

Važno je spomenuti i interpretacijski centar „Kuća od 5 Dolori“ koji predstavlja suvremeni prostor za prezentaciju kulturne i tehničke baštine, posvećen ribaru iz otočnog mjesta čiji je izum imao značajan utjecaj na svjetsku povijest. Centar koristi modernu tehnologiju i digitalna rješenja za interaktivno vođenje posjetitelja kroz izložbene cjeline smještene na dvije etaže. Na prvom katu nalaze se izložbeni prostori s interaktivnim eksponatima, uključujući originalni koloturnik (power block), dok posjetitelji putem okretanja koloturnika otkrivaju sadržaj prikazan podizanjem ploča unutar zidnih obloga. Poseban interaktivni kutak namijenjen je najmlađima, pružajući edukativno iskustvo o ribarstvu i suživotu s morem. Potkrovlje sadrži multifunkcionalnu dvoranu s prikazom tradicijskih brodograditeljskih alata te

kratkim dokumentarnim filmom o životu Maria Puratića. Centar na taj način spaja edukaciju, interaktivnost i očuvanje lokalne kulturne baštine.

2.2.4. Turističke usluge

Na području TZ općine Selca, u skladu s popisom usluga u destinaciji i sukladno Zakonu o pružanju usluga u turizmu, postoji širok spektar aktivnosti i turističkih proizvoda namijenjenih posjetiteljima i turistima, s ciljem pružanja ugodnog, sigurnog i sadržajno bogatog iskustva tijekom putovanja i boravka u destinaciji.

Tablica 3. Turističke usluge TZ općine Selca

Vrsta usluge	Omogućeno - da/ne/djelomično	Obrazloženje
Organizirani javni prijevoz	da	Na internetskim stranicama TZ dostupan je vozni red.
Organizacija putovanja i aranžmana	djelomično	U Selcima nema registrirane turističke agencije s punim aranžmanima, ali lokalne turističke zajednice i smještajni objekti nude pakete izleta, brodske ture i obilaske u suradnji s agencijama iz okolnih općina.
Turistički vodiči	djelomično	Licencirani vodiči dostupni su na razini otoka Brača, ali u samim Selcima nema stalno dostupnih lokalnih vodiča; moguće je angažirati ih po dogovoru.
Suveniri i rukotvorevine	da	U Selcima i okolnim mjestima postoje manji lokalni obrti i suvenirnice koje nude kamene rukotvorine, proizvode od masline, lavande i domaće prehrambene artikle.
Informativni sadržaji	da	Turistička zajednica Općine Selca ima web-stranicu i informativne materijale (karte, brošure); u sezoni su dostupni i lokalni info-punktovi.
Najam opreme	da	Iznajmljivanje bicikala, brodova, auta, jet ski, quadova, skutera, SUP-ova i dr.

2.3. Resursna obnova

Turistički resursi obuhvaćaju prirodne posebnosti prostora i kulturno-povijesnu baštinu stvorenu djelovanjem čovjeka, a zajedno čine temelje turističke ponude.

2.3.1. Kultura i baština

Cjelokupno naselje Selca predstavlja svojevrsni kulturno-povijesni spomenik, čija se vrijednost očituje u arhitektonskim i povijesnim obilježjima vidljivim na svakom koraku. Zbog bogatstva kulturne baštine, Selca su često nazivana „Kulturnim srcem Brača“. Na području naselja evidentirano je 14 spomenika i 30 spomen-ploča, što Selca čini mjestom s najvećim brojem spomenika po glavi stanovnika. Spomenici su ravnomjerno raspoređeni po cijelom naselju, čime se dodatno naglašava značaj kulturne i povijesne vrijednosti mjesta.

Osnovna podjela kulturne baštine po vrstama na području TZ općine Selca obuhvaća:

- Sakralnu arhitekturu,
- Arheološke lokalitete,
- Memorijalnu baštinu,
- Nematerijalnu kulturnu baštinu i
- Pučko graditeljstvo

1. Sakralna arhitektura

- Župna crkva Krista Kralja (tzv. „Bračka katedrala“) – Selca

Najveća i najimpozantnija crkva na otoku Braču, sagrađena u neoromaničkom stilu, poznata i kao „Bračka katedrala“. Visoka je 45 metara, čime se ističe kao najviša crkva na dalmatinskim otocima. U unutrašnjosti se nalazi kip Srca Isusova, djelo slavnog kipara Ivana Meštrovića. Crkva dominira središnjim trgom Selaca i simbolizira duhovni i kulturni identitet mjesta.

- Crkva Gospe od Karmela – Selca
- Crkva sv. Tome
- Crkva sv. Nedjelje na Gradcu – Selca
- Crkva sv. Nikole – Selca / Sumartin
- Franjevački samostan i crkva sv. Martina – Sumartin
- Župna crkva sv. Ivana Krstitelja i kaštel – Povelja
- Crkvica sv. Josipa na groblju – Povelja
- Crkva Navještenja B.D. Marije – Novo Selo
- Crkvica sv. Nikole na groblju – Novo Selo
- Kapela sv. Špirijuna – Sumartin
- Crkva i groblje sv. Roka – Sumartin

- Svetište Lučica (Sumartin)
- Spomenik papi Ivanu Pavlu II.

2. Arheološki lokaliteti

- Rimska villa rustica u dolini Vejak
- Arheološko nalazište villa rustica na Bunjama
- Sklop antičke arhitekture na Žalu – Poblja
- Ranokršćanska bazilika u Pobljima

Jedan od najvažnijih arheoloških lokaliteta na Braču i izniman primjer ranokršćanske arhitekture s kraja 5. stoljeća. Bazilika svjedoči o ranoj kršćanskoj prisutnosti na otoku, a uz nju su pronađeni brojni arheološki nalazi koji potvrđuju kontinuitet naseljenosti.

- Gradine
- Gomile na lokalitetima Brizi, Vrnice, Gluha smokva, Bočinica, Zaogradi, Providalo, Mali Gaj, Sapnica, Osritak, Jalova Pliš
- Antički gospodarski objekt u dolini Vjaki – Bunje

3. Memorijalna baština

- Park Tolstoj – spomen-park s kipovima (Lav Nikolajevič Tolstoj, bista Fjodora Mihajloviča Dostojevskog)
- Mario Puratić – interpretacijski centar „Kuća od 5 Dolori“ (Sumartin)
- spomenik Stjepanu Radiću,
- spomenik Mariju Puratiću

Spomen-park u središtu Selca, nastao kao izraz divljenja lokalnog stanovništva idejama ruskih književnika Tolstoja i Turgenjeva. Danas je pretvoren u jedinstvenu galeriju na otvorenom s brojnim skulpturama znamenitih ličnosti poput Stjepana Radića, pape Ivana Pavla II. i Franje Tuđmana. Park Tolstoj svjedoči o kulturnoj osviještenosti i humanističkim vrijednostima mještana Selca.

- Spomenik Ivanu Meštroviću izrađen od topovskih čahura – Selca
- Zid pjesnika (Selca)
- Spomen Martiun Kukučinu (Selca)
- Park Zahvalnosti (Selca)

4. Pučko graditeljstvo

- Kuća Štambuk-Palac – Selca
- Sklop kuća „Didolića dvori“ – Selca

Očuvan primjer tradicionalne bračke arhitekture koji prikazuje način života i graditeljsku vještinu lokalnog stanovništva u 18. i 19. stoljeću. Kamene kuće povezane dvorištima i prolazima čine karakterističan ambijent dalmatinskog naselja. „Didolića dvori“ predstavljaju autentičnu prostornu cjelinu od povijesnog i estetskog značaja.

- Ruševine kule Vusio – Selca
- Kuća Bezmalinović, Kuća Štambuk na Pijaci, Kuća ex. Mošić, Kuća iz 1819., Kuća na Pijaci – Selca
- Kuća Trutanić
- Kuća Skansi, Kuća Novaković, Kuća Puratić, Kuća u predjelu Martinčevi dvori, Zgrada stare škole, Kuća na obali – Sumartin
- Zgrada škole iz 1853. godine – Novo Selo

5. Nematerijalna kulturna baština

- Replika Povaljskog praga i Povaljske listine kao simbola jezične i kulturne baštine otoka Brača

Najstariji poznati dokument pisan hrvatskom ćirilicom, nastao 1184. godine u Poveljima. Povaljska listina ima neprocjenjivu vrijednost za hrvatski jezik, povijest i kulturu, a često se naziva „krsnim listom otoka Brača“. Ona simbolizira duboke korijene pismenosti i identiteta otočne zajednice te predstavlja kulturni ponos čitave Dalmacije.

- Lokalni običaji, vjerske procesije i pučke fešte (npr. blagdan sv. Ivana Krstitelja u Poveljima, sv. Martina u Sumartinu, Gospe od Karmela u Selcima, blagdan sv. Ante u Novom Selu)
- Klesarska i kameno-obradna tradicija – Selca i okolica poznati po kamenoklesarstvu i kiparstvu
- Lokalna toponimija i dijalekt (brački čakavski govor)

U registru kulturnih zaštićenih dobara RH na području TZ općine Selca nalaze se:

Z-4929 – Arheološko nalazište villa rustica na Bunjama – **Arheološki lokalitet**

Z-5876 – Crkva Gospe od Karmela – **Sakralna arhitektura**

Z-5514 – Crkva sv. Ivana Krstitelja i kaštel – **Sakralna arhitektura**

Z-4783 – Crkva sv. Nedjelje – **Sakralna arhitektura**

Z-4782 – Crkva sv. Nikole – **Sakralna arhitektura**

Z-5883 – Crkva sv. Tome – **Sakralna arhitektura**

Z-5000 – Franjevački samostan i crkva sv. Martina – **Sakralna arhitektura**

Z-5162 – Ruševine kule Vusio – **Memorijalna baština**

RST-0459-1970. – Seoska kuća – **Pučko graditeljstvo**

Z-5847 – Sklop antičke arhitekture na Žalu – **Arheološki lokalitet**

Z-5584 – Sklop kuća "Didolića dvori" – **Pučko graditeljstvo**

2.3.2. Priroda i okoliš

Područje Općine Selca obiluje prirodnim ljepotama koje upotpunjuju njezinu bogatu kulturno-povijesnu baštinu. Istočna obala Brača na ovom području poznata je po slikovitim uvalama i plažama s kristalno čistim morem, među kojima se ističu uvale Poblja, Rasotica, Puntinak i Zukova, koje nude mir, autentičan mediteranski ambijent i netaknutu prirodu. Unutrašnjost općine krasi kameni krajolici, maslinici, vinogradi i suhozidi koji svjedoče o stoljetnoj povezanosti čovjeka i prirode. Posebnu vrijednost ima tradicija vađenja i obrade bračkog kamena, zahvaljujući kojoj je krajolik oblikovan u prepoznatljiv mozaik kamenih terasa i starih bunja. S brdskih uzvišenja poput Gradca i Vela Gradišća pružaju se impresivni pogledi na more, otok Hvar i planinu Biokovo, dok podmorje u okolici Poblja i Sumartina oduševljava bistrinom i bogatim morskim svijetom. Sve to čini prirodnu baštinu Općine Selca iznimno privlačnom i skladno povezanom s njezinom kulturnom tradicijom.

Zaštićena područja:

Spomenici prirode – rijetki primjerci drveća:

- **Divlja kruška** – k.č. br. 3076/8, reg. br. 20, k.o. Selca, proglašena 1954., upisana 1961.

2.4. Javna turistička infrastruktura

Javna turistička infrastruktura, sukladno Pravilniku o javnoj turističkoj infrastrukturi (NN 136/21), obuhvaća infrastrukturu u javnom vlasništvu koja je tijekom cijele godine ili dijelom godine u funkciji turizma te je dostupna svim korisnicima pod jednakim uvjetima, u skladu s njezinom namjenom i karakterom. Prema navedenom pravilniku, infrastruktura se dijeli na primarnu i sekundarnu.

Primarna infrastruktura odnosi se na objekte i sadržaje koji izravno utječu na razvoj turizma i oblikovanje turističke ponude. Na području Turističke zajednice Općine Selca, ona obuhvaća javne plaže i obalnu infrastrukturu, šetnice i biciklističke staze, kulturne i povijesne lokalitete, te javne prostore namijenjene manifestacijama, rekreaciji i društvenim događanjima.

Tablica 4. Prikaz javne turističke infrastrukture

Primarna javna turistička infrastruktura	Sekundarna javna turistička infrastruktura
Javne plaže i obalni prostori – uređene plaže u Sumartinu, Pobljima i uvalama Puntinak, Radonja, kao i postojeće prirodne plaže poput Rasotice s pristupom svima pod jednakim uvjetima.	Cestovna i prometna infrastruktura – lokalne ceste koje povezuju Selca s trajektnim pristaništem u Sumartinu i drugim otočnim mjestima.
Šetnice i obalne promenade – uređene staze uz more u Sumartinu i Pobljima, te pješačke staze koje povezuju Selca s priobaljem.	Javni parking prostori – u Selcima, Sumartinu i Pobljima.

Općina Selca nudi razvijenu mrežu pješačkih i biciklističkih staza koje omogućuju aktivno istraživanje prirodnog i kulturnog okruženja. Među njima se ističu Via Brattia, pješačko-planinarska ruta koja obilazi otok Brač, CAMINO Brač ruta te označena pješačka staza oko općine Selca – Putevima antike. Osim ovih tematskih ruta, općina raspolaže i brojnim označenim biciklističkim i pješačkim stazama koje povezuju naselja unutar općine, pružajući posjetiteljima mogućnost rekreacije u prirodi, upoznavanja lokalnog krajolika i kulturnih znamenitosti.	Zelene površine i javni parkovi – uređeni parkovi i javne zelene zone.
Kulturno-povijesni lokaliteti – crkve i spomenici kao i tradicionalne kamene ulice i trgovi.	Komunalna i informativna infrastruktura – turistička signalizacija, informativne ploče i oznake kulturnih točaka, javna rasvjeta.
Prostori za javna događanja – Trg Stjepana Radića u Selcima (mjesto održavanja manifestacija), mjesni trgovi i javne površine korištene za kulturne i gastronomske manifestacije.	

2.5. Komunalna infrastruktura

Komunalna infrastruktura predstavlja temeljni dio prostorno-tehničkog sustava naselja, a obuhvaća sve tehničke i funkcionalne podsustave nužne za sigurno, učinkovito i održivo odvijanje svakodnevnih aktivnosti stanovništva. U užem smislu uključuje vodoopskrbne sustave, sustave odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, energetske i telekomunikacijske mreže, prometnu i javnu rasvjetu, kao i infrastrukturu za gospodarenje komunalnim otpadom. U širem smislu obuhvaća i uređene javne površine, komunalne građevine te prateće usluge upravljanja i održavanja.

Razvoj komunalne infrastrukture oslanja se na načela prostornog planiranja, održivog upravljanja resursima i tehničkih normi koje osiguravaju funkcionalnost, sigurnost i ekološku prihvatljivost sustava. Njena kvaliteta izravno utječe na javno zdravlje, zaštitu okoliša, energetske učinkovitost i gospodarsku konkurentnost prostora. Stoga se moderna komunalna infrastruktura sve više usmjerava prema integriranim rješenjima, digitalizaciji i otpornosti na klimatske promjene, čime postaje ključan element dugoročnog urbanog i ruralnog razvoja.

2.5.1. Energetska infrastruktura

Na području Općine Selca (otok Brač) opskrbu električnom energijom za kućanstva i poduzeća u univerzalnoj opskrbi vrši HEP – Opskrba d.o.o., dok je distribucija i održavanje mreže u nadležnosti HEP ELEKTRA – Pogon Split / Brač. HEP – Opskrba d.o.o. pruža energiju krajnjim korisnicima, račune i usluge univerzalne opskrbe. HEP ELEKTRA d.o.o. odgovorna je za prijenos i distribuciju električne energije, održavanje dalekovoda, trafostanica i priključaka.

Na području Općine Selca kontinuirano se radi na unapređenju energetske učinkovitosti i otklanjanju postojećih energetske probleme kroz niz projekata i inicijativa. Među njima su instalacija solarne elektrane snage 9,9 kW u Selcima, energetska obnova javnih objekata poput Doma prosvjete s ciljem smanjenja potrošnje energije i povećanja udjela obnovljivih izvora, te edukativni i informativni projekti poput inicijative „Bračani biraju čistu energiju“ koji građane upoznaju s mogućnostima korištenja solarne energije i drugih održivih rješenja. Dodatno, Općina je uključena u strateške dokumente za otok Brač, poput Plana tranzicije prema čistoj energiji i SECAP-a, kroz koje se planiraju daljnje mjere energetske učinkovitosti, korištenje obnovljivih izvora i modernizacija javne rasvjete. Ovi projekti i inicijative omogućuju postepeni prelazak na održiv i ekološki prihvatljiv sustav opskrbe energijom, što doprinosi dugoročnoj sigurnosti i kvaliteti života lokalne zajednice i posjetitelja.

2.5.2. Telekomunikacijska infrastruktura i dostupnost interneta

Razvoj širokopojsnih usluga od ključne je važnosti za gospodarski napredak općine Selca. Moderni širokopojsni servisi, poput online obrazovanja, rada od kuće, prijema televizijskog signala visoke kvalitete, društvenih mreža i sličnih sadržaja, zahtijevaju prijenosne brzine veće od 20 Mbit/s, što je moguće ostvariti korištenjem pristupne infrastrukture i bežičnih tehnologija nove generacije. Općina Selca osigurala je prostorne i planske uvjete koji ne ograničavaju daljnji razvoj širokopojsnih mreža. Implementacija ovih usluga u različitim sektorima značajno doprinosi poboljšanju njihove učinkovitosti i kvaliteti pružanja.

Na području općine Selca postoje lokacije bez pokrivenosti mrežama mobilne komunikacije, područja s brzinama prijenosa od 2 Mbit/s do 30 Mbit/s te mjesta na kojima pojedini operateri mogu brzo i bez značajnih ulaganja spojiti korisnike na svoju pristupnu širokopojsnu infrastrukturu. Iako se u prošlosti planiralo unapređenje usluga i brzine interneta, prema podacima HAKOM-a, ono još nije realizirano te je cijelo područje općine pokriveno upravo brzinama prijenosa od 2 do 30 Mbit/s.

2.5.3. Vodoopskrba i odvodnja

Na području općine Selca vodoopskrba je dobro razvijena i povezana s regionalnim sustavom vodoopskrbe otoka Brača, pri čemu voda dolazi iz vodospreme Puntinak. Sustav ima dovoljne kapacitete za opskrbu većeg dijela stanovništva, a infrastrukturno je osiguran velikim cjevovodima i vodospremama koje omogućuju stabilnu opskrbu. S druge strane, odvodnja i kanalizacija još uvijek nisu

u potpunosti razvijene; mnoga domaćinstva koriste zasebne sustave prikupljanja otpadnih voda, što ograničava učinkovitost sustava i zaštitu okoliša. Općina je svjesna tih nedostataka, a dokumenti poput „Provedbenog programa Općine Selca“ i Elaborata za zaštitu okoliša pokazuju da se planiraju daljnji infrastrukturni projekti kako bi se poboljšala pokrivenost kanalizacijom i unaprijedila cjelokupna vodoopskrbna i odvodna mreža.

Projekt „Komunalna infrastruktura Brač 2“ obuhvaća ključne radove na vodoopskrbi i odvodnji za općinu Selca i povezana mjesta na otoku Brač. Glavni elementi projekta uključuju izgradnju vodoopskrbnog podsustava koji povezuje Selca, gospodarsko-poslovnu zonu Konopice i okolne zaseoke, te rekonstrukciju vodoopskrbnih cjevovoda i sustava odvodnje otpadnih voda u mjestu Sumartin. Projekt, vrijedan gotovo 7 milijuna eura, većim dijelom je financiran iz sredstava EU-Mehanizma za oporavak i otpornost i usmjeren je na osiguranje pouzdanog pristupa vodi te zaštitu okoliša, čime doprinosi kvaliteti života i dugoročnoj održivosti otočne zajednice.

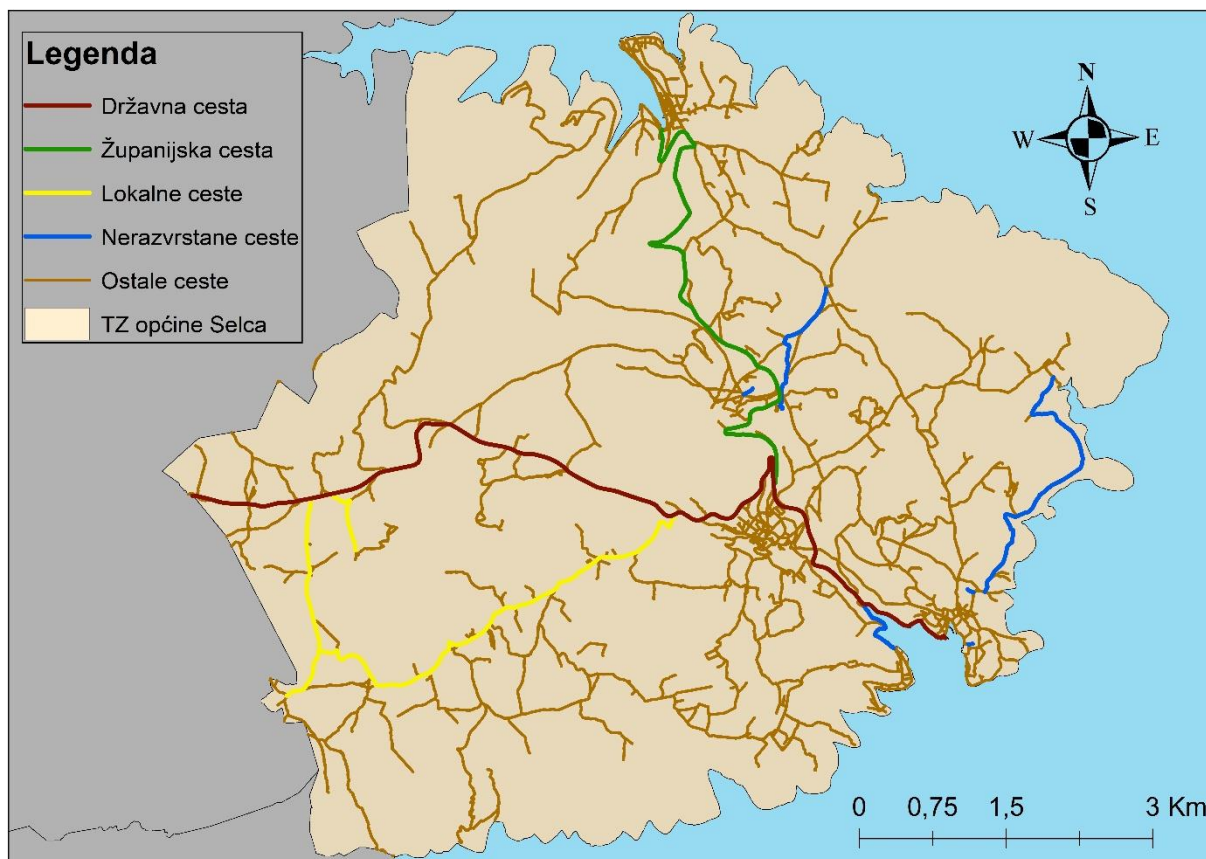
2.5.4. Gospodarenje otpadom

Gospodarenje otpadom na području Općine Selca temelji se na kombinaciji postojećih infrastrukturnih rješenja i planiranih poboljšanja. Trenutačno su uspostavljeni „zeleni otoci“ s velikim spremnicima za miješani komunalni otpad kapaciteta 1 100 l, koji su raspoređeni po naseljima, dok se pojedina kućanstva opskrbljuju manjim čipiranim kantama kapaciteta 120 l. Za odvojeno prikupljanje korisnih frakcija postavljeni su spremnici za papir, plastiku, staklo i tekstil, no njihova pokrivenost i korištenje još uvijek nisu optimalni. Mnoge korisne frakcije završavaju zajedno s miješanim otpadom, što smanjuje učinkovitost reciklaže i predstavlja izazov za zaštitu okoliša.

Općina Selca nema u potpunosti izgrađena reciklažna dvorišta, iako postoje planovi za uspostavu mobilnog reciklažnog dvorišta koje bi po unaprijed određenom rasporedu posjećivalo različita naselja. Trenutačno se značajan dio otpada odlaže na neuređenim odlagalištima, a mjere za sprječavanje nastanka otpada na mjestu nastanka i edukacija građana o održivom gospodarenju otpadom provode se tek djelomično.

Kako bi se sustav unaprijedio, Općina Selca planira nekoliko ključnih koraka: poboljšanje prikupljanja korisnih frakcija, proširenje mreže reciklažnih dvorišta, uvođenje mobilnog reciklažnog dvorišta, modernizaciju sustava odvoza otpada te redefiniranje cijene javne usluge prema volumenu spremnika i broju korisnika. Očekuje se da će ovim mjerama doći do povećanja stope odvojenog prikupljanja otpada, smanjenja količine otpada odloženog na odlagališta i ukupnog poboljšanja zaštite okoliša. Ukupno gledano, gospodarenje otpadom u Selcima je u fazi razvoja: postoje osnovni sustavi i infrastruktura, ali i dalje je prisutna potreba za nadogradnjom, boljim korištenjem resursa i podizanjem svijesti stanovništva o održivom postupanju s otpadom.

2.6. Prometna infrastruktura

Slika 15. Kartografski prikaz prostornog položaja prometnica
Izvor: autor, SRPJ 2025.

Cestovnu infrastrukturu Općine Selca čini mreža državnih, županijskih i lokalnih prometnica koje povezuju glavna naselja te osiguravaju pristup trajektnom pristaništu u Sumartinu. Okosnicu prometnog sustava čini državna cesta D113, koja prolazi kroz područje općine i povezuje trajektno lučko pristanište u Sumartinu i Supetar.

Dionica kroz Selca dvosmjerna je, bez odvojenih pješačkih i biciklističkih površina, a iako je u relativno dobrom stanju, kapacitet joj je ograničen, što tijekom ljetnih mjeseci uzrokuje gužve i zastoje. Uz D113, važnu ulogu imaju županijske ceste koje povezuju naselja Povlja i Novo Selo s glavnom prometnicom.

Posebno se ističe planirana dionica županijske ceste Pučišća – Povlja, duljine oko 4,8 kilometara, koja će nakon dovršetka omogućiti bržu i sigurniju vezu između istočne i sjeverne obale otoka. Na području općine prisutne su i brojne lokalne i nerazvrstane ceste, koje povezuju naselja sa sekundarnim priobalnim zonama i turističkim uvalama. Te su ceste većinom uske, s oštećenim rubovima kolnika i nedovoljno razvijenom odvodnjom, a u pojedinim dijelovima neasfaltirane.

Signalizacija i horizontalne oznake često su dotrajale, dok u većim naseljima nedostaju nogostupi i uređena parkirališta. Ukupna dužina javnih cesta na području općine procjenjuje se na 29,80 kilometara, od čega najveći udio otpada na državne ceste. Prioriteti u razvoju cestovne infrastrukture uključuju

poboljšanje sigurnosnih elemenata, rekonstrukciju kritičnih zavoja i raskrižja, modernizaciju pristupnih putova prema turističkim zonama te integraciju pješačkih i biciklističkih trasa uz glavne pravce.

Tablica 5. Prikaz vrste prometnica i njenih duljina

Vrsta cestovnih prometnica	Duljina (u km)
Autoceste	/
Državne ceste	10,09
Županijske ceste	6,33
Lokalne ceste	7,67
Nerazvrstane ceste	5,71
Ostale ceste	167,26
Ukupno	197,06

U kontekstu ove tablice nerazvrstane ceste obuhvaćaju niskokategorizirane javne prometnice koje služe povezivanju manjih naselja, zaselaka i gospodarskih zona te osiguravaju lokalnu prometnu pristupačnost unutar općine. Ova oznaka ne odgovara zakonskom pojmu „nerazvrstane ceste“ iz Zakona o cestama, već ima funkcionalno i kartografsko značenje. Prema hrvatskoj zakonskoj klasifikaciji, ceste razvrstane u kategoriju nerazvrstane prema ovoj klasifikaciji najčešće bi odgovarale lokalnim cestama nižeg prometnog značaja ili općinskim pristupnim prometnicama koje povezuju naselja, a nisu u sustavu državnih, županijskih ni lokalnih cesta.

U kategoriju ostalo uključene su sve prometne površine koje nisu dio osnovne cestovne mreže, ali imaju važnu funkcionalnu ulogu u lokalnom prometu i pristupu. U tu kategoriju ubrajaju se pješačke i pristupne površine te nerazvrstani putovi nižeg standarda. Ove prometnice obuhvaćaju ulice unutar naselja, pristupne i servisne putove, pješačke staze, stubišta te poljske i šumske puteve, koji nisu dio kategorizirane javne cestovne mreže, ali su značajni za lokalnu dostupnost i kretanje.

Za Selca najbliže zračne luke su:

- Zračna luka Brač (kod Pučišća) – udaljena otprilike 17 km.
- Zračna luka Split (kod Kaštela / Split na kopnu) – udaljena otprilike 75 km

Pomorski promet predstavlja ključnu komponentu prometne povezanosti Općine Selca, budući da otok Brač nema cestovnu vezu s kopnom. Glavne trajektne linije su Supetar – Split, koja osigurava vezu zapadnog dijela otoka s kopnom i važnim gospodarskim i administrativnim središtem, te Sumartin – Makarska, koja je najbliža Selcima i osigurava pristup istočnoj strani otoka.

Trajekti prevoze i putnike i vozila, pri čemu vožnja traje približno 50 minuta za Supetar – Split i oko 1 sat i 15 minuta za Sumartin – Makarska. Sezonski katamarani povezuju Sumartin s otocima Hvar, Vis i

Korčula, prvenstveno za putnike, dok lokalni taxi-brodovi i manji brodovi omogućuju pristup priobalnim uvalama i plažama te spajaju otok s manjim susjednim otocima.

Pomorski promet znatno je sezonski opterećen, s češćim polascima tijekom turističke sezone i smanjenom frekvencijom u zimskim mjesecima, što ima izravan utjecaj na dostupnost Selca i okolnih naselja.

2.7. Analiza stanja digitalizacije

Općina Selca trenutačno se nalazi u fazi rane do srednje digitalizacije. Infrastruktura za širokopojasni pristup internetu je djelomično razvijena, a lokalna uprava ima osnovnu digitalnu prisutnost kroz službenu web-stranicu i dostupne kontakt-informacije. Digitalne usluge uprave još nisu u potpunosti razvijene niti široko dostupne, dok ruralni i otočni karakter općine dodatno otežava održavanje infrastrukture i jednaku dostupnost usluga za sve stanovnike.

Općina Selca već pokazuje sposobnost korištenja EU fondova u projektima poput unaprjeđenja predškolskog odgoja, što predstavlja priliku i za financiranje digitalnih projekata. Za daljnji iskorak u digitalizaciji potrebno je osigurati široku pokrivenost brzim internetom, razviti i ponuditi više digitalnih javnih usluga, educirati stanovnike i poduzetnike za korištenje digitalnih alata te pratiti ključne pokazatelje digitalne uključenosti.

2.8. Pristupačnost destinacije osobama s invaliditetom

Pristupačni turizam podrazumijeva prilagodbu turističkih usluga i sadržaja kako bi bili dostupni što većem broju posjetitelja, uključujući osobe s invaliditetom, starije osobe, obitelji s malom djecom te osobe s privremenim ili trajnim zdravstvenim ograničenjima. Ovaj pristup temelji se na principima univerzalnog dizajna, koji nastoji ukloniti fizičke, komunikacijske i socijalne prepreke u turističkoj ponudi. Procjenjuje se da osobe s invaliditetom čine najmanje 15 % svjetske populacije, odnosno oko 1,2 milijarde ljudi, pri čemu približno 30 % redovito putuje. Kada su zadovoljni iskustvom, često se vraćaju na ista provjerena odredišta. Zbog specifičnih potreba, njihova potrošnja obično je veća, a gotovo uvijek putuju u društvu drugih osoba. Osim toga, imaju sklonost izbjegavanju gužvi i putovanju izvan glavne sezone, što ih čini posebno vrijednom ciljnom skupinom za turistički sektor.

Činjenica da samo 39% atrakcija ima pristup osobama s invaliditetom pokazuje da je pristupačnost djelomično razvijena, ali još uvijek nedostatna u odnosu na potrebe posjetitelja. Iako postoje pozitivni pomaci u prilagodbi dijela kulturnih i turističkih sadržaja, većina atrakcija i dalje ostaje neprilagođena, što ograničava kretanje i sudjelovanje osoba s motoričkim, senzornim ili drugim poteškoćama. Takva razina pristupačnosti utječe i na konkurentnost destinacije, jer smanjuje mogućnost privlačenja šireg spektra posjetitelja, uključujući starije osobe i obitelji s djecom. Povećanje udjela pristupačnih atrakcija

važno je ne samo radi jednakih mogućnosti, nego i radi podizanja ukupne kvalitete turističke ponude i održivog razvoja.

2.9. Organiziranost i dostupnost usluga u destinaciji

Prema Registru udruga Republike Hrvatske, na području TZ djeluje 16 udruga od kojih prednjače sportske udruge.

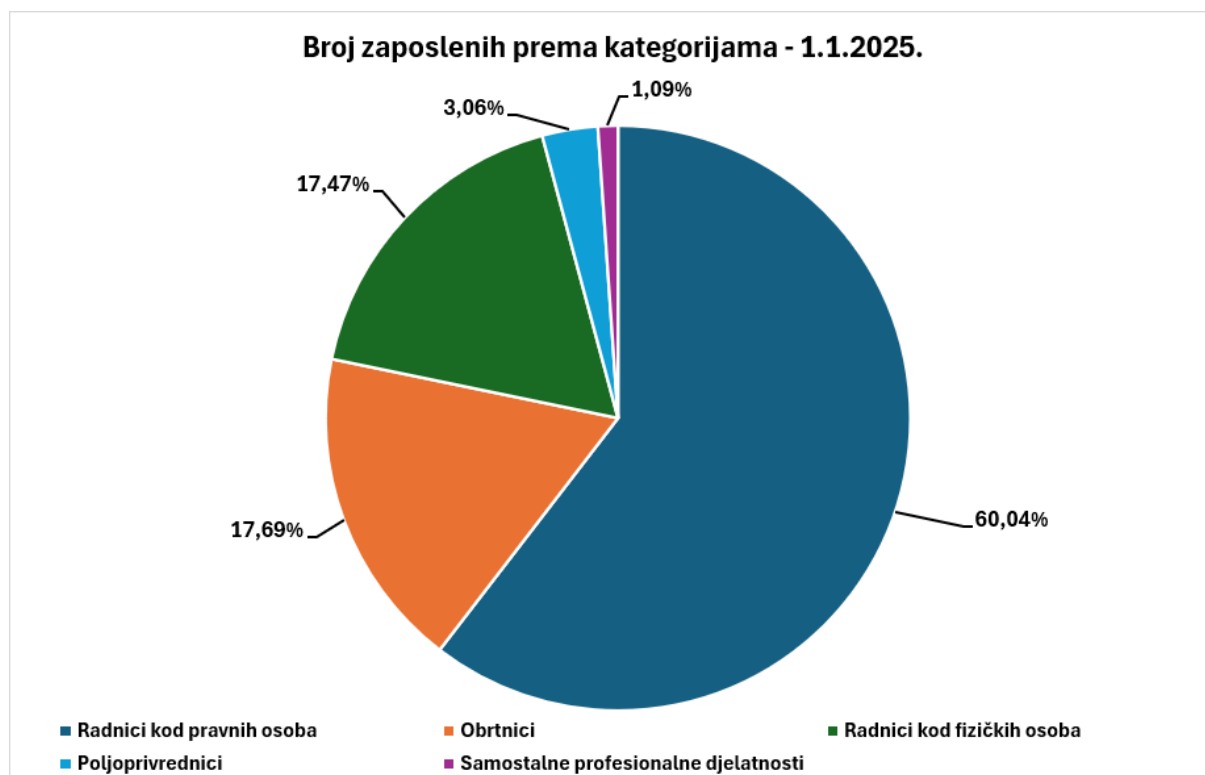
Lokalna akcijska grupa u ribarstvu (FLAG) Brač je partnerstvo javnog, gospodarskog i civilnog sektora koje okuplja osam lokalnih samouprava na otoku Braču, uključujući Općinu Selca, s ciljem održivog razvoja ribarstva, pomorske tradicije i lokalne zajednice. FLAG djeluje po principu “Community Led Local Development”, što znači da razvojne strategije proizlaze iz lokalnih potreba i suradnje, a sredstva se dodjeljuju kroz natječaje definirane Lokalnom razvojnom strategijom u ribarstvu.

Osim izgradnje i opremanja ITC-centra “Kuća od 5 dolori” u Selcima, Općina, TZ Selca i FLAG Brač su realizirali i brojne druge projekte. Među njima je projekt “Flagova ješka”, koji uključuje edukativne i promotivne aktivnosti poput slikovnica za djecu o morskoj bioraznolikosti, promociju lokalne gastronomije ribljih proizvoda kroz gastro-događaje te izradu promotivnih materijala poput majica i torbi. Također, FLAG je suorganizator For F-FLAG festivala – festivala održivog razvoja na Braču, koji kroz različite zone prikazuje primjere dobre prakse i potiče lokalnu zajednicu na sudjelovanje.

Kroz natječaje i projekte provedenih u razdoblju 2014.–2020. FLAG Brač je podržao niz inicijativa, a u novom programskom razdoblju 2021.–2027. nastavlja s razvojem i podrškom lokalnim projektima. FLAG ne samo da podržava ribare, primjerice kroz natječaje za kupnju plovila, već i jača lokalni identitet, promiče očuvanje okoliša te potiče održivi turizam.

Općina Selca uključena je u područje djelovanja LAG Brač, što omogućava pristup različitim mjerama i natječajima za razvoj lokalnog gospodarstva i očuvanje tradicije. Kroz LAG Brač, lokalni poljoprivrednici mogu koristiti potpore za razvoj poljoprivrednih subjekata, ulaganja u maslinarstvo i vinogradarstvo, kao i za osnaživanje nepoljoprivrednih mikro i malih poduzeća. Posebna pažnja posvećuje se očuvanju i valorizaciji lokalne kulturne baštine te ribarstva i akvakulture, čime se potiče diversifikacija aktivnosti i jačanje održivog razvoja. Primjer uspješnog korištenja ovih mjera je Poljoprivredna zadruga Selčanka, koja kroz projekte LAG-a ulaže u maslinarstvo, poboljšanje infrastrukture i promociju lokalnih proizvoda, čime se doprinosi i turističkoj prepoznatljivosti općine. Na području općine nalazi se jedan vrtić i jedna osnovna škola (izvor: MZOM).

2.10. Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala

Slika 16. Grafički prikaz zaposlenosti po kategorijama

Izvor: autor; DGK

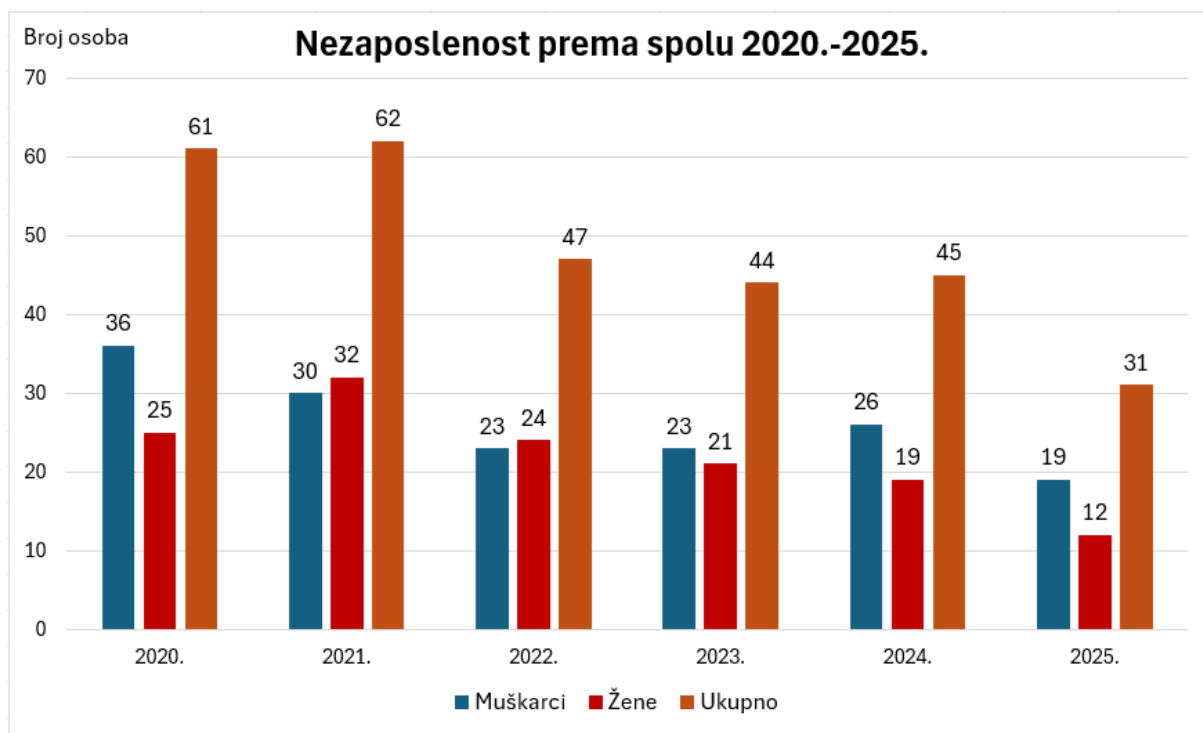
Podaci pokazuju raspodjelu osiguranika prema različitim kategorijama zaposlenja i djelatnosti. Najveći udio čine radnici kod pravnih osoba, kojih je 275, što predstavlja 60,04% ukupnog broja, što jasno ukazuje da većina osiguranika dolazi iz formalnog sektora zapošljavanja. Slijede obrtnici s 81 osobom (17,69%) i radnici kod fizičkih osoba s 80 osobom (17,47%), što pokazuje značajan, ali manji udio zaposlenih u privatnim i obrtničkim djelatnostima. Poljoprivrednici su zastupljeni s 14 osoba (3,06%), dok su samostalne profesionalne djelatnosti i osiguranici s produženim osiguranjem najmanje zastupljeni, s 5 (1,09%) i 3 osobe (0,66%). Ovi podaci ukazuju na jasnu dominaciju formalnog zapošljavanja kod pravnih osoba, dok su ostale kategorije osiguranika znatno manje zastupljene.

Od 458 zaposlenih ukupno je 40,05% žena (188 osoba) i 59,95% muškaraca (270 osoba).

Slika 17. Grafički prikaz kretanja broja osiguranika 2020. – 2025.
Izvor: autor; HZMO

Broj osiguranika u periodu od 2020. do 2025. godine pokazuje općenito rastući trend, iako s manjim fluktuacijama. U 2021. godini broj osiguranika je blago porastao s 408 na 411, što predstavlja povećanje od oko 0,7 %. Sljedeće godine, 2022., zabilježen je značajniji rast od 5,1 %, kada je broj osiguranika porastao na 432. Međutim, u 2023. godini došlo je do pada na 421 osiguranika, što je smanjenje od 2,6 %. Nakon toga, broj osiguranika se ponovno povećao na 428 u 2024. godini (+1,7 %), da bi u 2025. godini zabilježio najveći rast u promatranom periodu, dosegaši 458 osiguranika (+7 %). Sveukupno, kretanje broja osiguranika karakterizira stabilan rast s povremenim manjim padom, pri čemu je najveći porast zabilježen u 2025. godini.

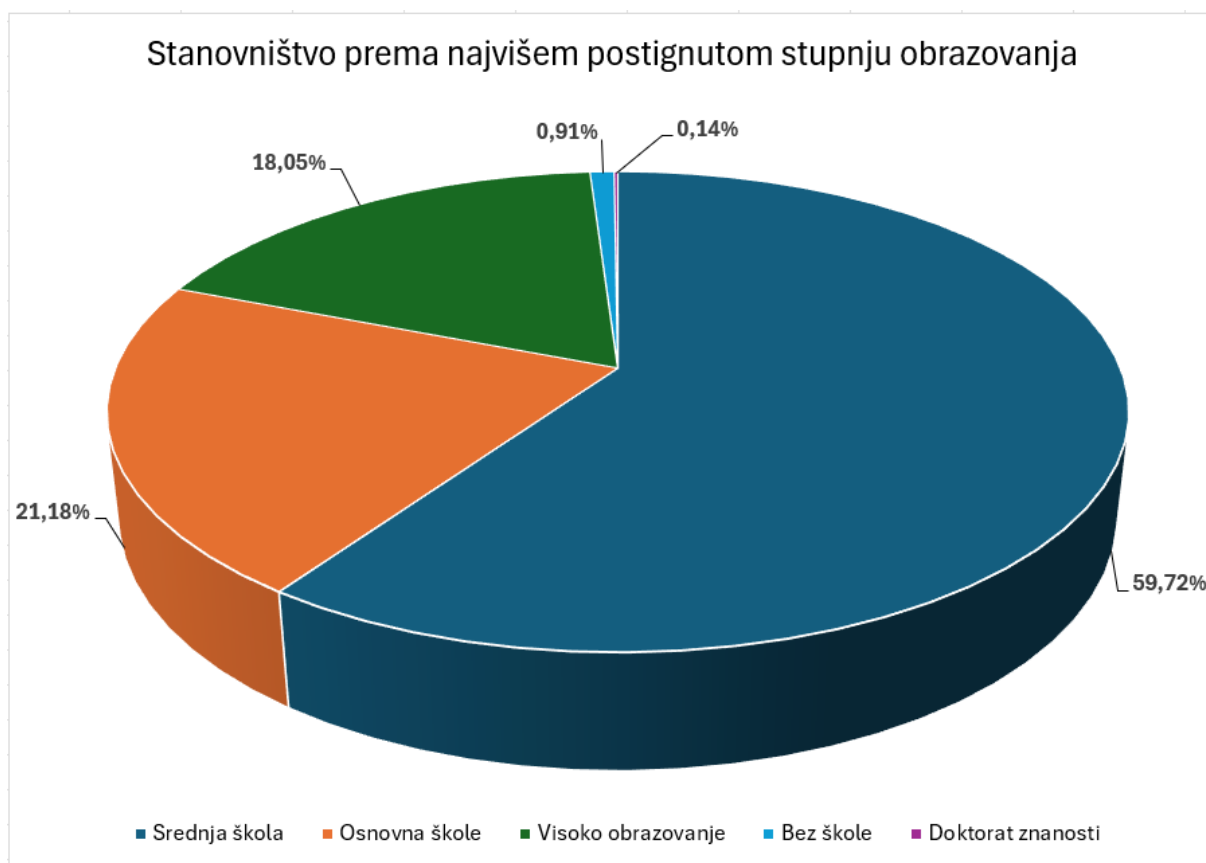

Slika 18. Grafički prikaz nezaposlenih osoba 2020.-2025.
Izvor: autor; HZZ

Podaci pokazuju da je ukupna nezaposlenost u razdoblju od 2020. do 2025. godine u stalnom padu, s određenim razlikama između muškaraca i žena. U 2020. godini broj nezaposlenih iznosio je 61, od čega 36 muškaraca i 25 žena. Godine 2021. ukupna nezaposlenost gotovo stagnira (62 osobe), uz pad broja nezaposlenih muškaraca na 30, dok se broj nezaposlenih žena povećava na 32, što pokazuje kratkotrajnu promjenu u strukturi nezaposlenosti, gdje žene sada čine većinu nezaposlenih.

Od 2022. godine dolazi do značajnijeg smanjenja nezaposlenosti – ukupno 47 osoba, s gotovo jednakim brojem muškaraca i žena (23 muškarca i 24 žene). Trend smanjenja nastavlja se u 2023. godini, kada je ukupno 44 nezaposlena, pri čemu muškarci (23) i žene (21) ostaju relativno uravnoteženi. U 2024. godini dolazi do blagog oporavka broja muškaraca (26), dok broj žena opada na 19, što daje ukupno 45 nezaposlenih.

Najizraženiji pad zabilježen je 2025. godine, kada ukupni broj nezaposlenih pada na 31, s 19 muškaraca i samo 12 žena. Ovi podaci ukazuju da je nezaposlenost opadala u svim skupinama, ali je pad među ženama u posljednjoj godini bio najdrastičniji. Generalno, analiza pokazuje da se nezaposlenost smanjuje kroz cijelo razdoblje, pri čemu je relativno veća stopa smanjenja među ženama nego među muškarcima, osobito u posljednje dvije godine.

Slika 19. Grafički prikaz stupnja obrazovanja stanovnika
 Izvor: autor; DZS

Analiza obrazovne strukture ispitanika pokazuje da je srednja stručna sprema dominantan stupanj obrazovanja u promatranoj populaciji, s 857 ispitanika ili 59,72%. Ovaj podatak upućuje na to da većina populacije raspolaže osnovnim kompetencijama potrebnim za tržište rada, ali s ograničenjima u pristupu specijaliziranim ili visoko kvalificiranim zanimanjima. Sljedeću po zastupljenosti kategoriju čine ispitanici s osnovnim obrazovanjem, kojih je 304 ili 21,18%, što sugerira značajan udio populacije s ograničenim formalnim obrazovanjem, potencijalno sklonim socijalnoj i ekonomskoj marginalizaciji.

Skupina ispitanika s visokom stručnom spremom, uključujući fakultetsko obrazovanje, broji 259 osoba ili 18,05%, što ukazuje na manji, ali relevantan segment s pristupom visoko kvalificiranim poslovima i višim socioekonomskim statusom. Nepotpuno ili nikakvo obrazovanje zastupljeno je u 0,91% ispitanika, dok su doktorati znanosti iznimno rijetki (0,14%), što je očekivano s obzirom na selektivnu prirodu najviših akademskih stupnjeva. Ovi rezultati upućuju na relativno homogen obrazovni profil populacije, gdje srednje obrazovanje prevladava, dok su ekstremno niske i visoke razine obrazovanja prisutne u marginalnim udjelima, što može imati implikacije za planiranje obrazovnih politika, zapošljavanje i socijalnu mobilnost.

2.11. Analiza komunikacijskih aktivnosti

Komunikacijski kanali obuhvaćaju različite načine prijenosa informacija između organizacije i javnosti te uključuju širok spektar alata kao što su priopćenja za javnost, medijske konferencije, intervjui, promotivni letci i brošure, objave u tiskanim i digitalnim medijima, televizijske i radijske emisije, sadržaji na društvenim mrežama, oglasne ploče, plakati, newsletteri i slični formati. Ovi kanali mogu se podijeliti u dvije osnovne skupine – offline i online komunikacijske kanale.

Offline komunikacijski kanali obuhvaćaju tradicionalne oblike prijenosa informacija, poput tiskanih medija (novina i časopisa), fizičkih promotivnih materijala (letaka, plakata, brošura), oglasnih ploča, internih sastanaka i prezentacija, te oglašavanja putem radija i televizije. Unatoč razvoju digitalnih tehnologija, ovi kanali i dalje imaju važnu ulogu, osobito u komunikaciji s lokalnim stanovništvom i ciljnim skupinama koje nemaju pristup internetu ili suvremenim digitalnim alatima.

Online komunikacijski kanali obuhvaćaju moderne digitalne alate, među kojima su e-mail, newsletteri, službene web stranice, blogovi, internetski portali, društvene mreže (Facebook, Instagram, X/Twitter, LinkedIn i dr.), intranet sustavi te multimedijски sadržaji poput edukativnih videa i webinarā. Njihova ključna prednost leži u mogućnosti brze, interaktivne i dvosmjerne komunikacije, kao i u prilagodbi sadržaja različitim skupinama korisnika.

U današnjem informacijskom društvu digitalni komunikacijski kanali postaju sve važniji zbog svoje pristupačnosti, fleksibilnosti i sposobnosti da dosegnu široku i raznoliku publiku. Oni omogućuju pravovremeno i transparentno informiranje, jednostavno praćenje učinaka komunikacijskih aktivnosti te znatno niže troškove u odnosu na tradicionalne medije. Stoga, strateško upravljanje online kanalima postaje ključno za učinkovitu, suvremenu i održivu javnu i institucionalnu komunikaciju.

TZ općine Selca digitalno nisu zadovoljavajuće predstavljena te je uočen velik prostor za napredak. . Na platformi Facebook destinacija ima službenu stranicu sa 3216 pratitelja, dok na Instagramu ima 1045 pratitelja. Na Youtube kanalu turistička zajednica ima 11 pretplatnika, 13 videozapisa i oko 3500 pregleda.

Destinacija je dobro predstavljena na internetskim stranicama TZ.

2.12. Analiza konkurencije

Općina Bol je za Općinu Selca najznačajniji konkurent u turizmu jer djeluje kao etablirano, višeslojno turističko središte otoka s jakim brendom koji se oslanja na međunarodno prepoznatljivu atrakciju, plažu Zlatni rat, te na širok spektar turističkih sadržaja i infrastrukture (hoteli i apartmani višeg ranga, marina i organizirani izleti, te ponuditeljima sportova na moru i kopnu), što Bolu omogućuje da privlači i zadržava velike segmente potražnje za Brač (sun-sea-sand segment i aktivni turizam). Zbog izdvojenog položaja Zlatnog rata u medijima i vodičima Bol koncentrira znatan dio pozornosti i rezervacija za cijeli

otok, čime konkurira Selcima u privlačenju istih skupina turista koje traže kombinaciju plaže, vodenih sportova i organiziranih aktivnosti.

Nadalje, Bol nudi visoku razinu organiziranih aktivnosti poput windsurfinga, kitesurfinga, ronjenja, biciklizma i planinarenja, čime obogaćuje boravak posjetitelja i povećava njihovu potrošnju.

Iz perspektive Općine Selca, Bol se u analitičkim okvirima može identificirati kao relevantan konkurent zbog svoje snažne vidljivosti, razvijene infrastrukture i međunarodnog brenda temeljenog na atrakciji Zlatnog rata. Bol privlači velik volumen posjetitelja, orijentiran je na intenzivan sun-sea-sand turizam i široku ponudu sportskih aktivnosti, što ga svrstava među najposjećenije i turistički najopterećenije točke na otoku Braču.

Suprotno tome, Općina Selca usmjerava svoj razvoj prema održivom, mirnom i autentičnom doživljaju, pri čemu mir, tišina i očuvani lokalni identitet postaju ključne vrijednosti destinacije. Upravo te vrijednosti sve više cijene posjetitelji koji žele izbjeći prenapučenost i traže kvalitetniji, intimniji i personalizirani boravak. Selca stoga stvaraju diferenciranu ponudu u kojoj se naglasak stavlja na kulturu, lokalne proizvode, prirodni ambijent i iskustvene oblike turizma, ali i dalje zadržavaju snažnu komponentu sun-sea-sand turizma kao jednog od glavnih motiva dolazaka, što ih pozicionira u drugačiju tržišnu nišu u odnosu na Bol.

Zbog takve strateške diverzifikacije, TZ općine Selca Općinu Bol doživljavaju ne toliko kao izravnog konkurenta, koliko kao destinaciju s drugačijim turističkim modelom. Dok Bol dominira u segmentima masovnog i aktivnog turizma, Selca grade prepoznatljivost kroz održivost, mirno okruženje i autentične sadržaje, čime se obje destinacije međusobno nadopunjuju u cjelokupnoj turističkoj ponudi otoka Brača.

Iz perspektive turističkog pozicioniranja, općina Postira se nameće kao relevantniji i usporediviji konkurent općini Selca od Bola. Postira razvija turistički model koji se u većoj mjeri podudara s razvojnim smjerom Selaca. Obje destinacije kombiniraju sun-sea-sand turizam s mirnim, lokalno ukorijenjenim doživljajem, naglaskom na očuvanom ambijentu, tradiciji ribarskih mjesta i održivim principima razvoja. U Postirima, kao i u Selcima, turizam nije temeljen na velikim infrastrukturnim kompleksima, nego na umjerenim kapacitetima, raznolikoj obiteljskoj i privatnoj ponudi te kvalitetnim plažama raspoređenima u prirodnim uvalama. Zbog takvih obilježja Postira privlače slične ciljne segmente, obitelji, parove i posjetitelje koji traže tiši ritam boravka, autentičnost, lokalnu gastronomiju i kontakt s tradicijom, uz izbjegavanje prenapučenosti karakteristične za vodeće otočne destinacije. Time između Selaca i Postira nastaje veći stupanj tržišnog preklapanja, osobito u segmentu održivog, kulturno-iskustvenog i mirnog obalnog turizma, zbog čega se Postira mogu smatrati najizravnijim i realnim konkurentom Selaca na tržištu turističkih destinacija otoka Brača.

Kao sekundarni konkurent ističe se općina Pučišća radi svoje snažne, specijalizirane pozicije u kulturi i edukaciji obrade bračkog kamena (Klesarska škola), to je direktna konkurencija Selcima u segmentu

doživljajnog i kulturno-baštinskog turizma, jer oba mjesta nastoje privući goste zainteresirane za kamen kao iskustveni proizvod; međutim, dok Pučišća zauzimaju prepoznatljiviju nišnu poziciju u promociji klesarstva, Selca ima priliku diferencirati kroz kombinaciju klesarstva, agroturizma i mirnog odmora.

2.13. Izvješće o provedenoj analizi stanja

Općina Selca smještena je na istočnom dijelu otoka Brača u Splitsko-dalmatinskoj županiji, prostirući se na 53,78 km² s ukupno 1.613 stanovnika, što daje gustoću naseljenosti od 29,99 stanovnika po km², znatno nižu od prosjeka županije i Hrvatske. Općina obuhvaća četiri naselja: Selca, Novo Selo, Povelja i Sumartin, pri čemu je Selca administrativno i demografsko središte s 692 stanovnika, dok je najmanje naseljeno Novo Selo s 109 stanovnika. Gustoća naseljenosti pokazuje izraženu prostornu neravnotežu – najveća koncentracija stanovnika nalazi se u priobalnim naseljima Sumartinu i Povelji, što je posljedica bolje prometne povezanosti, turističke privlačnosti i povoljnog položaja uz more, dok unutrašnja naselja bilježe rijetku naseljenost i tendenciju depopulacije.

Reljef općine karakteriziraju blago do umjereno brdoviti tereni s nadmorskim visinama do 292 metra, krško tlo, stjenovite obale te stepeničasti prijelaz od obale prema unutrašnjosti. Klima je sredozemna, s toplim, suhim ljetima i blagim, vlažnim zimama, što pogoduje poljoprivredi, vinogradarstvu i maslinarstvu. Demografski podaci pokazuju dugotrajnu depopulaciju i starenje stanovništva, s negativnim prirodnim prirastom i povremenim pozitivnim migracijskim saldom, uglavnom privremenim ili sezonskim dolascima.

Turistička ponuda općine Selca je raznovrsna. Osim prirodnih ljepota, kulturne i sakralne baštine te tradicijske gastronomije, posebno se ističu klesarstvo i maslinarstvo kao atraktivne aktivnosti za posjetitelje. Klesarstvo ima dugu tradiciju u Selcima i okolici, s brojnim radionicama i lokalnim majstorima koji nude turistima mogućnost upoznavanja zanata, sudjelovanja u radionicama i kupovine rukotvorina. Priobalna naselja nude i razvijenu turističku infrastrukturu, uključujući uređene plaže, šetnice i biciklističke staze.

Posebno je važna trajektna linija u Sumartinu koja povezuje Brač s Makarskom, omogućujući jednostavan pristup otoku za domaće i strane turiste, kao i bolju opskrbu i prometnu povezanost s kopnom.

Komunalna infrastruktura obuhvaća opskrbu električnom energijom, vodovod, telekomunikacije i gospodarenje otpadom, s prostorima za daljnje unapređenje, osobito u sustavima odvodnje i reciklaže. Prometna povezanost osigurana je državnom cestom D113, županijskim i lokalnim cestama, dok zračne luke Brač i Split dodatno omogućuju pristup kopnu i međunarodnim destinacijama.

Sveukupno, općina Selca predstavlja prostor s bogatom prirodnom i kulturnom baštinom, razvijenim turističkim potencijalom, posebno u klesarstvu i obalnom turizmu, ali i s izazovima depopulacije i

potrebe za održivim razvojem, što zahtijeva strateško planiranje kako bi se očuvale lokalne vrijednosti i poboljšala kvaliteta života stanovnika.

3. Pokazatelji održivosti na razini destinacije

Pravilnikom o pokazateljima za praćenje razvoja i održivosti turizma (NN 112/24) definirana je izrada obveznih i specifičnih pokazatelja, nužnih za izradu Plana upravljanja destinacijom. Izračun vrijednosti obveznih i odabranih specifičnih pokazatelja te njihova vizualizacija objavljuje se u pravilu u svibnju tekuće godine za prethodnu godinu. Do uspostave integriranog informacijskog sustava turizma podaci o izračunatim vrijednostima obveznih i odabranih specifičnih pokazatelja te njihova vizualizacija objavljuju se na mrežnim stranicama turističke zajednice. Popis i metodološka tablica obveznih pokazatelja održivosti nalazi se u Prilogu II, a specifičnih pokazatelja održivosti u Prilogu IV. spomenutog pravilnika.

U tablici su prikazani ključni pokazatelji koji se koriste za praćenje i vrednovanje razvoja turizma u destinaciji, u skladu s Pravilnikom o pokazateljima za praćenje razvoja i održivosti turizma (NN 112/24).

3.1. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti

3.1.1. Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

Tablica 6. Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone

Pokazatelj	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom.	
	Opis	Ovim pokazateljem se nastoji procijeniti tzv. Intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu. Valja uočiti postojanje razlike između ovog pokazatelja, koji se može smatrati objektivnim, u odnosu na različite pokazatelje dojma koji lokalno stanovništvo ima o turizma, koji se s druge strane mogu smatrati subjektivnim pokazateljima.	
Metodologija izračuna pokazatelja	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika pokazatelj = $\frac{\text{ukupan broj noćenja turista u vršnom mjesecu}}{\text{broj dana u vršnom mjesecu} \times \text{broj stalnih stanovnika u destinaciji}} \times 100$ Pod pojmom »vršni mjesec« misli se na mjesec u kojem je ostvaren najveći broj noćenja.		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
2024.	2025.	2026.	2027.
89,68			

Obrazloženje: Vrijednost pokazatelja od 89,68 upućuje na visok intenzitet turističke aktivnosti u vršnom mjesecu, pri čemu broj turističkih noćenja gotovo doseže broj stalnih stanovnika. Takav omjer ukazuje na značajno sezonsko opterećenje lokalne infrastrukture, prostora i usluga. Istodobno, rezultat sugerira povećanu potrebu za upravljanjem turističkim tokovima kako bi se očuvala kvaliteta života lokalnog stanovništva i održivost destinacije.

3.1.2. Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom

Tablica 7. Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji

Pokazatelj	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena zadovoljstva turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u destinaciji na skali od 0 do 100. Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje.
	Opis	Zadovoljni posjetitelji učinkovit su alat privlačenja novih gostiju te time i stvaranja novih radnih mjesta u destinaciji, a uz to često i dulje borave te generiraju veći prihod u odnosu na posjetitelje koji nisu zadovoljni svojim boravkom u destinaciji. Nadalje, praćenjem zadovoljstva posjetitelja mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije. Ne postoji jedinstveni standard za procjenu zadovoljstva kupaca. Zadovoljstvo je složeni pokazatelj koji se može mjeriti na različite načine, poput percepcije kvalitete, percepcije vrijednosti, i raskoraka između očekivanog i stvarnog iskustva. Primjenom različitih standarda mjerenja zadovoljstva (koji ujedno predstavljaju različite standarde na koje se kupci referiraju prilikom kupnje) i njihovim integriranjem u jedinstveni pokazatelj u skladu s validiranom metodologijom Američkog indeksa zadovoljstva klijenta (eng. American Customer Satisfaction Index – ACSI) postignut je sveobuhvatniji pristup mjerenju kvalitete cjelokupnog iskustva posjetitelja. Neto spremnost na preporuku smatra se jednim od glavnih standarda za vrednovanje iskustva korisnika proizvoda/usluga u različitim industrijama, a koristi se i za predviđanje lojalnosti kupaca. Zasniva se na pitanju o vjerojatnosti preporuke proizvoda/usluge rodbini, prijateljima i/ili kolegama. Preporuke rodbine i prijatelja (eng. Word of mouth) ujedno su jedan od najvažnijih izvora informacija prilikom odabira destinacije putovanja, te u kombinaciji s pokazateljem o zadovoljstvu daje pravu sliku utiska same destinacije.
	Podpokazatelji	– Udio (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni boravkom u destinaciji – Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u sezoni – Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u predsezoni ili posezoni

		– Neto spremnost na preporuku destinacije u sezoni – Neto spremnost na preporuku destinacije u predsezoni ili posezoni	
Metodologija izračuna pokazatelja	Vrijednost pokazatelja– Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom sastoji se od: (i) vrijednosti indeksa zadovoljstva posjetitelja destinacijom i (ii) neto spremnost na preporuku destinacije Vrijednosti pokazatelja mjere se pomoću varijabli/pitanja koja su definirana smjernicama za provođenje primarnih istraživanja, donesenih od strane ministarstva nadležnog za poslove turizma.		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
2024.	2026.	2028.	2030.
Indeks zadovoljstva: 82,5% Neto spremnost na preporuku: 46,16%			

Obrazloženje: Posjetitelji destinacije općenito su vrlo zadovoljni boravkom (indeks 82,5%), no neto spremnost na preporuku (46,16%) ukazuje na umjerenu lojalnost. Rezultat sugerira da postoji prostor za poboljšanje iskustva kako bi se povećala vjerojatnost preporuke destinacije.

3.1.3. Pristupačnost destinacije

Tablica 8. Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom

Pokazatelj	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prikazuje udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja.
	Opis	Atrakcije kao razlog dolaska u destinaciju mogu biti iznimno raznolike i različite dostupnosti, stoga je svrha ovog pokazatelja uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom (osobama s tjelesnim, intelektualnim mentalnim i osjetilnim oštećenjem zdravlja), pri čemu se pristupačnost očituje u fizičkoj pristupačnosti i pristupačnosti informacija i komunikacija.
	Podpokazatelji	– Udio atrakcija (lokaliteta) fizički pristupačnih osobama s invaliditetom – Udio atrakcija (lokaliteta) informacijski i komunikacijski pristupačnih osobama s invaliditetom.
Metodologija izračuna pokazatelja	EA – broj svih evidentiranih atrakcija u destinaciji EAP – broj atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom $\text{Udio pristupačnih atrakcija} = \frac{\text{EAP} \times 100}{\text{EA}}$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	

2024.	2026.	2028.	2030.
38,89%			

Obrazloženje: Udio atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom iznosi 38,89 %, što ukazuje na ograničenu razinu fizičke i informacijske pristupačnosti u destinaciji. Rezultat sugerira potrebu za dodatnim ulaganjima u prilagodbu infrastrukture i komunikacijskih sadržaja kako bi destinacija postala inkluzivnija i dostupnija svim posjetiteljima.

3.1.4. Sigurnost destinacije

Tablica 9. Broj organiziranih turističkih ambulanti

Pokazatelj	Broj organiziranih turističkih ambulanti		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima.	
	Opis	Sukladno posebnom zakonu kojim se uređuje zdravstvena zaštita turističku ambulantu može organizirati jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, jedinica lokalne samouprave, turistička zajednica, druga pravna i fizička osoba koja obavlja ugostiteljsku djelatnost i/ili pruža usluge u turizmu, zdravstvena ustanova, trgovačko društvo koje obavlja zdravstvenu djelatnost ili privatni zdravstveni radnik, koji su dužni utvrditi i razdoblje rada turističke ambulante tijekom godine. Turistička ambulanta organizira se izvan mreže javne zdravstvene službe. Posebnim propisom o normativima i standardima za turističku ambulantu određeni su minimalni normativi i standardi u pogledu prostora, radnika i medicinsko-tehničke opreme koje mora ispunjavati turistička ambulanta. Zbog potrebe osiguranja provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima, jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, za svaku sljedeću turističku sezonu utvrđuje minimalni broj turističkih ambulanti za svoje područje na temelju broja dolazaka turista u prethodnoj godini.	
	Podpokazatelji	N/P	
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o broju ambulanti u destinaciji, te se broj direktno preuzima i služi kao pokazatelj.		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
2024.	2025.	2026.	2027.
1			

Obrazloženje: Turističke ambulante moraju zadovoljiti minimalne standarde prostora, opreme i osoblja te se organiziraju izvan redovne mreže javne zdravstvene službe. U općini Selca postoji jedna ambulanta koja, iako nije formalno turistička, prima turiste i pruža im osnovnu zdravstvenu zaštitu.

3.2. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti

3.2.1. Upravljanje vodnim resursima

Tablica 10. Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju)

Pokazatelj	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji, koji daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije.
	Opis	Ograničavajući čimbenik razvoja turizma u pojedinim destinacijama je dostupnost vode, odnosno njena nepovoljna prostorna i vremenska raspodjela, osobito u Jadranskoj Hrvatskoj te u ljetnim mjesecima, kao i gubici vode u vodoopskrbnom sustavu. Vođenje evidencije o ukupnoj finalnoj potrošnji vode dužno je provoditi i osigurati nadležno tijelo za upravljanje vodnim resursima u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave na temelju posebnog zakona kojim se uređuje upravljanje vodama.
	Podpokazatelji	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer (%) finalne potrošnje vode po noćenju turista (m3) u smještajnim objektima destinacije i u odnosu na potrošnju vode po stanovniku destinacije (m3). F1 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja F2 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja T1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja T2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja N1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) S – broj stanovnika u destinaciji potrošnja vode po noćenju turista $= \frac{F2N1 - F1N2}{T2N1 - T1N2}$ potrošnja vode po noćenju stanovnika $= 1/S (T2F1 - T1F2) / (T2N1 - T1N2)$	

	$\text{omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika} = \frac{\text{potrošnja vode po noćenju turista} \times 100}{\text{potrošnja vode po noćenju stanovnika}}$		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
2024.	2026.	2028.	2030.
443%			

Obrazloženje: Izračun ukazuje na izrazito visoko opterećenje vodnog resursa destinacije tijekom turističke sezone. Rezultat naglašava potrebu za učinkovitijim upravljanjem potrošnjom vode, implementacijom mjera štednje i planiranjem održivih kapaciteta smještajnih objekata kako bi se osigurala dugoročna dostupnost vode za lokalno stanovništvo i turiste.

3.2.2. Gospodarenje otpadom

Tablica 11. Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)

Pokazatelj	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone po stanovniku, u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja)
	Opis	Pokazateljem se prati ostvarenje veze između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji. Ukazuje na okolišni aspekti rizika u turističkim destinacijama gdje nedovoljno adekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji sa povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije. Pokazatelj je važan za atraktivnost destinacije i u slučaju neuređenog ili preopterećenog (prekapacitiranog) sustava gospodarenja otpadom što predstavlja ograničavajući čimbenik razvoja destinacije. Noćenja turista jesu svaka registrirana noć osobe (turista) u objektu koji pruža uslugu smještaja (prijavljena noćenja u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u sustavu eVisitor). Komunalni otpad je miješani komunalni otpad i odvojeno sakupljeni otpad. Javna usluga sakupljanja komunalnog otpada podrazumijeva prikupljanje komunalnog otpada na području pružanja javne usluge putem spremnika od pojedinog korisnika i prijevoz i predaju tog otpada ovlaštenoj osobi za obradu takvoga otpada.
	Podpokazatelji	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer količine otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastale u destinaciji u mjesecima s najnižom i najvišom turističkom aktivnosti	

	<i>F1</i> – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja (tone) <i>F2</i> – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja <i>T1</i> – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja <i>T2</i> – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja <i>S</i> – broj stanovnika u destinaciji <i>N1</i> – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) <i>N2</i> – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) <i>WTN</i> – količina otpada po turističkom noćenju, $= \frac{F2N1 - F1N2}{T2N1 - T1N2}$ <i>WRN</i> – količina otpada po noćenju stanovnika, $= 1/S (T2F1 - T1F2) / (T2N1 - T1N2)$ <i>WT</i> – količina otpada nastalog zbog noćenja turista u vremenskom intervalu (mjesec s najvećim brojem noćenja). Izračunava se kao umnožak broja noćenja u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (<i>T2</i>) i količine otpada po turističkom noćenju (<i>WTN</i>), $= T2 \times WTN$ <i>WR</i> – količina otpada od lokalnog stanovništva u destinaciji u vremenskom intervalu (mjesec s najvećim brojem noćenja). Izračunava se kao umnožak broja stanovnika (<i>S</i>), broja dana u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (<i>N2</i>) i količine otpada po noćenju stanovnika (<i>WRN</i>), $= S \times N2 \times WRN$ omjer količine komunalnog otpada koji su proizveli turisti u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju i lokalno stanovništvo (za promatrani period) $= \frac{WT}{WR}$		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
2024.	2026.	2028.	2030.
88,40%			

Obrazloženje: Izračun ukazuje na to da turizam stvara gotovo jednako opterećenje sustava gospodarenja otpadom kao stalno stanovništvo. Rezultat naglašava važnost učinkovite infrastrukture za prikupljanje i zbrinjavanje otpada kako bi se očuvala atraktivnost i održivost destinacije.

3.2.3. Zaštita bioraznolikosti

Tablica 12. Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)

Pokazatelj	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira udio zaštićenih prirodnih područja (kopnenih i morskih) i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije

		(jedan ili više JLS-ova), te njihova struktura prema kategoriji zaštite.	
	Opis	Turizam zasnovan na prirodi brzo raste, a jedan od ključnih faktora za iskustvo posjetitelja je kvaliteta okoliša. Bioraznolika područja privlače turiste, posebno ona s infrastrukturom koja omogućava pristupačnost. Očuvanje kopnene i morske bioraznolikosti ključno je za očuvanje značajnih ekonomskih koristi koje države ostvaruju od turizma. Udio zaštićenih područja ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga.	
	Podpokazatelji	– udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000 u ukupnoj površini destinaciji – kategorije zaštićenih prirodnih područja u destinaciji	
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao udio površina zaštićenih područja u destinaciji u odnosu na ukupnu površinu destinacije i prema kategorijama zaštite temeljem zakona kojim se uređuje zaštita prirode.		
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine		
2024.	2028.	2032.	2036.
0%			

Obrazloženje: Na temelju dostupnih prostornih podataka i službenih dokumenata utvrđeno je da se na području TZ općine Selca ne nalaze poligonalno definirana zaštićena prirodna područja ni područja ekološke mreže Natura 2000. Budući da je evidentiran jedan spomenik prirode zanemarive površine, udio takvih područja u ukupnoj površini općine iznosi 0 %.

3.2.4. Održivo upravljanje energijom

Tablica 13. Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije

Pokazatelj	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje.
	Opis	Ovaj pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije. S obzirom na intenzivnu potrebu za energijom tijekom visoke sezone, posebice u Jadranskoj Hrvatskoj, važno je razmotriti stvarno opterećenje.
	Podpokazatelji	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer finalne potrošnje el. energije po noćenju turista (kWh) u smještajnim objektima u odnosu na potrošnju el. energije po stanovniku destinacije (kWh).	

	F1 – ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja F2 – ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i smještajnim objektima kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja T1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja T2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja N1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) S – broj stanovnika u destinaciji potrošnja el.energije po noćenju turista $= \frac{F2N1 - F1N2}{T2N1 - T1N2}$ potrošnja el. energije po noćenju stanovnika $= 1/S (T2F1 - T1F2) / (T2N1 - T1N2)$ omjer potrošnje el. energije po noćenju turista i stanovnika $= \frac{\text{potrošnja el. energije po noćenju turista} \times 100}{\text{potrošnja el. energije po noćenju stanovnika}}$		
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine		
2024.	2028.	2032.	2036.
36,84%			

Obrazloženje: Izračun ukazuje na umjereno opterećenje energetske infrastrukture tijekom turističke sezone. Rezultat upućuje na potrebu planiranja održivih energetske rješenja kako bi se osigurala stabilna opskrba i učinkovitost potrošnje.

3.2.5. Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama

Tablica 14. Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika

Pokazatelj	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika.
	Opis	Članak 7. Pariškog sporazuma postavlja globalni cilj »poboljšanja sposobnosti prilagodbe, jačanja otpornosti i smanjenja ranjivosti na klimatske promjene«. Provedba nacionalnih i lokalnih planova prilagodbe, izgradnja kapaciteta i tehnologije te povećani financijski tokovi navedeni su kao ključni alati za provedbu aktivnosti prilagodbe. Sektor turizma je jedan od pet najranjivijih sektora na klimatske promjene. Stoga je uspostava sustava za procjenu izloženosti, otpornosti i rizika te provedbu mjera za prilagodbu klimatskim promjenama na svim

		razinama ključna za održivost turizma kao ključne gospodarske grane u Republici Hrvatskoj. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (NN 46/20) i Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19) reguliraju pitanje prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj.	
	Podpokazatelji	N/P	
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o tome je li destinacija donijela dokumente (strategiju i/ili plan i/ili program) te koji je napredak/udio mjera u provedbi i/ili implementiranih mjera za prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena i procjenu rizika – DA/NE/ udio mjera u provedbi i/ili implementiranih.		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
2024.	2026.	2028.	2030.
NE			

3.3. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na ekonomske aspekte održivosti

3.3.1. Turistički promet

Tablica 15. Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem

Pokazatelj	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu.	
	Opis	Priljev posjetitelja u turističku destinaciju predstavlja obvezni uzrok potrebe za upravljanjem održivošću destinacije. S obzirom na činjenicu da turizam predstavlja uglavnom sezonalnu aktivnost, ovim pokazateljem svakako valja uzeti u obzir razlike u priljevu posjetitelja unutar i van turističke sezone, pri čemu je priljev posjetitelja u periodu glavne, odnosno visoke turističke sezone najrelevantniji podatak za upravljanje održivošću destinacije.	
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o ukupnom broju dolazaka turista u destinaciji u mjesecu s najvećim brojem ostvarenih dolazaka, te se broj direktno preuzima iz sustava eVisitor i služi kao pokazatelj.		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
2024.	2025.	2026.	2027.
4821			

Pokazatelj	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji.	
	Opis	Duljina boravka, odnosno prosječan broj noćenja koje turisti ostvaruju u destinaciji se može smatrati relevantnom informacijom za upravljanje destinacijom, poglavito u kontekstu suvremenih trendova skraćanja duljine boravka, ali i s aspekta upravljanja ljudskim potencijalima potrebnim za održavanje ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja.	
	Podpokazatelji	– Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem ostvarenih turističkih noćenja – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem ostvarenih turističkih noćenja – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u komercijalnom smještaju – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u nekomercijalnom smještaju	
Metodologija izračuna pokazatelja	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji = $\frac{\text{ukupan broj registriranih noćenja u destinaciji}}{\text{ukupan broj dolazaka turista u destinaciju}}$		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
2024.	2025.	2026.	2027.
9,43			

Obrazloženje: Izračun ukazuje na relativno dug boravak u odnosu na prosjek regionalnih destinacija. Ovaj rezultat pruža uvid u stabilnost turističkog prometa i olakšava planiranje ljudskih resursa, kapaciteta smještaja te strategija za održavanje kvalitetne usluge tijekom cijele sezone.

3.3.2. Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu

Tablica 16. Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane

Pokazatelj	Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti.
	Opis	Budući da rad predstavlja obvezni proizvodni čimbenik uslužnih djelatnosti, izravno povezan s isporukom turističkog proizvoda odnosno usluge, povećanje ili smanjenje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima (pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane) može posredno ukazivati na poboljšanje odnosno

		pogoršanje poslovanja gospodarskih subjekata općenito u svim turističkim djelatnostima.	
	Podpokazatelji	– Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane prema satima rada – Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane po spolu, godišnji prosjek – Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenih (%)	
Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
2024.	2025.	2026.	2027.
Siječanj: 44 Kolovoz: 103			

Obrazloženje: Dinamika zaposlenih u siječnju i kolovozu odražava sezonsku ovisnost turističke djelatnosti i naglašava potrebu za fleksibilnim upravljanjem ljudskim resursima tijekom vršne turističke sezone.

Tablica 17. Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane

Pokazatelj	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećem NKD-u.	
	Opis	Poslovni prihod izravno je povezan sa sposobnosti gospodarskih subjekata da isporuče turistički proizvod odnosno uslugu, pri čemu promjena u vremenu odnosno povećanje ili smanjenje poslovnog prihoda može ukazivati na poboljšanje odnosno pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata uslijed internih ili eksternih razloga, ali i neizravno upućivati na položaj gospodarskih subjekata u svim turističkim djelatnostima na razini destinacije.	
	Podpokazatelji	– dodana vrijednost gospodarskih subjekata registriranih na području destinacije ostvarena tijekom godine – bruto dobit/gubitak gospodarskih djelatnosti registriranih na području destinacije ostvaren tijekom godine	
Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci će na zahtjev biti dostupni u Ministarstvu		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
2024.	2025.	2026.	2027.
1.162.700,90 eura			

3.4. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na prostorne aspekte održivosti destinacije i organizaciju turizma

3.4.1. Turistička infrastruktura

Tablica 18. Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija

Pokazatelj	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se vrši identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije, uključujući prirodne (parkovi, rezervati, pejzaži) i kulturno-povijesne/antropogene atrakcije (povijesni lokaliteti, muzeji, spomenici, nematerijalna baština).
	Opis	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa ključna je za razvoj održivog turizma jer omogućava efikasno upravljanje i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Pruža temelj za kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene attribute destinacije, privlačeći time odgovarajuće turiste. Osim toga, pomaže lokalnim zajednicama da razumiju i vrednuju svoju baštinu, potičući lokalno sudjelovanje i osvještavanje važnosti očuvanja tih resursa za buduće generacije.
	Podpokazatelji	– popisi kulturnih dobara (opcionalno, uključujući procjenu i naznaku ranjivosti) – identifikacija i popisivanje nematerijalne kulturne baštine – popis lokaliteta i dobara prirodne baštine s naznakom vrste, stanja očuvanja i ranjivosti.
Metodologija izračuna pokazatelja		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
2024.		
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	Sakralni objekti: • Z-5876 – Crkva Gospe od Karmela • Z-5514 – Crkva sv. Ivana Krstitelja i kaštel • Z-4783 – Crkva sv. Nedjelje • Z-4782 – Crkva sv. Nikole • Z-5883 – Crkva sv. Tome • Z-5000 – Franjevački samostan i crkva sv. Martina Spomenik arhitekture: • Z-4929 – Arheološko nalazište villa rustica na Bunjama • Z-5847 – Sklop antičke arhitekture na Žalu Memorijalna baština: • Z-5162 – Ruševine kule Vusio Industrijska / gospodarska arhitektura: • RST-0459-1970. – Seoska kuća	

	• Z-5584 – Sklop kuća "Didolića dvori"
Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja	
Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara	
Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	
2025.	
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	
Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja	
Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara	
Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	
2026.	
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	
Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja	
Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara	
Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	
2027.	
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	
Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja	
Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara	
Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	

3.4.2. Održivo upravljanje destinacijom

Tablica 19. Status implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom

Pokazatelj	Status implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao praćenje statusa implementacije Plana upravljanja, pri čemu je

		polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije.		
	Opis	Postojanje Plana upravljanja preduvjet je destinacijskog razvoja za sva odredišta u Hrvatskoj, stoga je uspješna implementacija aktivnosti iz Plana polazište za održivo upravljanje destinacijom, te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti.		
	Podpokazatelji	– Objavljeni dokument strategije i/ili akcijskog plana destinacije. – Strategija/plan su jasno vidljivi i dostupni online. – Udio implementiranih aktivnosti iz plana (Implementirana aktivnost je aktivnost koja je u potpunosti provedena, završena, te postoje informacije u učinku iste)		
Metodologija izračuna pokazatelja	Omjer implementiranih aktivnosti / ukupni broj aktivnosti definiranih Planom X 100 Implementirane aktivnosti su one koje su u potpunosti završene, te za njih postoje mjerljivi rezultati provedbe.			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
2024.	2025.	2026.	2027.	
n/a				

3.4.3. Održivo upravljanje prostorom

Tablica 20. Broj ostvarenih noćenja u smještajnim objektima destinacije po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS

Pokazatelj	Broj ostvarenih noćenja u smještajnim objektima destinacije po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene.
	Opis	S obzirom da se turistička aktivnost može gotovo isključivo odvijati u zonama stanovanja (S) i zonama mješovite namjene (M1), te u zonama predviđenima za odvijanje ugostiteljsko-turističke namjene (T), sve druge građevinske zone nisu uključene u analizu. Nadalje, pritisak koji proizlazi iz korištenja prostora može se isključivo evidentirati kao pritisak na već izgrađena područja, te stoga u izračun ne ulaze planirana(neizgrađena) područja. U konačnici pritisak bi bilo poželjno evidentirati na godišnjoj razini, ali i na razini tromjesečja, da bi se utvrdilo pritisak u najopterećenijem dijelu godine.
	Podpokazatelji	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja	TN – broj turističkih noćenja unutar destinacije ostvarenih u jednoj godini PS – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama stanovanja (ha) PM – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama	

	mješovite namjene (pretežito stambene namjene) (ha) PT – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama predviđenim za odvijanje ugostiteljsko-turističke aktivnosti broj turističkih noćenja u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju po izgrađenoj građevinskoj površini $= \frac{TN}{PS + PM + PT}$		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
2024.	2026.	2028.	2030.
1013,34			

Obrazloženje: Izračun ukazuje na visoku gustoću turističkog opterećenja unutar razvijenih zona destinacije. Rezultat odražava intenzivno korištenje prostora i ističe potrebu za planiranjem održivih kapaciteta smještaja te upravljanjem prostornim resursima.

3.5. Specifični pokazatelji održivosti

U ovom poglavlju obrađeni su specifični pokazatelji održivosti za čije podatke su bili dostupni izvori ili su isti prikupljeni kroz anketiranje. Navedeno poglavlje može se naknadno proširiti dodatnim specifičnim pokazateljima koji će se izraditi na zahtjev TZ.

3.5.1. Utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti

Tablica 21. Promjena broja stanovnika u zadnjih pet godina u odnosu na promjenu broja turističkih noćenja

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Promjena broja stanovnika u zadnjih pet godina u odnosu na promjenu broja turističkih noćenja (SZL – 5)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Demografski trendovi i kvaliteta života
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
	Povezanost sa SDG	Cilj 8 – Uključiv i održiv ekonomski rast, puna i produktivna zaposlenost te dostojanstveni rad za sve Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam

		Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Promjena broja stanovnika uvjetovana prirodnim kretanjima i migracijama prema promjeni turističke aktivnosti mjerene brojem noćenja u smještajnim kapacitetima
	Opis i svrha	Pokazatelj omogućava praćenje relativnog odnosa broja stanovnika i turističke aktivnosti u petogodišnjem razdoblju. Pokazatelj se izračunava kao dvojni razlomak. Djeljenik dvojnog razlomka je razlomak u čijem je brojniku procjena broja stanovnika na 31.12. u godini t (prethodna godina), a nazivniku procjena broja stanovnika 31. 12. u godini t-4 Djelitelj dvojnog razlomka je razlomak u čijem je brojniku broj ostvarenih noćenja u smještajnim kapacitetima u godini t (prethodna godina), a nazivniku broj ostvarenih noćenja smještajnim u kapacitetima u godini t-4
	Podpokazatelji (opcionalno)	
Podatci	Naziv podataka	1. Stanovništvo – procjena i prirodno kretanje, Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca u godini t (prethodna godina) i godini t-4 2. Turizam, noćenja turista
	Mjerna jedinica	1. i 2. Realni broj

	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. Državni zavod za statistiku: <i>Statistika u nizu, Gradovi i općine u statistici</i> 2. eVisitor	
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	Podaci su dostupni	
	Periodičnost prikupljanja podataka	Podatak je kontinuirano dostupan	
Metodologija izračuna pokazatelja		Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora	
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje	
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Izvor osiguravaju potrebne podatke za izračun, a ograničenje je vezano uz sadržaj pokazatelja koji tek neizravno ukazuje na povećanje/smanjenje društvenog standarda odnosno demografske trendove generirane turizmom budući da rast ili smanjenje broja stanovnika na području destinacije može biti potaknuto bitno širim spektrom utjecaja od turističke aktivnosti.	
2023.	2026.	2028.	2030.
1,05			

Obrazloženje: Vrijednost 1,05 za 2023. ukazuje da je u promatranom razdoblju broj stanovnika porastao nešto brže od rasta turističkih noćenja, što sugerira stabilan demografski razvoj unutar destinacije unatoč promjenama u turističkoj potražnji. Pokazatelj omogućava uvid u dugoročnu povezanost lokalnog stanovništva i intenziteta turizma, ali ne odražava izravno sve čimbenike koji utječu na demografsku dinamiku, budući da migracije i prirodna kretanja stanovništva imaju širi spektar uzroka.

Tablica 22. Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta (SZL-3)	
	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS: Pokazatelj C.5.1. Postotak stanovnika koji su zadovoljni

Povezanost pokazatelja sa sustavima		utjecajem turizma na identitet odredišta UN TOURISM – MST: Percepcija učinaka turizma na kulturni identitet
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
	Povezanost sa SDG	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam; Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Posebni cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta u ukupnom broju stalnih stanovnika
	Opis i svrha	Percepcija učinaka turizma i stavovi koje lokalna zajednica ima prema turističkom razvoju usko su povezani s percepcijom identiteta mjesta. Promjene uslijed intenzivnog turističkog razvoja mogu uzrokovati gubitak autentičnosti mjesta i narušiti njegov kulturni identitet. Degradacija identiteta mjesta pridonosi negativnim reakcijama prema turistima i može smanjiti zadovoljstvo životom u mjestu. Identitet mjesta ujedno je i bitan faktor u privlačenju posjetitelja, koji sve češće traže autentično iskustvo i doživljaj lokalne kulture. S druge strane, interakcija s posjetiteljima može imati i pozitivan učinak na identitet mjesta, jačanjem društvene identifikacije kroz veću percepciju posebnosti unutar lokalne zajednice ili povećanu svijest o baštini.

	Podpokazatelji	– Udio (%) stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta kod onih koji ostvaruju koristi od turizma – Udio (%) stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma – Udio (%) stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta prema socio-demografskim pokazateljima		
Podatci	Naziv podataka	1. Percepcija utjecaja turizma na autentičnost mjesta 2. Percepcija utjecaja turizma na očuvanje tradicije, običaja i kulture		
	Mjerna jedinica	1. i 2. Udio ispitanika		
	Izvor podataka/potencijalni izvor	1. i 2. Anketa lokalnog stanovništva		
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem		
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. i 2. Jednom godišnje		
Metodologija izračuna pokazatelja		Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta procjenjuje se pitanjima koja su definirana smjernicama za provođenje primarnih istraživanja.		
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine za ITR I i II, za ITR III i IV svake četiri godine		
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.		
2024.	2026.	2028.	2030.	
Identitet cjelina: zadovoljno – 44,78% nezadovoljno – 10,44%				

niti zadovoljno niti nezadovoljno – 41,79% Kulturni identitet: zadovoljno – 44,78% nezadovoljno – 8,96% niti zadovoljno niti nezadovoljno – 43,28%			
--	--	--	--

Obrazloženje: u analiziranim anketama lokalnog stanovništva (pitanja C1 i C2) u svakoj pojedinačnoj anketi po dvije osobe nisu odgovorile na pitanje* Izračun za ukupni identitet upućuje na općenito pozitivan doživljaj turističkog razvoja. Velik udio neutralnih sugerira da značajan dio zajednice ne primjećuje izrazite promjene ili ih ne vrednuje dovoljno snažno. Većih odstupanja nema ni za kulturni identitet.

Tablica 23. Udio stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Udio stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma (SZL – 4)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost pokazatelja s međunarodnim sustavima	Znanstvena istraživanja: Jordan, E. J., Spencer, D. M., & Prayag, G. (2019). Tourism impacts, emotions and stress. <i>Annals of Tourism Research</i> , 75, 213-226. Gossling, S., McCabe, S., & Chen N. C. (2020). A socio-psychological conceptualisation of overtourism. <i>Annals of Tourism Research</i> , 84, 102976.
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
	Povezanost sa SDG	Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam; Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma; 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor

Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji su pod umjerenim ili visokim stresom od turizma u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji
	Opis i svrha	Emocije i stres važni su elementi psihološkog blagostanja pojedinca pa time utječu i na kvalitetu života. Turizam može imati značajan utjecaj na emocije i stres koje doživljavaju lokalni stanovnici. Praćenje psiholoških ishoda turističkog razvoja bitan je element održivog upravljanja destinacijom, posebice u kontekstu prekomjernog turizma. Ignoriranje stresa kojeg turizam izaziva kod lokalnog stanovništva može smanjiti podršku turističkom razvoju u dugom roku i uzrokovati negativne posljedice po ljudsko zdravlje.
	Podpokazatelji	– Udio (%) stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma kod onih koji ostvaruju koristi od turizma – Udio (%) stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma – Udio (%) stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma prema socio-demografskim pokazateljima spol, dob, udaljenost prebivališta pojedinca od glavnih turističkih zona/atrakcija, uključenost u turističko gospodarstvo
Podatci	Naziv podataka	Percepcija stresa uzrokovanog turizmom
	Mjerna jedinica	Udio (%) ispitanika pod visokom/umjerenom/niskom razinom stresa od turizma
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa lokalnog stanovništva

	Dostupnost podataka i podatkovni jaz		Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Periodičnost prikupljanja podataka		Svake dvije godine za ITR I i II, za ITR III i IV svake četiri godine – tijekom turističke sezone (u kolovozu ili rujnu)
Metodologija izračuna pokazatelja			Procjena utjecaja turizma na razinu stresa kod lokalnog stanovništva provodi se pomoću standardiziranog upitnika subjektivne percepcije stresa (eng. Perceived Stress Scale, PSS) prilagođenog ispitivanju utjecaja turizma definiranim u smjernicama za provođenje primarnih istraživanja.
Učestalost mjerenja			Svake dvije godine za ITR I i II, za ITR III i IV svake četiri godine
Ograničenja pokazatelja i perspektive			Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.
2024.	2026.	2028.	2030.
1,75%			

Obrazloženje: udio od 1,75% stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma iznimno je nizak i upućuje na to da turizam u destinaciji ne stvara značajno psihološko opterećenje za lokalno stanovništvo. Ovakav rezultat sugerira da razina turističkog prometa nije narušila svakodnevni život niti dovela do osjećaja preopterećenosti. Istodobno, nizak stres povećava vjerojatnost dugoročne podrške lokalne zajednice daljnjem razvoju turizma.

Tablica 24. Postotak ponovljenih/stalnih turista u smještajnim objektima destinacije

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Postotak ponovljenih/stalnih turista u smještajnim objektima destinacije (SZT – 1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost - pokazatelja s međunarodnim sustavima	ETIS – postotak ponovljenih/stalnih turista (u razdoblju od pet godina)

	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom; turistički promet
	Povezanost sa SDG	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Otporan turizam Poseban cilj: 9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma; 10. Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena broja turista u smještajnim kapacitetima koji su već posjetili određite tijekom posljednjih 5 godina u ukupnom broju turista u smještajnim kapacitetima u destinaciji (u %).
	Opis	Cilj destinacije je privlačiti nove goste, ali i zadržavati one stare. Stalni ('vjerni') gosti često donose i veću korist destinaciji, te pridonose stabilnosti destinacije u kriznim razdobljima. Prijedlog je (ETIS) pratiti udio gostiju koji se vraćaju unutar posljednjih 5 godina i usmjeriti se na praćenje ponovljenih dolazaka turista u oblicima smještaja. Kvantitativno istraživanje turističke potražnje koje se provodi na reprezentativnim uzorcima turista u smještajnim kapacitetima (anketa). Ukoliko su rezultati takvih istraživanja na raspolaganju, pokazatelj se izravno preuzima iz istraživanja. Inače je potrebno provesti istraživanje.
	Podpokazatelji	-
Podatci	Naziv podataka	1. Broj ispitanika u smještajnim objektima destinacije u koji su već posjetili određite tijekom posljednjih 5 godina 2. Ukupan broj ispitanika u destinaciji
	Mjerna jedinica	1. i 2. broj ispitanika u smještaju destinacije
	Izvor podataka/potencijalni izvor	Anketa o zadovoljstvu turista
	Dostupnost podataka i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem
	Periodičnost prikupljanja podataka	Svake dvije godine za ITR I i II, za ITR III i IV svake četiri godine u razdoblju visoke i niske sezone

Metodologija izračuna pokazatelja		<i>Izračun se temelji na odgovorima ispitanika (poželjna segmentacija posjetitelja po vrsti smještajnih objekata)</i> <i>BIP</i> – broj ispitanika u smještajnim objektima u koji su već posjetili određite tijekom posljednjih 5 god. <i>BI</i> – ukupni broj ispitanika u smještaju destinacije $\text{Postotak} \frac{\text{ponovljenih}}{\text{ukupnih}} \text{ turista u smještaju} = \frac{BIP}{BI} \times 100\%$	
Učestalost mjerenja		Svake dvije godine za ITR I i II, za ITR III i IV svake četiri godine	
Ograničenja pokazatelja		Nužna je provedba primarnog istraživanja – poskupljuje i produžuje proces.	
2024.	2026.	2028.	2030.
19,23%			

Obrazloženje: *važno je napomenuti da kod ovog pokazatelja od 52 ispitanika čak njih 29 nije dalo odgovor pa je u realnosti ovaj postotak i viši od nevedenog. Udio sugerira da destinacija ima određenu bazu „vjernih“ gostiju (svaki 5 i manje se vraća), ali i prostor za rast kroz jačanje doživljaja, autentičnosti i kvalitete ponude kako bi se povećala stopa ponovnih dolazaka. Rezultat je posebno važan jer stalni gosti pridonose stabilnosti turističke potražnje i lakšem upravljanju destinacijom u kriznim razdobljima.

3.5.2. Utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti

Tablica 25. Udio turističkih poslovnih subjekata koji koriste recikliranu vodu

Pokazatelj (kod pokazatelja)	Udio turističkih poslovnih subjekata koji koriste recikliranu vodu (SGOV-1)	
Povezanost pokazatelja sa sustavima	Povezanost indikatora s međunarodnim sustavima	ETIS: Udio turističkih poslovnih subjekata koji koriste recikliranu vodu (Percentage of tourism enterprises using recycled water D.5.3.)
	Povezanost sa Zakonom o turizmu	Članak 14. stavak 2. Zakona o turizmu – Gospodarenje otpadnim vodama

	Povezanost sa SDG	Cilj 3 Zdravlje i dobrobit Cilj 6 Čista, pitka voda i higijenski uvjeti Cilj 11 Održivi gradovi i zajednice
	Povezanost sa Strategijom i Nacionalnim planom	Strateški cilj: Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu Poseban cilj: 3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor; 4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj daje informacije o mjerama za korištenje reciklirane vode, koje su u destinaciji implementirali gospodarski subjekti u turizmu u području gospodarenja otpadnim vodama, održivom upravljanju vodama i posredno u području kružnog gospodarstva.
	Opis i svrha	Pokazatelj prati uspješnost turističkih poslovnih subjekata u destinaciji u područjima gospodarenja otpadnim vodama i održivom upravljanju vodama i informacije o osiguranju kružnosti recikliranih (sivih i crnih) voda te posredno o smanjenju onečišćenja vodnih i morskih resursa, osobito u destinacijama u kojima su ti resursi osnova turističkih djelatnosti. Napredni sustavi omogućuju recikliranje vode i ponovnu upotrebu, čime se smanjuje potrošnja svježje vode. Sive vode predstavljaju sanitarne otpadne vode iz perilica, tuševa, umivaonika odnosno one koje nastaju za vrijeme pranja, zatim iz prostora namijenjenih pripremi hrane, skladištenju hrane i čišćenju namirnica, bazena sl. Crne vode su fekalne otpadne vode ljudskog i životinjskog porijekla, odnosno vode koje potječu iz toaleta te ostalih izljevova takve vode. Crne i sive vode se prikupljaju u posebnim spremnicima, nakon čega se podvrgavaju obradi prije ispuštanja u okoliš.
	Podpokazatelj (opcionalno)	-
Obilježja podataka	Naziv	1. Ukupan broj poslovnih subjekata prema turističkim djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila 2. Broj poslovnih subjekata prema turističkim djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila koja koriste recikliranu vodu,
	Mjerna jedinica	-

	Izvor /potencijalni izvor	1. Anketa gospodarskih subjekata 2. Anketa gospodarskih subjekata
	Dostupnost i podatkovni jaz	1. i 2. Podatak nije dostupan, nužno je prikupljanje podataka primarnim istraživanjem gospodarskih subjekata
	Primarno istraživanje (poveznica na prijedlog)	1. Potrebno je dizajnirati anketu za provedbu primarnih istraživanja radi utvrđivanja ukupnog broja gospodarskih subjekata u turizmu prema djelatnostima i broja gospodarskih subjekata u turizmu koja koriste recikliranu vodu,
	Periodičnost prikupljanja podataka	1. Jednom godišnje 2. Jednom godišnje
Metodologija izračuna pokazatelja		Broj turističkih poslovnih subjekata koji koriste recikliranu vodu, u odnosu na ukupan broj gospodarskih subjekata u turizmu prema turističkim djelatnostima: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila BA – broj turističkih poslovnih subjekata u destinaciji u djelatnostima hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila koja koriste recikliranu vodu, BT – ukupan broj turističkih poslovnih subjekata u destinaciji u djelatnostima hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila <i>Udio turističkih poduzeća koja koriste rec</i> $= \frac{BA}{BT} \times 100\%$
Učestalost mjerenja		Jednom godišnje
Ograničenja pokazatelja i perspektive		Nužna je provedba primarnog istraživanja – produžuje proces Alternativno za dizajn ankete (opće upute): Uz već postojeće sustave (npr. za prikupljanje i obradu kišnice, sustava za filtriranje i recikliranje vode iz kuhinja i sanitarnih čvorova) preporuča se u anketi definirati i najnovije inovativne tehnologije/rješenja koja se mogu implementirati kao mjera za recikliranje vode (npr. sustavi za kondenzaciju vode iz klima uređaja, tehnologije pročišćavanja bazenske vode, napredne desalinizacijske sustave sa značajno smanjenom količinom nusprodukata obrade voda i sl.). U tom smislu može se razviti cijeli sustav pod-pokazatelja koji daju udio gospodarskih subjekata koji koriste određene tehnologije.

2024.	2026.	2028.	2030.
0%			

Obrazloženje: Rezultat jasno pokazuje da održivo upravljanje vodama u destinaciji još nije započelo na razini turističkog sektora te da postoji značajan prostor za uvođenje tehnoloških rješenja poput sustava za recikliranje sivih voda, kondenzacijske vode ili kišnice. Implementacija takvih mjera pridonijela bi smanjenju potrošnje pitke vode i jačanju okolišne održivosti destinacije. *rezultat se temelji na 4 ispitanika (gospodarska subjekta koji se bave uslužnim djelatnostima) od kojih su 2 odgovorila na anketno pitanje negativnim odgovorom, dok 2 nisu odgovorila.

4. Potencijal za razvoj i podizanje kvalitete turističkih proizvoda

S obzirom na prirodne datosti, prostorni potencijal i smjer planiranog turističkog razvoja, u nastavku je naveden pregled primarnih turističkih proizvoda, te razina potencijala za razvoj destinacije.

Tablica 26. Potencijal za razvoj i podizanje kvalitete

Turistički proizvod	Postojeće stanje / resursi	Razina potencijala	Potencijal razvoja	Preporučene mjere / smjer razvoja
Kultura i baština	14 spomenika, 30 spomen-ploča, jaka memorijalna i književna tradicija, tradicionalna arhitektura od bračkog kamena.	Vrlo visok	Jedinstven kulturni punkt Brača s izrazitim identitetom i vidljivom baštinom. Mogućnost interpretacije i oblikovanja kulturnih itinerara.	Tematske interpretacijske rute (spomenici, kameno nasljeđe); digitalne aplikacije; informativni punktovi; stručno vođene ture; valorizacija književne baštine.
Pomorska i ribarska baština	Interpretacijski centar „Kuća od 5 Dolori“ u Sumartinu, lokalna ribarska tradicija, brodograditeljske priče.	Visok	Veliki potencijal za edukativni i iskustveni turizam, posebno kroz lokalne priče i pomorske inovacije (Puratić).	Suradnja s lokalnim ribarima; „ribarski dani“; radionice o pomorskoj baštini; integracija s interpretacijskim centrom; kreiranje priča (storytelling).

Outdoor turizam (pješačenje, biciklizam)	Bogate prirodne zone, mreža puteva, vidikovci, mirni teren.	Vrlo visok	Tražena vrsta turizma, pogodna za produljenje sezone; minimalna ulaganja s velikim efektom.	Označavanje staza; digitalne karte, razvoj brenda; photo-point pozicije; edukativne tematske staze.
Plaže, more i obalni doživljaji	Uvale, mirne plaže, čisto more, autentična obala bez prekomjerne komercijalizacije.	Visok	Moguće podizanje kvalitete kroz bolju infrastrukturu, sadržaje i upravljanje kapacitetima.	Minimalističko uređenje plaža; interpretativne table o morskom ekosustavu; sustavi praćenja kvalitete mora; razvoj aktivnosti (snorkeling rute).
Gastronomija i lokalni proizvodi	Tradicijska kuhinja, lokalne namirnice, maslinari, domaći proizvođači.	Srednje visok	Velika potražnja za autentičnom ponudom i mogućnost stvaranja „priče okusa“ specifične za TZ.	Brendiranje gastro-identiteta Selca; mini manifestacije; gastro ture; uključivanje OPG-ova
Obiteljski i mirni odmor	Sigurno mjesto, mala destinacija, mir, prirodno okruženje.	Srednje visok	Prirodna predispozicija za razvoj.	Tematska igrališta; edukativne rute za djecu; obiteljski programi; označavanje zona za mirni turizam; razvoj baby-friendly i family-friendly standarda smještaja.
Događaji i manifestacije	Tradicionalne fešte, kulturni programi.	Nizak do srednje visok	Potencijal za jačanje prepoznatljivosti i brendiranje destinacije kroz kvalitetna događanja.	Redizajn postojećih manifestacija; uvod u specifičnu manifestaciju Selca; međunarodna suradnja; povezivanje s kulturnom baštinom.
Wellness i „healthy living“ turizam	Klima, mir, čisto okruženje.	Nizak do srednje visok	Pogodno za razvoj laganih wellness aktivnosti u prirodi (outdoor wellness).	Joga na otvorenom; partnerstva s privatnim sektorom;

				promocija „detox“ i „relax“ paketa.
Ekoturizam i održivi turizam	Visoka razina očuvanosti prostora, mala opterećenja.	Nizak do srednje visok	Mogućnost brendiranja kao održiva destinacija s niskim utjecajem.	Uvođenje zelenih standarda; poticanje održivog smještaja; edukacija posjetitelja; interpretacija prirodnih resursa.
Interpretacija kamenoklesarskog nasljeđa	Tradicija obrade kamena, arhitektura.	Vrlo visok	Jedinstvena kulturna niša Brača, vrlo atraktivna.	Radionice kamena; obilazak kamenoklesarskih lokacija; suvenirnica s lokalnim proizvodima.
Ruralni i agroturizam	Manja ruralna područja, OPG-ovi, maslinici, suhozidi, tradicionalna polja.	Srednje visok	Ograničenih razmjera, ali s jakim doživljajem autentičnosti i lokalnih proizvoda.	Ruralne kuće za odmor; oživljavanje starinskih polja; ture kroz maslinike; prezentacije tradicionalnih poljoprivrednih radova.
Kulturno-edukativni turizam	Interpretacijski sadržaji, bogata memorijalna baština, mogućnost radionica i edukativnih programa.	Srednje visok	Idealno za škole, grupe i interesne posjetitelje — kombinira povijest, priče i prirodu.	Edukativni paketi za škole; tematske radionice (kamen, more, povijest); suradnja s udrugama i knjižnicama.

5. Razvojni smjer s mjerama i aktivnostima

4.1. SWOT analiza

SWOT analiza (engl. Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats) je jedna od najpoznatijih i najčešće korištenih analiza, a izrađuje se i za planove razvoja turizma. SWOT analiza pomaže kod procjene stanja gdje se trenutno nalazimo te za određivanje smjerova razvoja. Razvojni smjer čini temeljni dio Plana upravljanja destinacijom te mora biti u potpunosti usklađen s postojećim strateškim,

prostorno-planskim i zakonodavnim dokumentima, kao i s planovima očuvanja kulturne baštine i drugim relevantnim razvojnim aktima. Njegova svrha je jasno definirati specifične lokalne uvjete, potrebe i prioritete razvoja destinacije, uz postavljanje konkretnih ciljeva koji pridonose njezinoj održivosti i konkurentnosti. U okviru razvojnog smjera potrebno je utvrditi skup mjera i aktivnosti usmjerenih na infrastrukturni, gospodarski, organizacijski i promotivni napredak destinacije, s ciljem stvaranja preduvjeta za uravnotežen i dugoročno održiv razvoj. Vezano za planiranje smjera razvoja analizirani su izazovi i ograničenja te rješenja i prilike sa sljedećih aspekata:

- prostor, društvo, gospodarstvo, infrastruktura i okoliš
- atrakcije
- turistička suprastruktura i infrastruktura
- upravljanje destinacijom

Tablica 27. SWOT analiza destinacije TZ Općine Selca

Snage	Slabosti
- Bogata kulturno-povijesna i sakralna baština (starokršćanska bazilika 6. st, crkva Krista Kralja (svjedoči vrsnom kamenoklesarskom umijeću j kamenoklesarskoj tradiciji, franjevački samostan, spomenici povijesnim ličnostima – Dostojevski, Tolstoj, Papa Ivana Pavao II u naravnoj veličini, kip Srca Isusovog rad I. Meštrovića)Lijepa, slikovita i očuvana priroda, povoljna za razvoj održivog i aktivnog turizma - Očuvana priroda i autentični otočki pejzaž – netaknuti okoliš, borove šume, pješačke staze kroz prirodu, suhozidi, mir i tišina koji privlače goste željne odmora i bijega od masovnog turizma - Razvijeno maslinarstvo (otok Brač je otok sa preko 1 milijun stabala masline, sorta Buhavica na našem području, ribarstvo kao temelj lokalnog identiteta – ITC ribarstva, Mario Puratić - Gastronomska ponuda bazirana na lokalnim namirnicama – domaće ulje, vino, riba, bračka janjetina - Očuvani običaji, dijalekt i tradicija daju poseban autentični doživljaj posjetiteljima - Prirodne staze i mogućnosti za outdoor turizam – brojne pješačke i biciklističke rute s prekrasnim pogledima na Hvar, Brački kanal i planinu Biokovo.	- Nedostatno razvijena turistička ponuda i sadržaji – nedostatak organiziranih vođenih tura, lokalnih suvenirnica, suvenir-brenda i kušaonica lokalnih proizvoda - Nedostatak infrastrukturnih i ljudskih kapaciteta u turizmu – TZ i lokalni sektor raspolažu s ograničenim financijskim sredstvima i stručnim kadrom - Izražena sezonalnost – turistički promet koncentriran u ljetnim mjesecima (srpanj i kolovoz), iako se bilježi povećanje aktivnost u lipnju u rujnu je turistički promet loš i uglavnom se odnosi na jednodnevne posjetitelje - Slaba međumjesna prometna povezanost sredstvima javnog prijevoza – otežano kretanje između otočkih naselja ali i naselja općine Selca (Selca, Sumartin, Povelja, Novo Selo), - Nedostatak katamaranske linije – ograničava dolazak gostiju bez automobila i povezanost s drugim destinacijama - Ograničeni marketinški resursi - Nepotpuno iskorišten potencijal kulturne i prirodne baštine – mnogi lokaliteti nisu adekvatno interpretirani i uređeni

• Dobre trajektne linije (Sumartin – Makarska) – važna poveznica s kopnom i značajna prednost u pristupu destinaciji • Rastući imidž mirne i održive destinacije – idealno za obitelji, parove i aktivne goste koji cijene prirodu i mir	
Prilike	Prijetnje
• Rastući trend autentičnog, održivog i iskustvenog turizma – globalni pomak prema manjim, mirnim i “zelenim” destinacijama pogoduje Selcima • Korištenje EU fondova i nacionalnih potpora – mogućnosti financiranja projekata razvoja interpretacijskih centara, kulturnih ruta, edukacija i digitalizacije turizma • Razvoj eno-gastro turizma – pozicioniranje maslinovog ulja, ribe i kamena kao središnjih elemenata identiteta i ponude (primjer : manifestacija Buhavica petkom) • Povezivanje s ostalim destinacijama otoka Brača – zajednički projekti povećavaju vidljivost cijelog otoka • Razvoj aktivnog turizma – promocija prirodnih staza, biciklizma, traila, plivanja i rekreativnih sportova (primjer: Brač Run). • Edukacija i jačanje lokalnih kapaciteta – poticanje lokalnih proizvođača, ugostitelja i iznajmljivača da podižu kvalitetu i raznovrsnost ponude	• Globalne ekonomske i političke nestabilnosti mogu smanjiti broj putovanja • Rast konkurencije među malim otočnim destinacijama – druge destinacije s većim ulaganjima u marketing i infrastrukturu mogu lakše privući goste • Depopulacija i starenje stanovništva – smanjuje bazu lokalnih poduzetnika, kreativnih vodiča i turističkih radnika • Rizik gubitka identiteta – neplanski razvoj može ugroziti autentičnost prostora i kvalitetu doživljaja • Ovisnost o jednoj prometnoj liniji (trajekt) – svaka promjena ili smanjenje frekvencije može imati velik utjecaj na dostupnost destinacije

4.2. Identificiranje općih načela, vizija razvoja, strateških ciljeva, strateških uporišta, kvantitativnih ciljeva i akcijski plan razvoja turizma

Na temelju SWOT analize destinacije TZ općine Selca, formulirana su opća načela, kao i integrirana vizija razvoja turizma za cijelu destinaciju u skladu s gospodarskim, tehnološkim, obrazovnim i prirodnim resursima regije.

4.2.1. Opća načela

Održivi razvoj i očuvanje resursa

Turizam mora biti utemeljen na održivosti – uz očuvanje prirodne i kulturne baštine, razumno korištenje resursa (more, šume, vode) te zaštitu okoliša. Razvoj turističke ponude mora poštivati načela prostornog planiranja, zaštite prirode i kulturnih dobara.

Povezivanje baštine, tradicije i inovacija

Bogata tradicija i baština predstavlja snažan identitet prostora destinacije. Njegovo očuvanje i interpretacija kroz suvremene tehnologije (npr. digitalni interpretacijski centri, virtualna stvarnost, storytelling) omogućit će autentično i privlačno turističko iskustvo. Selca su mjesto s najviše spomenika po glavi stanovnika i kao takva trebaju biti sačuvana kao turistička atrakcija s održanom tradicijom i očuvanom kulturnom baštinom.

Lokalna uključenost i razvoj poduzetništva

Turizam treba aktivno uključiti lokalno stanovništvo kroz edukaciju, samozapošljavanje i podršku malim iznajmljivačima i OPG-ovima. Potrebno je stvoriti poticajno poslovno okruženje, povezati turizam sa zanatima, poljoprivredom i gastronomijom, ali i s diversificiranim oblicima poduzetništva.

Diversifikacija i cjelogodišnja ponuda

Razvijati tematski i selektivni turizam: aktivni, kulturni, zdravstveni, sportski, obiteljski. Cilj je produženje boravka i smanjenje sezonalnosti putem sadržaja otvorenih i zatvorenih prostora, manifestacija, edukativnih ruta, gastronomskih događanja i outdoor aktivnosti.

Digitalna transformacija i pametno upravljanje destinacijom

Uvođenjem digitalnih alata u promociju, upravljanje i komunikaciju (npr. pametne info točke, aplikacije za posjetitelje, digitalni marketing, e-booking platforme) stvoriti modernu, interaktivnu i povezaniju destinaciju.

4.2.2. Vizija razvoja turizma destinacije TZ Općine Selca

Vizija razvoja turizma destinacije TZ Općine Selca, temelji se na načelima održivog razvoja, očuvanja prirodne i kulturne baštine, uključivanja lokalne zajednice, poticanja poduzetništva te primjene suvremenih tehnologija u turističkom sektoru. Selca kao jedinstvena destinacija na atraktivnom prostoru, zbog svojih prostornih specifičnosti trebaju slijediti viziju razvoja turizma kroz poljoprivredu, ribarstvo i turizam koji mogu i moraju ići zajedno.

„Destinacija TZ Općine Selca“ – turistički održiva, cjelogodišnja otočna destinacija koja njeguje svoj ribarski, maslinarski i kulturni identitet. Kroz uravnotežen i skladan razvoj turizma, unapređenje lokalnih proizvoda i očuvanje prirodnih vrijednosti, Selca postaju mjesto kvalitetnog života stanovnika te autentičnog i mirnog odmora za posjetitelje.

4.2.3. Strateški ciljevi turizma destinacije TZ Općine Selca

Strateški ciljevi proizlaze iz identificiranih ključnih izazova i razvojnih potreba, a definirani ciljevi omogućuju utvrđivanje prioriteta područja djelovanja.

Prema Strategiji razvoja održivog turizma Republike Hrvatske do 2030. godine, strateški ciljevi i prioriteta područja na nacionalnoj razini obuhvaćaju:

- Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji pristup
- Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu
- Konkurentan i inovativan turizam
- Otporan turizam

Tablica 28. Strateški ciljevi turizma

STRATEŠKI CILJ	OPIS	POKAZATELJI
SC1 JAČANJE IDENTITETA I UKLJUČIVANJE LOKALNE ZAJEDNICE	Razvoj turizma temeljen na autentičnoj baštini (kamenarstvo, ribarstvo, maslinarstvo, pomorstvo), uključivanje lokalnih poduzetnika, edukacije i jačanje zajednice.	• Broj certificiranih lokalnih proizvoda • Broj interpretacijskih sadržaja i tura • Zadovoljstvo lokalnog stanovništva • Broj lokalnih poduzetnika u turizmu
SC2 ODRŽIVI RAZVOJ PROSTORA I INFRASTRUKTURE	Zaštita prostora, obale i plaža, upravljanje nosivošću, razvoj odvodnje, pametne rasvjete i sustava gospodarenja otpadom.	• Očuvanost obale i kupališta • Smanjenje pritiska u špici sezone • Pokrivenost odvodnjom • Broj ekoloških intervencija
SC3 PODIZANJE KVALITETE SMJEŠTAJA I RAZVOJ SELEKTIVNIH OBLIKA TURIZMA	Modernizacija smještaja kontroliranog kapaciteta te razvoj outdoor, kulturnih, gastronomskih i maslinarskih sadržaja koji produžavaju sezonu.	• Prosječna cijena noćenja • Udio moderniziranog smještaja • Broj outdoor staza • Broj događanja izvan sezone

SC4 UČINKOVITO UPRAVLJANJE POSJETITELJIMA I DIGITALNA TRANSFORMACIJA	Pametni parking, mobilnost, nadzor opterećenja prostora, digitalne karte, aplikacije i tehnološka rješenja za upravljanje destinacijom.	• Smanjenje gužvi u ljetnim točkama • Broj uređenih parkirališta • Korištenje aplikacija i digitalnih servisa, te jačanje vidljivosti

4.3. Mjere i aktivnosti

Mjere i aktivnosti su donesene prema principu „ključnih pokazatelja uspješnosti“ u turizmu prilagođenih za destinaciju TZ Općine Selca u kojoj su prikazane mjere koje su cilj ali i želja kako bi se ostvarila vizija razvoja destinacije.

1. Očuvanje i jačanje lokalnog identiteta

(baština, kamen, ribarstvo, maslinarstvo, tradicija, kulturni sadržaji)

Mjera 1.1 – Razvoj interpretacijskih sadržaja

Aktivnosti:

- izrada interpretacijskih planova za Povelja (kultura),
- postavljanje interpretacijskih ploča, digitalnih QR vodiča i tematskih ruta
- pokretanje malih tematskih muzeja (kamen, masline, pomorska baština)
- razvoj storytelling tura s lokalnim vodičima

Mjera 1.2 – Poticanje lokalnih proizvoda i zanata

Aktivnosti:

- certificiranje autentičnih proizvoda
- brendiranje suvenira i paketa lokalnih proizvođača
- radionice za obrtnike i zanatlije

Mjera 1.3 – Kulturne i gastro manifestacije

Aktivnosti:

- jačanje događanja izvan sezone (proljeće/jesen)
 - razvoj edukativnih događanja za djecu i turiste
-

2. Održivi prostorni razvoj i zaštita okoliša

(nosivost prostora, plaže, promet, infrastruktura)

Mjera 2.1 – Upravljanje plažama i obalnim područjima

Aktivnosti:

- održavanje plaža
- uređenje dodatnih ulaza i pristupa plažama u Poveljima i Sumartinu
- redovito praćenje kvalitete mora i otpada

Mjera 2.2 – Unapređenje komunalne infrastrukture

Aktivnosti:

- modernizacija
- sustavno upravljanje otpadom (zeleni otoci, edukacije, sezonski punktovi)
- solarna urbana oprema i štedljiva rasvjeta u svim naseljima
- povećanje zelenih površina (parkovi, drvoredi)

Mjera 2.3 – Prometna i mobilna rješenja

Aktivnosti:

- izrada prometne studije (Sumartin – ljetne gužve, Povelja – pristupi)
 - uvođenje shuttle linija ljeti
 - uređenje rubnih parkirališta
 - vođenje prometa kroz „one-way“ sustave gdje je moguće
-

3. Podizanje kvalitete smještaja i razvoja selektivnih oblika turizma

(gastro, outdoor, kultura, smještaj)

Mjera 3.1 – Podizanje standarda obiteljskog smještaja

Aktivnosti:

- program edukacije za iznajmljivače (marketing, dizajn interijera, održivost)
- sustav kvalitativne kategorizacije (npr. „Selca Quality“)
- nastavak rada savjetodavnih usluga TZ-a za male iznajmljivače
- poticanje preuređenja zastarjelih objekata

Mjera 3.2 – Razvoj selektivnih oblika turizma

Aktivnosti:

- označavanje i uređenje pješačkih i biciklističkih ruta
- razvoj outdoor proizvoda: trekking, povijesne rute, maslinarske staze
- ribarski doživljaji (ribar za 1 dan, brodske ture)
- kulturni programi: glazba u kamenim ambijentima, mali festivali

Mjera 3.3 – Produženje sezone

Aktivnosti:

- tematski tjedni (gastro, wellness, aktivni odmor)
- poticanje dolazaka u predsezoni i posezoni kroz kampanje
- partnerstva s agencijama za pakete „Brač u proljeće/jesen“

4. Digitalna transformacija i uključivanje lokalne zajednice

(pametna destinacija, participacija, edukacija, upravljanje informacijama)

Mjera 4.1 Digitalna transformacija

Aktivnosti:

- izrada mobilnih aplikacija destinacije (plaže, parking, rute, događanja)
- sustav senzora za praćenje gužvi (plaže, centar Sumartina)
- digitalna karta pješačkih i kulturnih ruta

- online edukacije za iznajmljivače

Mjera 4.2 – Jačanje sudjelovanja lokalnog stanovništva

Aktivnosti:

- redovne javne rasprave i participativne radionice
- uključivanje mladih kroz volonterske programe i edukacije
- osmišljavanje stipendija za turistička zanimanja

Mjera 4.3 – Podrška lokalnom poduzetništvu

Aktivnosti:

- savjetovalište za razvoj malih obiteljskih poduzeća (gastro, outdoor, kultura)
- poticajni programi za start-upove u turizmu
- povezivanje proizvođača i iznajmljivača u lokalnom lancu vrijednosti

5. Smjernice i preporuke za dionike razvoja

Za uspješnu provedbu Plana upravljanja destinacijom ključno je partnerstvo i koordinacija različitih dionika u turizmu, osobito onih s lokalne i regionalne razine. Preporuke iz ovog poglavlja temelje se na načelima održivosti, uključivosti i strateške usmjerenosti, s ciljem razvoja turističke ponude tijekom cijele godine.

Smjernice su osmišljene kako bi pružile jasan okvir djelovanja svim relevantnim sudionicima od tijela lokalne i regionalne samouprave do predstavnika turističkog sektora u skladu s ciljevima postavljenima u Planu, pokazateljima održivosti i razvojnim prioritetima destinacijske zajednice.

Poseban se naglasak stavlja na uključivanje lokalnog stanovništva i dionika koji su neposredno povezani s destinacijom, čime se osigurava da razvoj turizma donosi koristi cijeloj zajednici.

5.1. Smjernice i preporuke za jedinice lokalne samouprave i turističku zajednicu

Jedinica lokalne samouprave i TZ Općine Selca, imaju ključnu ulogu u strateškom vođenju razvoja turizma. One su odgovorne za planiranje i provedbu politika koje osiguravaju dugoročno održiv razvoj destinacije, uključujući prostorno planiranje, infrastrukturne projekte i zaštitu prirodnih i kulturnih resursa. Kroz donošenje lokalnih odluka i regulativa, općine postavljaju pravni i administrativni okvir

unutar kojeg se turističke aktivnosti mogu odvijati, čime se osigurava ravnoteža između razvoja turizma i očuvanja okoliša.

Općine su također nositelji investicija u infrastrukturu, uključujući prometnice, parkirališta, pješačke i biciklističke staze, komunalnu opremu te javne površine koje neposredno utječu na kvalitetu boravka turista i život lokalnog stanovništva. Kroz ove aktivnosti JLS doprinosi ne samo funkcionalnosti destinacije, nego i njenoj konkurentnosti i pristupačnosti.

Osim infrastrukturnih i prostorno-planskih aktivnosti, jedinice lokalne samouprave imaju ključnu ulogu u zaštiti prirodnih i kulturnih vrijednosti, uključujući očuvanje mora, šuma, špilja i značajnih lokaliteta. Njihova zadaća je usklađivanje lokalnih politika s načelima održivog turizma, poticanje ekološki prihvatljivih projekata te praćenje utjecaja turističkih aktivnosti na okoliš i zajednicu.

Ključna je uloga s Turističkom zajednicom Selca koja ima središnju ulogu u usmjeravanju, koordinaciji i poticanju razvoja turizma na području destinacije. Kao ključni subjekt upravljanja destinacijom, TZ Selca povezuje lokalnu samoupravu, javne institucije, privatni sektor i stanovništvo u zajedničkom cilju – stvaranju prepoznatljive, konkurentne i održive turističke destinacije.

Glavna je misija osigurati uravnotežen razvoj turizma koji doprinosi gospodarskom napretku, očuvanju prirodnih i kulturnih vrijednosti te unapređenju kvalitete života lokalne zajednice. U skladu s tim, smjernice i preporuke koje slijede postavljaju temelj za strateško djelovanje Turističke zajednice Selca, usmjereno na jačanje identiteta destinacije, razvoj inovativnih i održivih turističkih proizvoda, digitalnu modernizaciju te aktivno uključivanje lokalnog stanovništva u kreiranje i promociju turističke ponude destinacije.

Preporuke i smjernice:

- Provoditi projekte usmjerene na održivi razvoj destinacije u suradnji s Općinom Selca te susjednim JLS-ovima te regionalnim i državnim institucijama
- Razvijati selektivne i održive oblike turizma poput aktivnog, kulturnog i ekoturizma, koji se temelje na prirodnim i tradicijskim vrijednostima područja
- Pratiti strukturu i motive dolazaka posjetitelja kako bi se ponuda prilagodila različitim tržišnim segmentima i omogućilo ravnomjernije korištenje turističkih resursa
- Koristiti digitalne platforme i alate za promociju, praćenje trendova, analizu tržišta i prikupljanje povratnih informacija od turista s ciljem unapređenja iskustva posjetitelja
- Koordinirati aktivnosti svih dionika u destinaciji – lokalnih vlasti, pružatelja usluga, javnih ustanova, udruga i stanovništva – radi usklađenog djelovanja i zajedničkog brendiranja Tz Općine Selca
- Kontinuirano prikupljati i analizirati podatke o turističkoj ponudi, resursima i posjećenosti, s naglaskom na praćenje održivosti i sezonalnosti
- Unaprijediti sustav praćenja turističkih pokazatelja, uključujući broj dolazaka i noćenja, razinu zadovoljstva posjetitelja, utjecaj turizma na okoliš i lokalno gospodarstvo
- U suradnji s jedinicama lokalne samouprave (JLS) razmotriti mogućnost uvođenja ekološkog doprinosa koji bi se ulagao u projekte zaštite okoliša, infrastrukture i edukacije o održivom turizmu

- Jačati suradnju s turističkim zajednicama susjednih destinacija (npr. Postire, Bol, Pučišća) radi stvaranja zajedničkih ruta, proizvoda i marketinških kampanja
- Potaknuti uključivanje lokalne zajednice i privatnog sektora kroz edukacije, partnerske projekte i promociju lokalnih proizvoda, čime se jača autentičnost i identitet destinacije

6. Popis projekata

Plan upravljanja destinacijom obuhvaća detaljan popis projekata koji su usmjereni na provedbu mjera i aktivnosti potrebnih za ostvarenje pokazatelja održivosti na razini destinacije. Ovi projekti predstavljaju konkretne korake za jačanje konkurentnosti, očuvanje prirodnih i kulturnih resursa te unaprjeđenje kvalitete turističke ponude. Posebno se ističu projekti od strateške važnosti koji značajno doprinose dugoročnom i održivom razvoju turizma, uključujući projekte infrastrukturnog karaktera, razvoj novih turističkih proizvoda, digitalizaciju destinacije, promicanje održivih oblika turizma te poticanje aktivnog uključivanja lokalne zajednice i privatnog sektora.

Svrha ovog popisa je osigurati transparentnost i koordinaciju svih planiranih aktivnosti, omogućiti praćenje realizacije projekata i njihovu usklađenost s ciljevima održivog razvoja destinacije. Plan također definira prioritete provedbe, okvirne rokove, nositelje aktivnosti i očekivane rezultate, čime se postiže jasna povezanost između strateških ciljeva i konkretnih projekata.

U skladu s odredbama Zakona o turizmu (ZOT), svi projekti obuhvaćeni Planom upravljanja destinacijom dostavljaju se nadležnom tijelu državne uprave za turizam radi upisa u središnju bazu projekata. Ovaj postupak omogućuje nadzorno tijelo da prati napredak realizacije projekata, osigura njihovu usklađenost s nacionalnim politikama turizma te omogući dostupnost informacija za potencijalne investitore, partnere i dionike u turizmu.

Također, kategorizacija projekata prema značaju i utjecaju na održivost destinacije omogućuje praćenje učinaka, prioritetizaciju resursa i donošenje strateških odluka temeljenih na podacima. Time Plan upravljanja destinacijom postaje funkcionalan alat za planiranje, provedbu i evaluaciju turističkog razvoja, s naglaskom na dugoročne koristi za zajednicu, okoliš i gospodarstvo destinacije.

6.1. Projekti koji pridonose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti

Tablica. Projekt 1: Uređenje tematskih staza PPZ

Naziv projekta	Projekt 1: Uređenje tematskih staza
Kratki opis	Uspostava pješačko-biciklističke mreže kroz maslinike, kamene lokalitete, vidikovce i sakralne točke. Opremljeno signalizacijom, klupama, digitalnim interpretacijama i mini info-točkama.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Doprinos pokazateljima: Diversifikacija turističke ponude i razvoj aktivnog, održivog turizma.
Nositelj provedbe	TZ Općine Selca
Lokacija provedbe	Općina Selca
Početak/završetak provedbe	2026.-2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	Dulji boravak gostiju, povećanje aktivnosti izvan sezone, poticanje lokalnih vodiča i najma bicikala.
Vrijednost projekta/ izvori financiranja	60.000 €, u 4 faze
Potrebna studijska / projektna dokumentacija	Ne

Tablica. Projekt 2: Uređenje šetnice i vidikovaca PPZ

Naziv projekta	Projekt 2: Uređenje šetnice i vidikovaca
Kratki opis	Uređenje šetnice s vidikovcima i foto točkama s pogledom na Hvar i Brački kanal; opremanje klupama, rasvjetom i info-tablama.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Povećanje atraktivnosti prostora, stvaranje novog turističkog proizvoda.
Nositelj provedbe	TZ Općine Selca
Lokacija provedbe	Općina Selca
Početak/završetak provedbe	2026.-2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	Veća posjećenost tijekom dana i večeri, rast prihoda u ugostiteljstvu i smještaju.
Vrijednost projekta/ izvori financiranja	300.000 €, u 4 faze
Potrebna studijska / projektna dokumentacija	Ne

Tablica. Projekt 3: Obnova i interpretacija sakralne baštine Općine Selca

Naziv projekta	Projekt 3: Obnova i interpretacija sakralne baštine Općine Selca
Kratki opis	Obnova crkava i kapelica u Selcima, Povljima, Novom Selu i Sumartinu te digitalna interpretacija kroz aplikaciju i vodiče.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Očuvanje kulturne baštine i razvoj vjerskog i kulturnog turizma.
Nositelj provedbe	TZ Općine Selca
Lokacija provedbe	Općina Selca
Početak/završetak provedbe	2026.-2027.
Ključne točke ostvarenja projekta	Veća posjećenost i povećanje prostorne atraktivnosti destinacije.
Vrijednost projekta/ izvori financiranja	20.000 €, u 2 faze
Potrebna studijska / projektna dokumentacija	Ne

Tablica. Projekt 4: Gastro mreža „Taste Selca“

Naziv projekta	Projekt 4: Gastro mreža „Taste Selca“
Kratki opis	Umrežavanje lokalnih ugostitelja i OPG-ova kroz certifikat “Taste Selca” i zajedničku promociju lokalne kuhinje.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Jačanje identiteta i valorizacija gastronomije.
Nositelj provedbe	TZ Općine Selca
Lokacija provedbe	Općina Selca
Početak/završetak provedbe	2026.-2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	Povećana lokalna potrošnja, rast konkurentnosti ugostiteljskog sektora.
Vrijednost projekta/ izvori financiranja	50.000 €, u 3 faze
Potrebna studijska / projektna dokumentacija	Ne

Tablica. Projekt 5: Razvoj sportskih događanja – „Brač Outdoor Weekend“ PPZ

Naziv projekta	Projekt 5: Razvoj sportskih događanja – „Brač Outdoor Weekend“
Kratki opis	Kreiranje i pozicioniranje sportskog vikenda koji objedinjuje Brač Run, plivačke utrke i rekreativne programe. Manifestacija bi se održavala u predsezoni s ciljem produljenja turističke sezone.

Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Diversifikacija ponude, promocija aktivnog turizma i jačanje prepoznatljivosti Selaca kao sportskog središta istočnog Brača.
Nositelj provedbe	TZ Općine Selca
Lokacija provedbe	Općina Selca
Početak/završetak provedbe	2025.-2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	Privlačenje sportskih turista i klubova, povećanje noćenja u dodatna potrošnja u smještaju i ugostiteljstvu.
Vrijednost projekta/ izvori financiranja	20.000 € godišnje - kontinuirano
Potrebna studijska / projektna dokumentacija	Ne

Tablica. Projekt 6: Digitalna transformacija destinacije „Gomila lipote“ PPZ

Naziv projekta	Projekt 6: Digitalna transformacija destinacije - „Gomila lipote“
Kratki opis	Brendiranje Općine Selca kao turističke destinacije kroz TZ aktivnosti - razvoj interaktivne web stranice i mobilne aplikacije s mapama, rutama, manifestacijama, smještajem i digitalnim vodičem.
Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Modernizacija promocije i jačanje vidljivosti destinacije. Povećanje broja rezervacija i interesa za lokalne usluge.
Nositelj provedbe	TZ Općine Selca
Lokacija provedbe	Općina Selca
Početak/završetak provedbe	2025.-2028.
Ključne točke ostvarenja projekta	Razvoj interaktivne web stranice i mobilne aplikacije s mapama, rutama, manifestacijama, smještajem i digitalnim vodičem.
Vrijednost projekta/ izvori financiranja	50.000 € , u 3 faze
Potrebna studijska / projektna dokumentacija	Ne

Tablica. Projekt 7: „SELCA – Kulturno srce Brača” – rekonstrukcija Didolića dvora u Selcima

Naziv projekta	Projekt 7: „SELCA – Kulturno srce Brača” – rekonstrukcija Didolića dvora u Selcima
Kratki opis	Ovaj projekt s razlogom se može smatrati najvažnijim projektom Općine Selca u smislu smanjenja depopulacije stanovništva, te porasta orijentacije na turizam, gastronomiju i kulturnu baštinu kao ključne razvojne grane.

Način doprinosa ostvarenju pokazatelja održivosti	Pozitivan učinak prelijevanja znanja na kreativne industrije, turizam, lokalnu sredinu i društvo.
Nositelj provedbe	TZ Općine Selca/ Općina Selca
Lokacija provedbe	Selca
Početak/završetak provedbe	2025.-2029.
Ključne točke ostvarenja projekta	Izgrađen i adaptiran: Turističko-interpretacijski centar, Spomen soba Didolić, Spomen soba Kukučin, Izložbeni i galerijski prostori, Multifunkcionalna dvorana, Radionice/učionice, Crkvena zbirka, Suvenirnica, Restoran, Ostali prostori, Didolića park.
Vrijednost projekta/ izvori financiranja	7.000.000,00 € Općina selca, ITP program, EU projekti, Nacionalni fondovi
Potrebna studijska / projektna dokumentacija	Da

6.2. Projekti posebnog značaja za razvoj destinacije

Za projekte od posebnog značaja za razvoj (PPZ) destinacije izdvojeni su sljedeći projekti:

- **Projekt 1:** Uređenje tematskih staza PPZ
- **Projekt 2:** Uređenje šetnice i vidikovaca PPZ
- **Projekt 5:** Razvoj sportskih događanja – „Brač Outdoor Weekend“ PPZ
- **Projekt 6:** Digitalna transformacija destinacije „Gomila lipote“ PPZ
- **Projekt 7:** „SELCA – Kulturno srce Brača” – rekonstrukcija Didolića dvora u Selcima

7. Mjerenje napretka i izvješće o provedbi

Svaki plan ima mogućnosti praćenja provedbe i mogućnost za mjerenje/ ocjenu napretka kroz kvantitativne i kvalitativne čimbenike.

7.1. Podrška i implementacija Plana upravljanja destinacijom

Implementacija Plana upravljanja destinacijom zahtijeva koordinirani pristup svih dionika u sustavu turizma, uključujući jedinice lokalne i regionalne uprave i samouprave, sektor gospodarstva kroz privatni sektor, zatim sektore kulture i turizma, institucije za obrazovanje te udruge civilnog društva. Ovaj sveobuhvatan pristup omogućava efikasnu provedbu Plana i njegovu usklađenost sa specifičnostima razvoja cijelog područja, kako lokalnih zajednica tako i regionalne i nacionalne razine, očuvanje i unaprjeđenje identiteta i razvoja turizma (trendovi turizma i potrebe turista).

Plan upravljanja destinacijom usvaja se na predstavničkom tijelu lokalne samouprave, a njegovo donošenje temelji se na Zakonu o turizmu (ZOT) i odgovarajućim pravilnicima. Usvajanjem Plana, on postaje obvezujući dokument, čime se omogućava primjena svih ciljeva u sustav turističkog upravljanja destinacijom. Njegova implementacija usmjerava razvoj turizma prema održivosti i dugoročnim ciljevima destinacije, uz stalnu prilagodbu u skladu s promjenjivim uvjetima i potrebama zajednice. Turistička zajednica, kao nositelj procesa, mora osigurati da se svi zainteresirani dionici, uključujući predstavnike lokalnih zajednica, kulturnih i turističkih institucija, privatne sektore te organizacije civilnog društva, uključe u proces izrade Plana. Ova koordinacija osigurava prepoznavanje različitih funkcija, interesa i razvojnih smjerova koji su specifični za svaku destinaciju.

Da bi se Plan upravljanja destinacijom za TZ Općine Selca nesmetano i kvalitetno implementirao nužno je sljedeće:

1. Koordinacija i partnerska suradnja

Za uspješnu implementaciju Plana, nužno je uspostaviti jasnu koordinaciju među svim dionicima. Turistička zajednica kao ključna institucija mora redovito koordinirati aktivnosti, organizirati sastanke, radionice i edukacije za dionike u turizmu. Uz to, trebaju se poticati javno-privatna partnerstva koja omogućuju zajedničku suradnju između lokalnih vlasti, poduzetnika i civilnog društva. Razvojna agencija također mora aktivno sudjelovati u ovoj koordinaciji, olakšavajući pristup financijskim sredstvima i strateškim inicijativama.

2. Redovito praćenje napretka

U procesu implementacije potrebno je uspostaviti mehanizme za redovito praćenje napretka provedbe Plana. To uključuje postavljanje jasno definiranih ciljeva, praćenje postignuća kroz konkretne pokazatelje (broj posjetitelja, otvorena radna mjesta, broj novih turističkih proizvoda, itd.), te periodičke izvještaje o provedbi Plana. Svake godine treba izvršiti procjenu postignutih rezultata i usklađivanje s potrebama tržišta.

3. Financijska održivost

Osiguranje financijskih sredstava za provedbu Plana jedan je od ključnih izazova. Korištenje EU fondova, nacionalnih programa, kao i poticanje privatnih investicija kroz javno-privatna partnerstva omogućit će stabilno financiranje svih aktivnosti. Razvojna agencija ima ključnu ulogu u privlačenju tih sredstava, kao i u strukturiranju aplikacija za fondove koji podupiru projekte u turizmu. Također, treba razviti instrumente za dugoročnu financijske primjenjivost, kroz unaprjeđenje lokalne infrastrukture i povećanje konkurentnosti destinacije.

4. Edukacija i osnaživanje kapaciteta

Edukacija svih dionika o značaju važnosti primjene održivog razvoja turizma, kao i o novim trendovima i tehnologijama u industriji turizma, važna je za uspješnu primjenu Plana. Jačanje kapaciteta lokalnih institucija i poduzetnika kroz specijalizirane tečajeve i treninge omogućit će im bolje upravljanje destinacijom i turističkim proizvodima. Razvojna agencija također može uz suradnju s TZ-om organizirati različite vrste radionica, treninge i seminare za lokalne dionike vezano uz prijavu za financijsku potporu i upravljanje projektima u turizmu.

5. Prilagodba Plana upravljanja destinacijom za TZ Općine Selca

U slučaju promjena okolnosti (političke, ekonomske, društvene ili tehnološke) potrebno je omogućiti fleksibilnost u provedbi Plana i prilagodbu aktivnosti. Redovitim praćenjem primjene napretka i prepoznavanje i ugroza omogućava se pravovremeno donošenje odluka o korekcijama i prilagodbama planiranih mjera i aktivnosti. Razvojna agencija može pomoći u prilagodbi Plana prema uvjetima, osobito kada je riječ o novim financijskim izvorima ili promjenama u regulativi

8. Izvješće o provedbi

Redovito praćenje i izvješćivanje o primjeni kao i provedbi Plana upravljanja destinacijom od ključne su važnosti kako bi se osigurao uspješan održivi razvoj turističke destinacije. Svaka od aktivnosti predviđena Planom mora biti podložna periodičnoj evaluaciji, uz jasno definirane vremenske intervale za provjeru napretka i uočavanje potencijalnih problema ili prepreka. U slučaju identifikacije bilo kakvih prepreka, neželjenih posljedica ili potrebe za prilagodbom, odgovorni dionici dužni su pravovremeno obavijestiti predstavničko tijelo jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave. Ova povratna informacija omogućava pravodobno donošenje odluka o potrebnim izmjenama Plana, čime se osigurava nastavak njegove uspješne primjene.

Za učinkovito praćenje napretka, Turističko vijeće, kao tijelo odgovorno za praćenje provedbe Plana, dužno je dostaviti izvješće o realizaciji Plana upravljanja destinacijom za prethodnu godinu predstavničkom tijelu jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave do 31. ožujka tekuće godine. Ovo izvješće treba sadržavati pregled postignutih ciljeva, uočenih izazova te prijedloga za daljnji razvoj i prilagodbu Plana u skladu s novim potrebama i okolnostima.

9. Literatura i izvori

1. Pravilnik o javnoj turističkoj infrastrukturi (NN 136/21)

2. Pravilnik o metodologiji izračuna prihvatnog kapaciteta, NN 112/2024
3. Pravilnik o načinu vođenja popisa turista (NN 126/2015)
4. Open Street Map, <https://www.openstreetmap.org/#map=7/44.523/16.460>
5. LAG Brač, web stranice LAG-a, <https://www.lagbrac.hr/>
6. Popis stanovništva 2021., Državni zavod za statistiku (DZS)
7. Pravilnikom o pokazateljima za praćenje razvoja i održivosti turizma (NN 112/24).
8. Registar prostornih jedinica, <https://dgu.gov.hr/registar-prostornih-jedinica-172/172>
9. Registar udruga Republike Hrvatske, [Registri](#)
10. Smjernice i upute za izradu plana upravljanja destinacijom, Ministarstvo turizma i sporta, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/1A_UPISNICI/Smjernice%20i%20upute%20za%20izradu%20plana%20upravljanja%20destinacijom%20.pdf
11. Smjernice za izračun obaveznih pokazatelja prihvatnog kapaciteta destinacije, Ministarstvo turizma i sporta, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/1A_UPISNICI/Smjernice%20prihvatni%20kapacitet_obvezni_pokazatelji_V1..pdf
12. Zakon o turizmu (NN 156/23)
13. Hrvatski zavod za zapošljavanje
14. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
15. Hrvatska gospodarska komora
16. Zakon o turizmu (NN 156/23)